

1980

Kind, Peter

Auhinnatöö
392 551

1. v. 1930. a. laenuvõtte
Tartu ülikooli raamatukogu
Auhinnatöö

Põllumajandus-teaduskond
SAADUD 28. okt. 1930 a.
No 487

F. A. ...

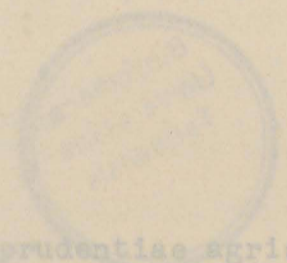
ESTI

TALUNDI TE KOORUS MITTESUGUSTE KAPITALIDEGA.

Auhinnatöö
392 551

Kind, Peeter

Eesti talundite koormus
mitmesuguste kapitalidega/
Tartu Ülikool. Põllumajandus-
teaduskond. - Tartu, 1930. -
71 lk. sil. - Auhinnatöö (A). -
Sisaldab bibliograafiat.
Masinakiri.

... prudentiae agriculturæ,
... concilium est, non solum meum,
... vobis faciendum".

AE 4760-

Auhinnatöö
392 551

1. v. 1930. a. linnastatuse
Taruva v. v. v. v. v.
Autor: Stud. agr. Peeter
Kõnd

1. Üürimise meetod ja ulatus.	1
2. Talundite liigitus, arv ja suurus.	3
3. Talundite kapitalid ja nende jaotus.	7
4. Maakapital.	8
5. Kauparandusekapital.	16
6. Ehituskapital. EESTI	24
7. Viljapuudekapital.	33
TALUNDITE KOORMUS MITMESUGUSTE KAPITALIDEGA.	
8. Metskapital.	40
9. Viljakapital.	43
10. Masin-riistkapital.	50
11. Loomkapital.	56
12. Tagavaradekapital.	63
13. Rahakapital.	64
14. Võlakapital.	68
15. Kokkuvõte.	69
Tarvitatud kirjandus.	71

Handwritten signature: Kõnd
Handwritten signature: Kõnd

"Consilia plena prudentiae agriculturae,
vestrum jam consilium est, non solum meum,
quid sit vobis faciendum".

AC 2760-

392 551

[Faint handwritten notes in red ink]

1929

TALUNDITE KOORMUS NIMESUGUSET KAPITALIDEGA

2/392551

31

1. Uurimuse meetod ja ulatus

S i s u k o r d.

Lehekülg

1. Uurimuse meetod ja ulatus	1
2. Talundite liigitus, arv ja suurus	3
3. Talundite kapitalid ja nende jaotus	7
4. Maakapital	8
5. Maaparandusekapital	16
6. Ehituskapital	24
7. Viljapuudekapital	33
8. Metsakapital	40
9. Väljakapital	43
10. Masin-riistkapital	50
11. Loomkapital	56
12. Tagavaradekapital	63
13. Rahakapital	64
14. Völakapital	65
15. Kokkuvõte	69
Tarvitatud kirjandus	71

Et need allikad oleksid uurimise aluseks võetud, siis olgu siin kohal tähelepanu andmaks viidatud, millest võib näha, et need allikad on täiesti usaldusväärsed.

Põllumajanduslik Uleskirjutus mida viie MKbi Riigi statistika keskbüroo, on ulatuselt täielik, sest Uleskirjutust teostati igas talus kohapeal, kujuures Uleskirjutuse läbiviimisel jagati riiki 11 Uleskirjutuse ringkonnaks. Iga Uleskirjutuse ringkonna ulatuseks oli neli maakonda. Need 11 Uleskirjutuse ringkonda jagunesid kokku 1.055 registreerimise jaoskonnaks ja kõik registreerimise jaoskonnad ühe valla piires moodustasid administratiiv alaüksuse, mille kohta pärast tehti kokkuvõtted registreerimise andmetest.

Uleskirjutust läbiviiti personaal korraldusti järjekorras. Uleskirjutuse ringkonna juhatajad määrati ametisse Riigisekretäri, Riigi statistika keskbüroo direktori ettepanekul. Nendeks olid valitud teadlased põllumajanduse ehk administratiiv aladelt. Uleskirjutuse

1. Uurimuse meetod ja ulatus.

Eesti talundite koormusest mitmesuguste kapitalidega üleriiklises ulatuses pole seni uurimusi, on küll mõne üksiku kapitali ehk mõnesuguse osa talundite kohta. Parem laiaulatuslikum ja täpsem töö sel alal on Põllumajanduslikul raamatupidamise talitusel tehtud, mis avaldatakse ka perioodiliselt igal aastal raamatus "Eesti põllumajanduse tasuvus". Peale selle leidub katkendlisemaid ülevaateid mõningais põllumajanduslises ajakirjus ja eribrošüürides, mis ei vääri suuremat tähelepanu.

Suurem uurimise töö Eesti talundite koormuse kohta mitmesuguste kapitalidega on praegu teoksil Riigi statistika keskbürool, kus alati seda tööd 1928 a. lõpul ette valmistades täielikku põllumajanduslist üleskirjutust. 1929 a. sai teoks põllumajanduslik üleskirjutus Eestis ja teistes riikides, mis pärast seda toimingut kutsutakse esimeseks üleilmlikuks põllumajanduslikuks üleskirjutuseks. Nimetatud üleskirjutuse töö pole veel lõpulikult valmis, sest osa materjale on ümber töötamata. Käesoleva töö koostamisel tarvisminevat materjali on võimalik hankida kahest algallikast, üks on 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmestik ja teine Põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmestik.

Et need allikad käesoleva uurimuse aluseks võtan, siis olgu siin kohal tähendatud andmete hankimise viisidest, millest võib pärast järeldusi teha töö täpsuse kohta ja kust saab ülevaate töö ulatusest.

Põllumajanduslik üleskirjutus mida viis läbi Riigi statistika keskbüroo, on ulatuselt täielik, sest üleskirjutust teostati igas talus kohapeal, kusjuures üleskirjutuse läbiviimisel jagati riik 11 üleskirjutuse ringkonnaks. Iga üleskirjutuse ringkonna ulatuseks oli maa /maakond/. Need 11 üleskirjutuse ringkonda jagunesid kokku 1.055 registreerimise jaoskonnaks ja kõik registreerimise jaoskonnad ühe valla piirides moodustasid administratiiv alaüksuse, mille kohta pärast tehti kokkuvõtted registreerimise andmeist. Üleskirjutust läbiviiv personaal korraldati järgmiselt. Üleskirjutuse ringkonna juhatajad määras ametisse Riigisekretär, Riigi statistika keskbüroo direktori ettepanekul. Nendeks olid vilunud tegelased põllumajanduse ehk administratiiv aladelt. Üleskirjutuse

ringkondade juhatajad valisivad oma kaastööliseiks peajasjalikult põllumajanduslise haridusega talupidajaid, põllumajandusteaduskonna üliõpilasi ja teisi põllumajanduse tundjaid isikuid.

Üleskirjutuse ringkondade juhatajaile korraldati enne üleskirjutuse algust informatsiooni kursus. Registraatoreile korraldasivad üleskirjutuse ringkonna juhatajad, koos Riigi statistika keskbüroo juhtivate jõududega informatsiooni kursuseid, kus selgitati üleskirjutuse töö läbiviimise tehnikat ja muid üleskirjutusse puutuvaid küsimusi. Peale seda jagati kõigile registraatoreile erilised üleskirjutuse juhised, kus punkt punktilt ära seletatud üleskirjutusel tarvitatavad mõisted ja läbiviimise kord. Üleskirjutus kohtadel viidi läbi 10 juunist kuni 1 juulini 1929 a. Pärast seda tehti kokkuvõtted andmestikust kohapeal. Üleskirjutuse materjalid ja esialgsed valla kokkuvõtted võtsivad vastu ja kontrollisivad üleskirjutuse ringkonna juhatajad ning saatsivad need 1 septembriks 1929. Riigi statistika keskbüroosse, kus esialgsed kokkuvõtted kontrolliti ja tehti lõpulikud kokkuvõtted ja töötati läbi materjalid.

Talundite kapitalide väärtuse hindamiseks oli 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel erivorm "Hindamiseleht" /vorm 4/, mida ei täidetud kõigi talundite kohta, vaid ainult selleks valitud osa talundite kohta. Talundivaranduste üldine hindamine kõigis talundeis oleks paisutanud üleskirjutamise töö ülesaamata suureks ja sellepärast hinnati talundite varandus 6% talundeis. Need talundid valiti Riigi statistika keskbüroo poolt eelmise /1925 a./ põllumajandusliku üleskirjutuse materjalide põhjal ja sisendati erinimestikkudesse. Valikul püüti tabada olukorra järgi võimalikult tüüpilisemaid talundeid, sest hindamise mõtteks oli saada üksikvaranduste väärtuse keskmisi norme, mida võiks kasutada kõigi talundite varanduste väärtuse arvutamiseks. Nende hindamiste alusel hinnatigi pärast kõigi talundite varanduste väärtus.

Raamatupidamise talitus kogub andmeid talundite kapitalide kohta sisseseatud inventari raamatu kaudu. Raamatupidamise sisseseadmisel hinnatakse talundivaranduste väärtus ära raamatupidamise aasta alguks 1 maiks. Raamatupidamise talituse poolt on kokkuvõtteid tehtud 1928/29 p.a. 260 talundi kohta, kuna raamatupidamise talundite üldarv tõusis 439 peale. Raamatupidamise talundite arv oli ta-

lundite üldarvust 0,4%, sest talundite üldarv tõusis 1929 a. üleskirjutuse andmeil 133.357 peale. Talundi mõiste on üleskirjutusel määratud ja piiratud maapidamise suurusega põllumajandusliste sihtide taotlemiseks. Talundiks arvati kõik majapidamised, alates 1 ha suurusest peale, mis peetakse ühe perekonna või juriidilise isiku arvel iseseisva majapidamise üksusena. nende planeerimist ehk lõpu-liku k. Raamatupidamise talundid olid kõik suuremad nimetatud alamää- rast. suved sellisel kruntidel, nende valdamisviisi peale vaatamata.

Käesoleva töö juures püüan pidada kinni andmestikust, mis saadud 1929 a. üleskirjutusel ja kus üleskirjutuse andmestiku varal osutub täieliku ülevaate saamine piiratuks, kasutan põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmeid kohandades neid üleskirjutuse andmeile, ühtlasi püüan võrdlusi anda kahe erimetoodilise uurimuse vahede kohta, mis ilmnevad pärastises andmestikus. ja omavalit- suse maadel asuva 2. Talundite liigitus, arv ja suurus. dele palgama-

Talundite mõiste võib väga mitmesugune olla oma määrangult, sellepärast peab seda enne uurimuse juure asumist ja võrdluste tarvitamist kindlaks määrama. Siin on talundite mõiste määrang juba eelmises peatükis antud, mida kasutati rahvusvahelises ulatuses 1929 a. üleilmlikul põllumajanduslikul üleskirjutusel. talundid peale Eelmisel /1925 a./ põllumajanduslikul üleskirjutusel loeti meil talundiks kõik need maapidamised, kus põllumajandusliku maa kogus oli vähemalt 0,5 ha.

Õigusliku iseloomu järgi jagunevad talundid väga erinevaise liikesse. 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel tehti vahet 7 õigusliku liigituse vahel.

I liik. Ostutalundid peremehe oma käes pidada, siia kuuluvad kõik ostukruntidel asuvad omaniku enese käes pidada olevad talundid, sellepeale vaatamata, kas ta kasutab tervet või osa krunti. /Mõisad arvati muude talundite liiki/.

Arv	Talun- di	Kokku	talundi- te üld- arvust
7.486	17,7	133.290	0,6

II liik. Renditalundid ostutalumaadel, siia liiki kuulusid kõik talundid, mis asuvad ostukruntidel, kus maa eest maksetakse omanikule renti, misjuures rendinorm võis olla väga mitmesugune.

III liik. Asundustalundid - siia arvati kõik talundid, mis asuvad uutel mõisamaadest planeeritud kruntidel, vaatamata kas neid kasutavad riigilt maasaajad või on need oma krundi annud edasi ren-

di, pooletera, töökohustuse ehk mõnel muul alusel. Ka eraomanduseks müüdid asunduskruunid arvati sellesse liiki.

IV liik. Riigi /end. mõisa/ renditalundid - siia kuulusid kõik talundid, mis varem juba enne maareformi olid renditud välja mõisa päralt olevaist maadest väikemajapidamistena ning nüüd riigirenditalunditena kasutatakse, ilma et nende planeerimist ehk lõpuliiku kätteandmist oleks teostatud. Siia arvati kõik majapidamised, mis asuvad selliseil kruntidel, nende valdamisviisi peale vaatamata.

V liik. Hingemaatalundid ja hingemaast krunditud talundid - siia arvati kõik need talundid, mis veel küladeviisi ühismaid kasutavad. Hingemaast krunditud talundid on külamaast planeeritud kruntidel maapidajad. /Sarnast maapidamise viisi tuli ette endiste Pihkva ja Peterburi kubermangudest Eesti külge liidetud maaaladel./

VI liik. Palgamaatalundid - siia arvati riigi- ja omavalitsuse maadel asuvad talundid, mis olid antud ametnikkudele palgamaana.

VII liik. Muud talundid - nende hulka arvati kõik eelmistesse rühmadesse mittekuuluvad talundid ja mõisad, kusjuures tähen-
dati ära, kas nad asuvad era- või riigimaal.

Üleskirjutuse andmete kokkuvõtmisel jaotati kõik talundid peale eelpooltoodud liigituse 7 suurusrühma: I 1 - 5 ha, II 5-10 ha, III 10-20 ha, IV 20-30 ha, V 30-50 ha, VI 50-100 ha ja VII 100 ja enam ha.

Eesti talundid liikide järgi 1929 a.

Talundi rühm ja suurus	Arv	Maad ha		% talundite üldarvust
		Talundi kohta	Kokku	
Ostutalundid - peremeeste käes pidada	54.359	31,5	1.713.658	40,7
Renditalundid - ostutalu maadel	7.486	17,7	132.296	5,6
Riigi /end.mõisa/ renditalundid	20.117	21,7	436.194	15,1
Asundustalundid	32.077	16,4	526.580	24,1
Palgamaatalundid	3.865	11,9	45.946	2,9
Muud talundid ^{x/}	15.453	15,5	239.075	11,6
Kokku	133.357	23,2	3.093.749	100

^{x/}Nende hulgas ka hingemaa ja hingemaast krunditud talundid.

Nagu siin toodud tabelist näha, oli Eesti talundite üldarv 1929 a. 133.357 ja nende kasutada oli 3.093.749 ha maad, kusjuures keskmiselt ühe talundi kohta oli 23,2 ha maad. Talundliikide järgi oli ostutalundisi peremeeste käes pidada 54.359 talundit 1.713.658 ha maaalaga, renditalundeid ostutalumaadel oli 7.486 - 132.296 ha, riigi /end. mõisa/ renditalundeid 20.117 - 436.194 ha, asundustalundeid 3.865 - 45.946 ha ja muid talundeid 15.453 - 239.075 ha maaalaga. Ostutalundite arv peremeeste käes pidada oli kõige suurem 40,7% talundite üldarvust, samuti oli ka nende käes pindalaliselt kõige rohkem maad ja keskmine talundi suurus /31,5 ha/ ületab kõiki teisi talundite liikisid, sellega võib siis seda valitsevaks või domineerivaks talundite liigiks pidada. Ka asundustalundite arv oli võrdlemisi suur 24,1% talundite üldarvust, kuid asundustalundite keskmine suurus on palju vähem /16,4 ha/ ostutalundite omast. Palgamaa talundite arv oli kõige vähem 2,9% talundite üldarvust, see on ka loomulik, sest palgamaa kasutajaid, metsaülemad, metsavahid, ringkonnavalitsejad, jaoskonna arstid jne. on ikkagi võrdlemisi vähe, et mõjutada selle liigi talundite arvulist koosseisu. Ostutalundite arvu protsentuaalne esikohal seismine on tingitud meie rahva hingeliseist kalduvusist, olla oma maalapikesel ise peremees. Praeguseid asundustalundeid on juba suurel arvul päriseks ostetud ja nende ost kestab edasi, mis tulevikus veelgi ostutalundite arvu suurendab. Samuti võib seda öelda ka riigi-renditalundite kohta, kui nende päriseksmüüki riik lubab ja hõlbustab.

Talundite jaotus suurusrühmade järgi.

Talundi rühm ja suurus	talundit	%
I 1 - 5 ha	23.456	17,6
II 5 - 10 "	21.600	16,2
III 10 - 20 "	34.977	26,2
IV 20 - 30 "	24.235	18,2
V 30 - 50 "	22.185	16,6
VI 50 -100 "	6.433	4,8
VII 100 ja enam	471	0,4
Üldse	133.357	100

Suurusrühmituse aluseks on võetud põllumajanduslik maa, s.o. põllu-, aia-, heina- ja karjamaa, kuna metsa-, ehitiste ja teedealu-

ne-, soo ja raba ning muu maa on välja jäetud. Suurusrühmade järgi oli valitsev enamuse 26,2% talundeist 10-20 ha põllumajandusliku maa- ga. 20-30 ha põllumajandusliku maaalaga talundite rühmas oli 18,2% talundeist, 1-5 ha talundite rühmas oli 17,6%, 30-50 ha suurused ta- lundid oli 16,6%, 5-10 ha suurused talundid oli 16,2%, 50-100 ha ta- lundeid oli 4,8% ja üle 100 ha talundeid ainult 0,4%.

Ülevaate talundeist nende liikide ja maade järgi saame siin toodud tabelist.

Talundite arv liigituse ja maade järgi.

	Ostutalun- did pere- meeste käes pidada	Rendita- lundid os- tutalu maadel	Riigi/eri- mõisa/ren- ditalun- did	Asundus- talundid	Palgamaa- talundid	Muud talundid	Hingemaa talundid	Hingemaast krunditud talundid	Kokku
Viru	7.397	367	3.684	5.078	529	1.058	-	-	18.113
Järva	3.301	301	1.223	2.944	246	183	-	-	8.198
Harju	6.840	335	2.592	3.607	420	1.068	-	-	14.862
Lääne	6.376	305	2.772	3.287	252	323	-	-	13.315
Saare	5.406	179	1.607	2.534	110	327	-	-	10.163
Pärnu	5.075	1.125	1.870	1.998	469	781	-	-	11.318
Viljandi	4.310	1.402	1.277	2.553	338	608	-	-	10.488
Tartu	7.943	1.568	3.532	4.978	802	503	-	-	19.326
Valga	1.215	613	466	1.510	208	134	-	-	4.146
Võru	5.619	1.232	1.086	3.540	473	940	-	-	12.890
Petseri	877	59	56	-	18	44	1.927	7.557	10.538
Kokku	54.359	7.486	20.117	32.077	3.865	5.969	1.927	7.557	133.357

Et maad erisuurusega ja maades talundite tihedus mitmesugused, siis on ka talundite arv muutlik. Kõige talunditerikkam on Tartumaa - 19.326 talundiga. Tartumaale lähedane talundite arvult on Virumaa - 18.113 talundiga. Ning kõige vähem oli talundite arv Valgamaal - 4.146, Valgamaa on ka pindalaliselt kõige vähem.

Eesti pindala üldse ja talundite maa

	Üldpindala ruutkilomeetr.	Talundite maa ha	Keskmiselt ühe talundi kohta ha
Viru	7.387,01	381.334	21,1
Järva	2.985,64	213.928	26,1
Harju	5.682,87	407.857	27,4
Lääne	4.779,73	355.172	26,7

Saare	2.964,44	253.558	25,0
Pärnu	5.227,87	306.891	27,1
Viljandi	4.056,78	267.001	25,5
Tartu	7.018,99	415.025	21,5
Valga	1.511,00	100.041	24,1
Võru	4.043,24	259.151	20,1
Petseri	1.891,13	133.791	12,7
Üldse	47.548,70	3.093.749	23,2

Pindalaliselt kõige suurem on Virumaa 7.387,01 ruutkilomeet-
rilise pindalaga ja Tartumaa 7.018,99 r.-k. pindalaga; Valgamaa pind-
ala on 1.511,00 ruutkilomeetrit. Talundite maad on kõige rohkem Tar-
tumaal 415.025 ha ja kõige vähem Valgamaal 100.041 ha. Talundite
keskmise suurus oli 23,2 ha, kuna maade järgi vaadatuna olid Harju-
maa talundid kõige suuremad, keskmise suurusega 27,4 ha, sellele lähedase suurusega olid Pärnumaa talundid 27,1 ha ja Läänemaa talundid
26,7 ha. Petserimaa talundid olid maade keskmiselt kõige vähemad;
nende keskmine suurus oli 12,7 ha. Petserimaa talundid on riigilised,
keskmisest tunduvalt vähemad, see on tingitud sealsest maapidamise
viisist ja tihedast rahva arvust. ja väljakapitalid kokku kutsutakse
talunkapitaliks. 3. Talundite kapitalid ja nende jaotus. avad talundi

Jookva Põllumajanduslikes tootmisprotsessis on kapitalil, kui toot-
misabinõul põhjapanev tähtsus, sest tootmine ilma kapitalita osutub
võimatuks. Kapitalide jaotusel on üksikute õpetlaste juures lahkumi-
nekuid. Nõnda on maa põllumajandusliste kapitalide hulgas ja ka lei-
dub sarnaseid vaateid, kes pooldavad maa liigitust loodusliste toot-
mistingimuste hulka. Prof.dr. E.Laur defineerib kapitali nõnda, et
kõik varanduste osad /varad ja õigused/, mida tootmisel kasutatakse,
kutsutakse kapitaliks. Peale varade võtab toodangu protsessist osa
ka inimese tööjõud, kuid see on kapitali hulgast eetiliste kaalut-
luste tõttu välja jäetud, kuna orjapidamise ajajärgul kuulus inime-
ne ja tööjõud täielikult kapitali hulka. Nõnda arvame siis põlluma-
janduslike kapitalide/kõik need varanduse osad, mis talundeis
tootmise protsessi juures tarvitamist leiavad ja kaastegevad on. Ta-
lundi kapitali eraldamisel talu üldiseist kapitalest peab eraldama
kõrvaltöõndused, missuguseid võib talus väga mitmekesiseid leida.

Väljudes mitmesuguseist aluseist: nagu praktiline elu, keelelised tarvitused, teorii, põllumajanduse teadus, raamatupidamine ja õiguslised olud, jagatakse põllumajanduslikud kapitalid mitmeks elementaar kapitaliks.

Tehakse vahet järgmiste elementaar kapitalide vahel:

1. Maakapital
2. Maaparandusekapital
3. Hoonetekapital
4. Viljapuudekapital
5. Metsakapital
6. Väljakapital
7. Koduloomadekapital
8. Masin-riistadekapital
9. Tagavaradekapital
10. Rahakapital
11. Võlakapital.

Kõik majapidamises tegevuses olevad ja ettevõtja päralt olevad kapitalid moodustavad talundi aktiivkapitali. Võlad ja kohustused, mis talundi peal lasuvad, moodustavad talundi võla- ehk passiivkapitali. Viljapuude-, metsapuude- ja väljakapitalid kokku kutsutakse taimkapitaliks. Tagavarade- ja rahakapitalid moodustavad talundi jooksva käitiskapitali. Maa-, maaparanduse- ja hoonetekapitali kutsutakse põhikapitaliks ja kõiki teisi kapitale käitiskapitaliks. Peale nende rühmituste tehakse vahet talundi- ja rentnikukapitali vahel. Talundikapitali hulka kuuluvad: maa-, maaparanduse-, hoonete- ja taimkapital, kuna kõik teised kapitalid moodustavad rentniku- kapitali. Käesolevas töös võtame vaatluse alla kõik elementaar kapitalid üksikult.

Kapitalide koguväärtuse hindamisel võeti aluseks ostu-müügi hinnad ja kus polnud võimalik ostu-müügi hindasid kasutada, kasutati hindamise aluseks nõutamise ehk soetamise väärtust.

4. Maakapital.

Maakapitali alla kuuluvad kõik talundi kasutada olevad maad ja veed, sellepeale vaatamata, kas nad on talundipidaja eraomandus ehk on kasutada võõralt maaomanikkelt. Et maakapitali koormatusest pilti saada, selleks peab kõigi talundite maa tema kultuuralalise

jaotuse järgi teada olema. Kultuuralalise jaotuse järgi tehti vahet 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse puhul järgmiste maaalade vahel: põllumaa, aiamaa, heinamaa, karjamaa, metsamaa, ehitiste ja teedealunemaa, soo ja raba ja muu maa. Ülevaate talundite maakasutusest saame alljärgnevast tabelist. Nagu sellest näha, oli talundite maa kogusuurus 3.093.749 ha, millest 1.008.612 ha oli põllumaad ja 22.952 ha aiamaad. Põllu- ja aiamaa võib koostada ühiseks rühmaks, mida oli kokku 1.031.564 ha ehk 33,4% talundite maa koguhulgast. Teine tähtsam kultuurala on heinamaa, mille kogus tõusis 910.417 ha peale ehk 29,4% talundite kogumaast. Karjamaad oli 709.890 ha ehk 22,9% talundite kogumaast. Põllumajandusliku maa kogus tõusis 2.651.871 ha ehk 85,7% peale. Talundite metsade pindala oli 160.104 ha ehk 5,2%, ehituste- ja teedealunemaa 66.183 ha ehk 2,1%, soo ja raba 151.941 ha ehk 4,9% ja muud maad 63.650 ha ehk 2,1%.

Toon siin muu seas võrdluseks samad andmed Soome kohta.

Seal oli aiamaad 4.895 ha, põllumaad 2.015.175 ha, uudismaa kultuure 3.315 ha, ülesharitud maad kokku 2.023.385 ha. Heinamaad 580.104 ha ja karjamaad 637.970 ha, sellega põllumajandusliku maa kogus tõusis 3.241.459 ha peale, kuna meil oli põllumajandusliku maa kogus 2.651.871 ha. Põllumaad oli meil põllumajandusliku maa kogusest 38,9%, Soomes 62,4%, nagu siit näha, on Soomes põllumajanduslik maa palju paremini ära kasutatud kui meil ja heina- ning karjamaad palju vähem põllumajandusliku maa koguses kui meil.

Kui tuua Saksamaa andmestik veel siia kõrvale, siis näeme, et seal põllumajandusliku maa kasutamine veelgi intensiivsem on, kui Soomes. Saksamaal oli 1929 a. andmeil põllumajanduslikku maad 29.373.239 ha, millest oli põllumaad 21.282.348 ha ehk 72,5% põllumajanduslikust maast, heinamaad oli 5.510.946 ha ehk 18,7% ja karjamaad 2.579.945 ha ehk 8,8%. Saksamaal on vähem tootvate kultuurialade pind veelgi märgatavamalt vähem, kui Soomes ja Soomes oli neid vähem kui meil, sellega oleme siis omamaakasutuselt veel küllalt madalal astmel.

Põllumaa suurem kogus on tähtis sellepärast, et tema annab inimkonnale tarvilikumaid saadusi toidustuse alal. Selle kõrval aga ka loomapidamiseks tarvilikke saadusi nagu loomasööda viljad ja

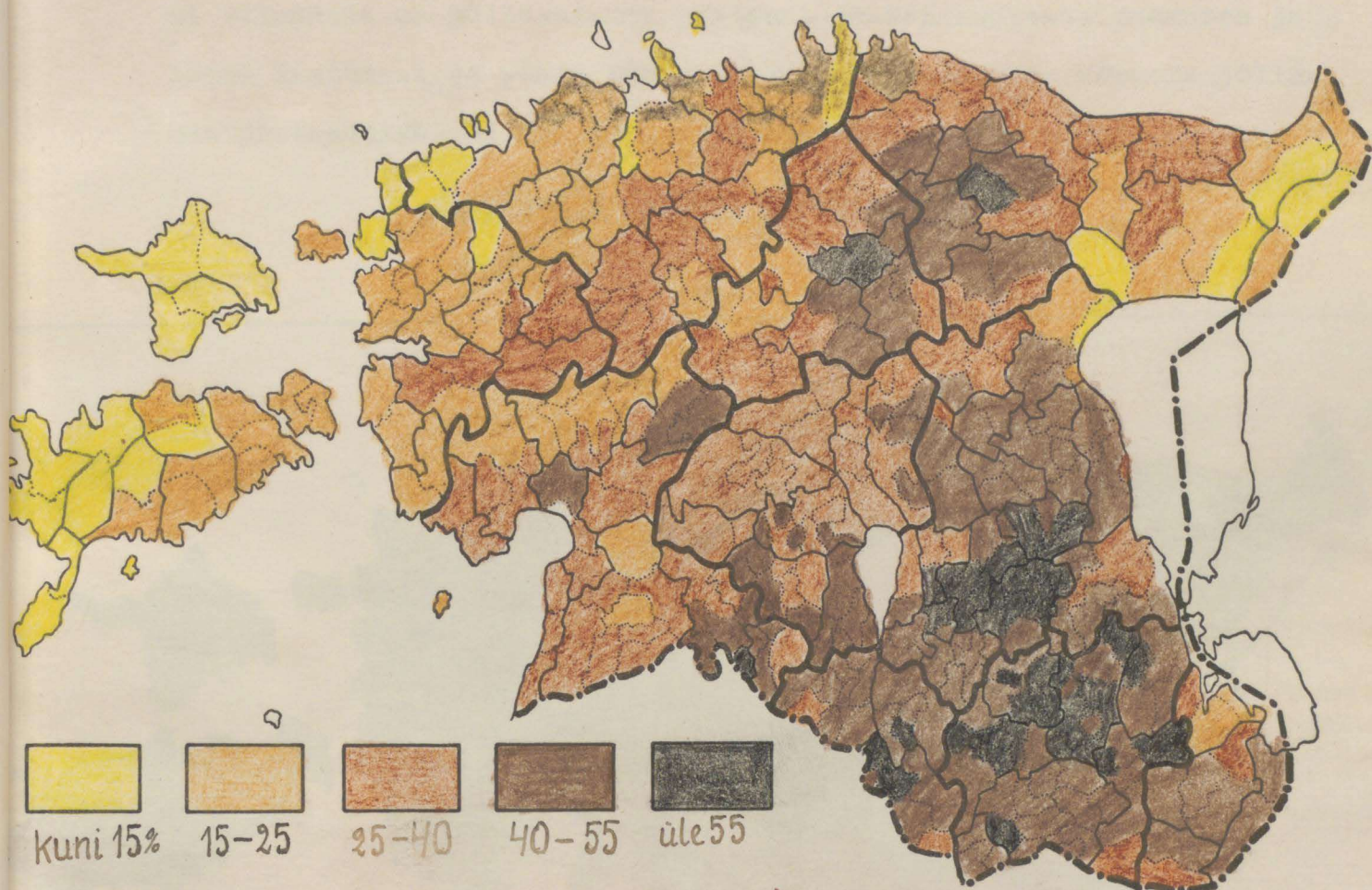
Talundite maakasutus talundliikide ja suurusrühmade järgi ha

	Põllumajanduslik maa					Metsa- maa	Ehitiste ja teede- alune maa	Soo ja raba	Muu maa	Kokku
	Põllu- maa	Aia- maa	Heina- maa	Karja- maa	Kokku					
Ostutalundid-peremeeste käes pidada	524.202	11.941	499.749	416.137	1.452.029	93.606	33.532	100.737	33.754	1.713.658
Renditalundid-ostutalumaadel	52.491	1.205	35.383	27.622	116.701	5.936	2.482	5.563	1.614	132.296
Riigi /end.mõis/ renditalundid	115.665	2.602	147.600	116.173	382.040	15.269	9.362	20.489	9.034	436.194
Asundustalundid.	216.377	3.778	157.095	101.348	478.598	16.915	13.567	9.277	8.223	526.580
Palgamaatalundid	15.542	548	18.043	7.169	41.302	1.506	1.519	746	873	45.946
Muud talundid.	84.335	2.878	52.547	41.441	181.201	26.872	5.721	15.129	10.152	239.075
I 1 - 5 ha	30.975	2.343	23.453	10.490	67.261	10.247	3.136	6.816	4.427	91.887
II 5 - 10 "	68.796	2.416	54.943	34.493	160.648	14.616	5.424	10.433	6.277	197.398
III 10 - 20 "	217.194	4.832	173.640	121.188	516.854	33.118	14.801	24.743	12.935	602.451
IV 20 - 30 "	235.638	4.485	196.343	150.809	587.275	27.726	14.315	29.025	11.653	669.994
V 30 - 50 "	295.403	5.819	295.933	243.146	840.301	39.007	18.213	46.189	16.699	960.409
VI 50 - 100 "	124.485	2.452	138.288	129.520	394.745	23.442	7.953	21.646	8.263	456.049
VII 100 ja enam ha	36.121	605	27.817	20.244	84.787	11.948	2.341	13.089	3.396	115.561
Kokku Eestis	1.008.612	22.952	910.417	709.890	2.651.871	160.104	66.183	151.941	63.650	3.093.749

põllupõhk ning põlluheinad. Põllumaa ha'lt saadakse suuremaid kogusaake ja ka mõnesuguseis majapidamiseis suuremaid puhtsaake, kui teisilt kultuuraladelt põllumajandusliku maa hulgas. Harukordsed juhused on sarnased, kus heina- ja karjamaa saagid põllusaake ületavad. Loomulik on muidugi, et aiamaa saagid põllusaake ületavad, kuid lõpuks on raske vahet teha, kus lõpeb põllumaa mõiste ja algab aiamaa, sellepärast võtamegi neid koos vaatluse alla.

Põllu- ja aiamaast annab piltliku ülevaate järgnev kartogramm.

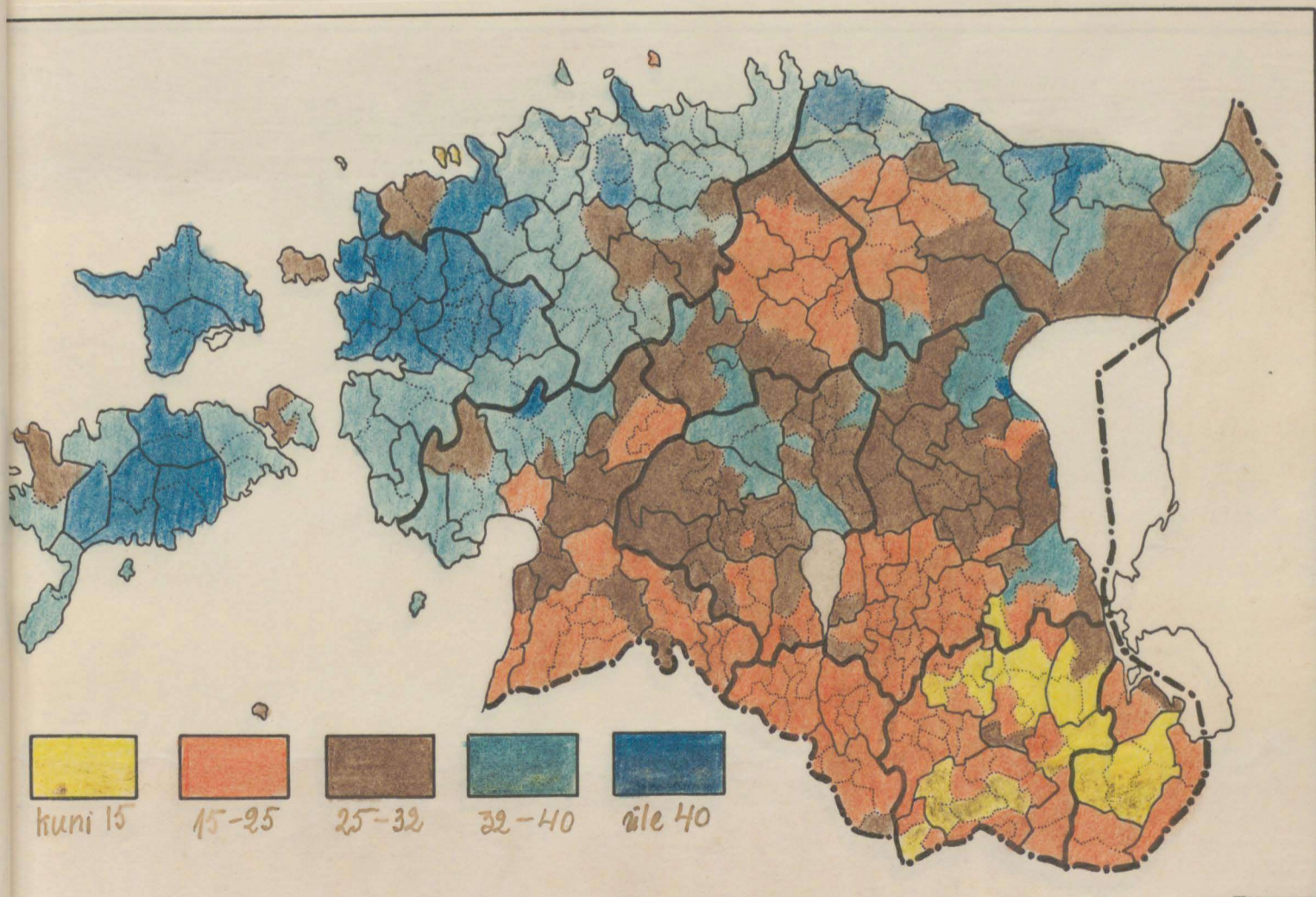
Põllu-aiamaa % talundite maapidamisest.

Kõige madalam põllu-aiamaa protsent on Hiiu- ja lääsi Saaremaal, kuni 15% talundite maapidamisest. Ka Läänemaal Noa-Rootsi ja Lääne-Nigula kihelkondades oli põllu-aiamaa protsent madal. Teine sarnane madala põllu-aiamaa protsendiga valdkond oli Virumaal Narroovajõe piirkonnas ja Peipsi põhja rannikul 15-25% põllu-aiamaaga, valdkondi oli kaks - üks algab Saaremaa lõuna rannalt ja suubub üle Lääne- ja Harjumaa põhja ranniku, teine 15-25% põllu-aiamaaga valdkond algab Läänemaalt lõuna-lääne rannalt Karuse ja Varbla kihelkon-

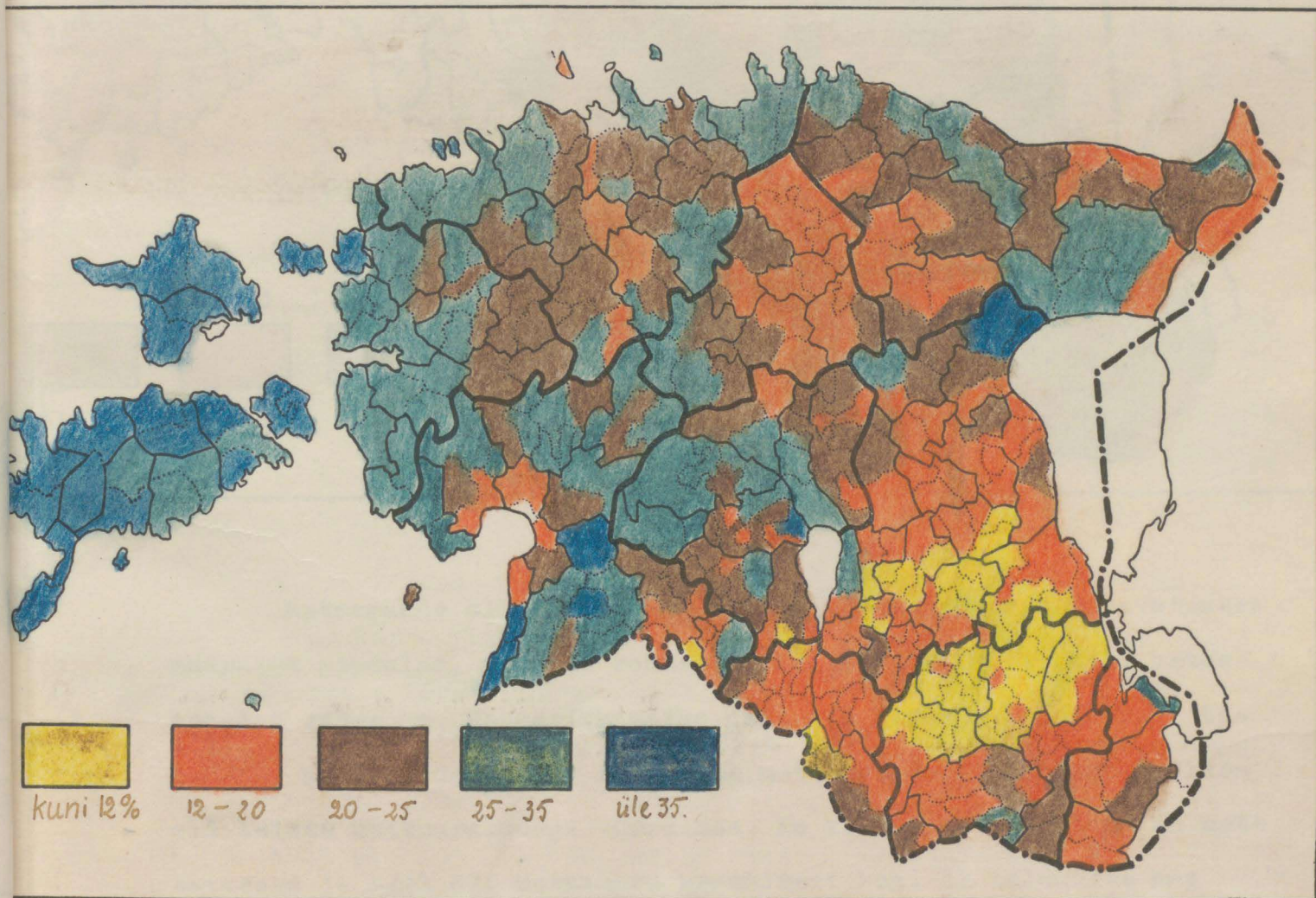
dadest, suubudes läbi Pärnumaa põhjapoolse osa, võttes oma alla ka Järva- ja Harjumaal osa Türi, Juuru, Kose, Harju-Jaani ja Kuusalu kihelkondadest. 25-40% põllu-aiamaaga talundite valdkondi on ka kaks. Üks algab Läänemaal Matsalu lahe lõuna kaldalt Lihula kihelkonnas ja suubub mööda Läänemaa lõunapiirimööda Harjumaale, võttes oma alla Rapla kihelkonna ja osa Juuru-, Hageri-, Kose-, Harju-Jaani- ja Jõeletme kihelkondadest. Teise valdkonna 15-25% põllu-aiamaaga moodustab suur osa lõuna Pärnu- ja põhja-Viljandimaast ning osa Järva- ja Virumaast. Järva- ja Virumaal on selle valdkonna keskel, Koeru, Järva-Jaani, Väike-Maarja, Viru-Jakobi, Rakvere ja Kadrina kihelkonna valdadest suurema põllu- ja aiamaa protsendiga. Lõuna-Eesti talundeis on põllu-aiamaa protsent 40-55% suuremas enamuses ja lõuna Tartumaal ja põhja Võrumaal on kaks valdkonda kõrgema põllumaa protsendiga kui 55% talundite maapidamisest.

Heinamaa % talundite maapidamisest.

Heinamaa talundite maa koosseisus esineb kõige kõrgema protsendilise koosseisuga Saare-, Lääne-, Harju- ja põhja Virumaal. Hiiumaa talundeis on heinamaad üldiselt rohkem kui 40% talundite maast, samuti ka suuremas osas Saaremaal. Heinamaa protsendi järgi võib kogu riiki jaotada kolmeks valdkonnaks, eelpool nimetatud põhja valdkond on kõige heinamaa rikkam. 25-32% heinamaa hulgaga valdkond laotub üle kesk Eesti, kus üksikute saartena mõned kõrgema heinamaa protsendiga vallad. Selle valdkonna keskel on madalama heinamaa protsendiga valdkond, mis laotub üle Ambla, Kadrina, Rakvere, Viru-Jakobi, Väike-Maarja, Järva-Jaani ja Madise kihelkondade, kus oli 15-25% talundite maapidamisest heinamaa all. Kolmas valdkond madalama heinamaa protsendiga talundite maapidamisest asub lõuna Eestis, laotudes üle lõuna Pärnu-, lõuna Viljandi- ja lõuna Tartumaade, ning üle Valga-, Võru- ja Petserimaade. Seal on heinamaa koostis talundite maapidamisest kuni 25%.

Karjamaa % talundite maapidamisest.

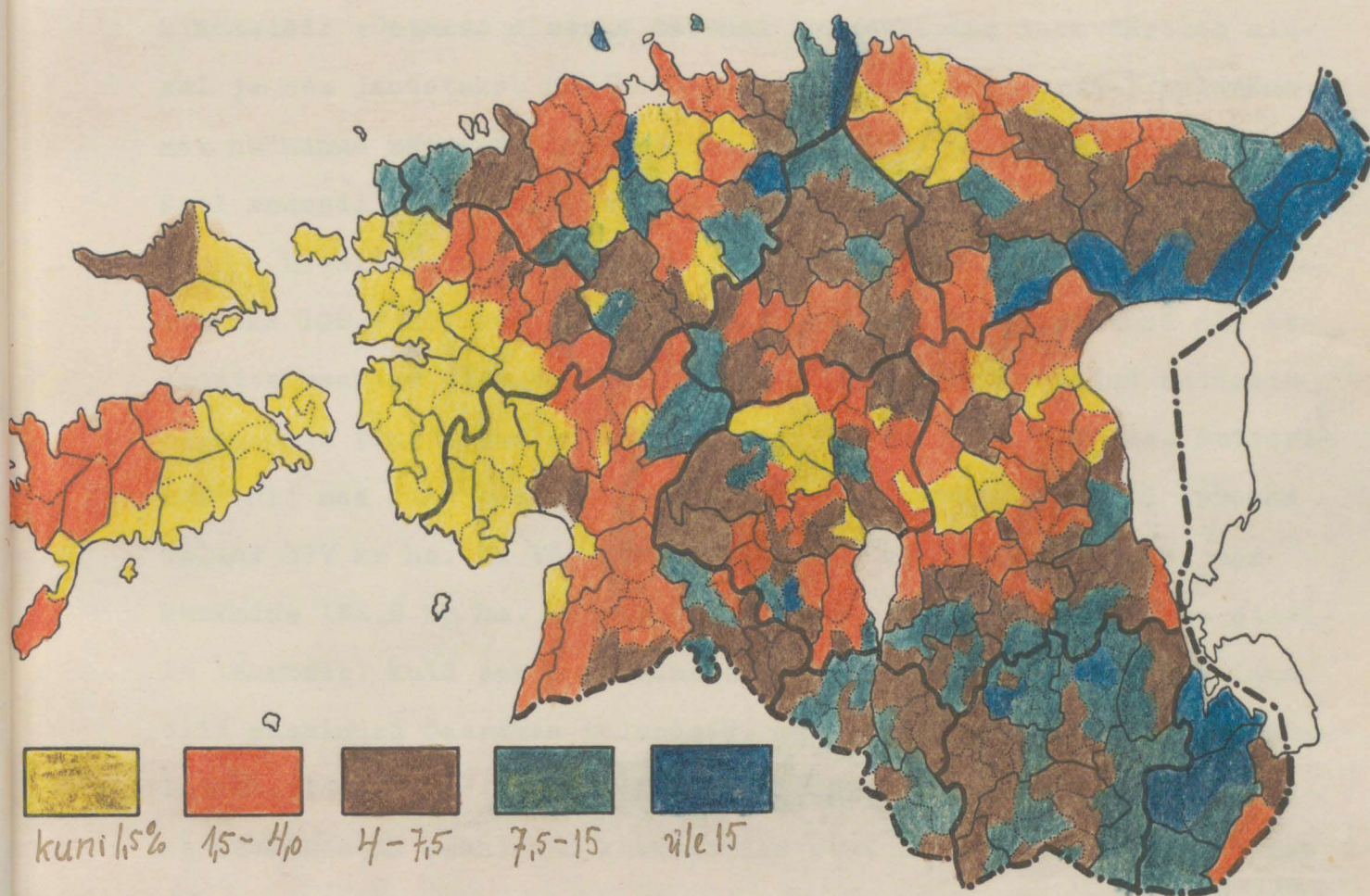

koostisest.

1929 A. põllumajandusliku Üleskirjutusei sõnals talundkapi-
telide hindamise Üleskirjutuse kava järgi, kus tarvitati ostu-müü-

Karjamaad, milleks arvati kestvad rohupinnad, mille saak kohapeal loomadele karjatades ära söödeti, oli 22,9% riigi keskmiselt talundite maapidamisest. Karjamaad oli kõige rohkem talundite maa koostises, võrreldes teiste kultuuraladega Saare- ja Lääne-maa talundeis, ka Pärnumaa talundid on võrdlemisi karjamaa rikkad. Kõige kehvemad karjamaa koosseisult olid lõuna Tartu- ja põhja Võrumaa talundid, kus karjamaa hulk talundite koostisest ei tõusnud üle 12%.

Metsamaa % talundite maapidamisest. Ühes milie ka-

kohta maa järgi.

Eesti talundite maa koguväärtus oli 359.481.510 kr. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmeil. Ühes milie maa järgi määratud pindalad, millest rohusaak, kui seal ka kari käib, metsasaagist vähem on. Metsarikkamaiks osutusid kagu ja kirde Eesti talundid, kuna Valgamaale kõige vähem - 3,9% langem. Valgamaale oli pindalaliselt kõige vähem sellepärast ka maa koguväärtus oli teiste kultuuraladega võrreldes. Ka kesk Eesti talundid on metsavaesed ja seal oli metsamaad keskmiselt kuni 4% talundite maa koostisest.

1929 a. põllumajandusliku üleskirjutusel sündis talundkapitalide hindamine üleskirjutuse kava järgi, kus tarvitati ostu-müü-

gi väärtust, valmistus- ehk soetamis väärtust.

Maakapitali hindamisel tarvitati peajasjalikult maa ostu-müügi väärtust lähemas ümbruses olnud tehingute alusel. Hindamisele ei kuulunud mitte kõik talundid, vaid ainult osa, sest kõigis talundis hindamist läbi viia osutub töö ulatuselt peaaegu võimatuks. Talundvarandusi hinnati 8.042 talundis, seega 6% talundite koguarvust.

Ka põllumajandusliku raamatupidamise talituse poolt hinnatakse alginventuuri tegemisel talundite maaväärtust ühes muie kapitalide väärtusega. Raamatupidamise talituse poolt läbiviidavail hindamisil võetakse aluseks talundi kogu-väärtus turuväärtuse alusel ja see jaotatakse üksikute kapitalidele, kusjuures 1 tulundusmaa ha hinna määramisel on võetud arvesse ka tulundusmaa koosseis. Neil andmeil on kõikunud maahind 70-130 kr 1 ha tulundusmaa eest.

Üleskirjutuse hindamise järele oli riigikeskmiselt 1 ha maa hinnaks 109,7 kr, kuid üksikute riigiosade järgi vaadatuna oli talundite maahind väga varieeruv. Kõige kõrgem oli maahind Petserimaal, mida tingib sealne maakasutuseviis ja rahva tihedus. Petserimaal oli maa hind keskmiselt 274,1 kr ha, kuna kõrgem oli Irboska vallas 377 kr ha. Ka Võrumaal on maahind võrdlemisi kallis, maa keskmine 135,6 kr ha. Võrumaal oli kõrgem maahind Petserimaa piirile lähemale, kuid sealt eemalnedes maahind langes. Kõige madalamad olid maahinnad Saaremaa talundis, maa keskmiselt 62,2 kr ha. Madalamad maahinnad olid Lääne-, Harju- ja Järvamaal alla 100 kr ha, kuna kesk Eestis maahinnad keskmiseiks osutusid. Eesti talundite maa väärtusest annab ülevaate siin toodud tabel samuti ka maahindade kohta maade järgi.

Eesti talundite maa koguväärtus oli 339.481.610 kr. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmeil. Üksikute maade järgi langes Tartumaale kõige suurem osa talundite maaväärtusest - 15,4%, Virumaale 12,4%, kuna Valgamaale kõige vähem - 3,9% langes. Valgamaa oli pindalaliselt kõige vähem, sellepärast ka maa koguväärtus väike, kuid maahind oli võrdlemisi kõrge - 130,5 kr ha.

Keskmiselt oli maakapitali ühe talundi kohta 2.545 krooni.

maa protsent Eesti talundite maaväärtus.

	Talundite maapidami- ne ha	ha väärtus Kr	Maa väärtus kokku Kr	% üleriikli- selt maa- väärtusest
Viru	381.334	110,3	42.066.100	12,4
Järva	213.928	83,7	20.017.500	5,9
Harju	407.857	76,1	31.650.850	9,1
Lääne	355.172	81,1	28.806.530	8,5
Saare	253.558	62,2	15.764.600	4,6
Pärnu	306.891	102,7	31.510.070	9,3
Viljandi	267.001	123,7	33.018.450	9,7
Tartu	415.025	126,1	52.339.060	15,4
Valga	100.041	130,5	13.101.870	3,9
Võru	259.151	135,6	35.140.220	10,4
Petseri	133.791	274,1	36.666.360	10,8
Kokku	3.093.749	109,7	339.481.610	100

5. Maaparandusekapital.

Maaparandusekapitali all mõistetakse sarnaseid suuremaid töid ja ettevõtteid, mille kaudu on maa väärtust kestvalt tõstetud. Sarnaste tööde hulka kuuluvad kuivendused, niisutused, kividest-, kändudest- ja puiest puhastamised. Maaparandusekapitali hindamisel selgub, et osa maaparanduse töödest on kestva iseloomuga, ei nõua remonti ja nad mõjuvad maa väärtuse peale seda tõstvamalt, näituseks kividest puhastamine. Kraavitamise tööd nõuavad parandamist aegade järgi, samuti võib ka kändudest ja puiest puhastamine korduda, kui maad järjekindlalt ei peeta puiest vaba, vaid lastakse uuesti metkraaavidena kuivendatud põllumaad 10,0% ja VII rühmas /üle 100 ha/ olnud lahtiste kraaavidena kuivendatud põllumaad 21,1% nende põllumaa

Põllumajanduslikul üleskirjutusel võeti maaparandused vaatluse alla ja registreeriti parandatud pinnad ja parandust vajavad pinnad kõigile kultuurialadele vastavalt kõigis talundis. Maaparandusekapitali hindamisel kirjutati üles ka kuivenduse juures kraavirühma talundis oli nende põllumaad kuivendatud salakraaavidena 3,1% ja V rühma talundis 1,6%. V rühmast peale suureneb jällegi

Põllumaad oli kogu riigis 1.031.564 ha ja sellest oli kuivendatud salakraavitusega kuivendatud põllumaa suhteline hulk ja VII suuruse rühma talundis oli 10,3% kogu põllumaast. Kogu riigis põllumaade kuivendamine oli hoopis vähem levinud. Salakraaavidena oli kuivendatud 25.652 ha ehk 2,5% põllumaast, seega ulatus kuivendatud põllu-

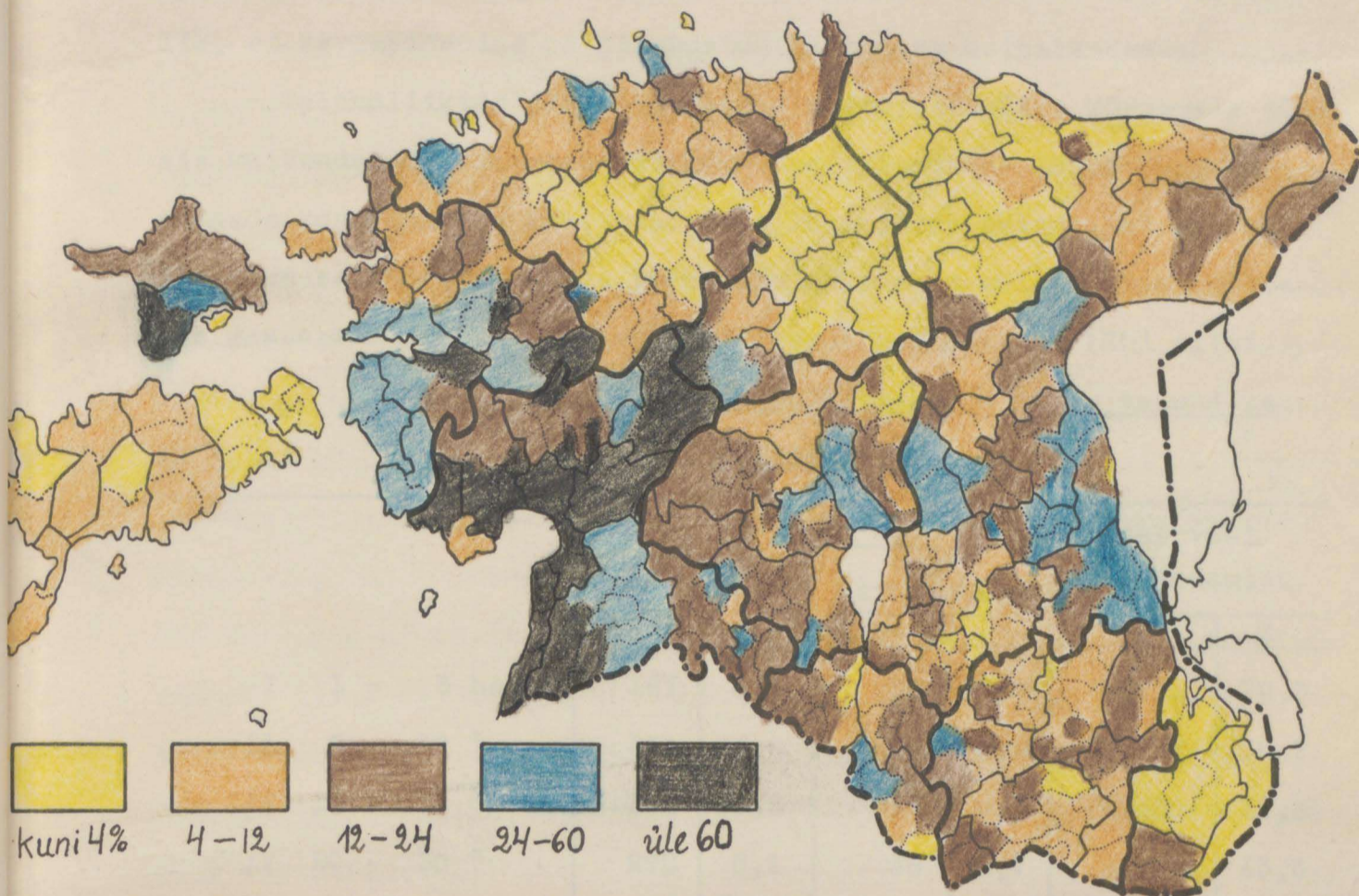
maa protsent üldiselt 16,7 peale. Veel kuivendust vajavaks põllumaaks arvati 219.981 ha ehk 21,3% kogu põllumaast, kuna 62% põllumaast oli sarnast, mis ei vaja kuivendust ega pole ka kuivendatud. Talundliikide järgi vaadatuna oli põllumaa kuivendamine kõige suurem ostutalundeis. Ostutalundite käes oli 536.143 ha kogu põllumaast ja sellest oli kuivendatud 98.609 ha ehk 18,4%. Kuivendust vajavat põllupinda oli 119.642 ha ehk 22,3%. Renditalundite põllumaast oli kuivendatud 13,5%, vajab kuivendust 26,4%, siin juures peab tähendama, et renditalundite põllumaast kuivendust vajavaks on kõige suurem suhteline hulk, seda põhjustab nähtavasti asjaolu, et renditalupidajail rentnikkudel pole huvi maakuivenduse ja paranduse vastu, sest nemad kui ajutised pidajad katsuvad võtta maalt, mis võimalik, kõige vähema kulutuse juures. Riigirenditalundites on maaparanduse olud paremad, siin oli kuivendatud põllumaa hulk 17,2% nende kogu põllupinnast. Asundustalundeis oli põllumaast kuivendatud 31.058 ha ehk 14,1%. Asundustalude põllumaa kuivenduse juures tuli ilmsiks kõige suurem suhteline hulk salakraavidena kuivendamiseks. Nende põllumaast oli kuivendatud salakraavidena 10.115 ha ehk 4,6%. Palgamaa talundite põllumaast oli kuivendatud 2.482 ha ehk 15,4%, kuivendust vajavad põllumaad oli 3.555 ha ehk 22,1% nende põllumaast. Muude talundite põllumaast oli kuivendatud 13,8% ja vajab kuivendust 15,9%.

Huvitav on jälgida talundite põllumaa parandusolusid talundsuurusliikide järgi. Nagu siin toodud tabelist näha, on lahtiste kraavidena kuivendustööd põllumaal suhteliselt kõige rohkem tehtud suuremais talundeis. I suurusrühma talundeis /1-5 ha/ oli lahtiste kraavidena kuivendatud põllumaad 10,0% ja VII rühmas /üle 100 ha/ oli lahtiste kraavidena kuivendatud põllumaad 21,1% nende põllumaa üldpinnast. Salakraavituste suhteline vahekord ei näita sarnast järjekindlat tõusu talundite suurenemisega, vaid vastupidiselt, kuni V rühmani langeb salakraavituste suhteline suurus talundeis I suurusrühma talundeis oli nende põllumaast kuivendatud salakraavidena 3,1% ja V rühma talundeis 1,6%. V rühmast peale suureneb jällegi salakraavitusega kuivendatud põllumaa suhteline hulk ja VII suurusrühma talundeis oli 10,3% kogu põllumaast. Kogu riigis põllu-aia-
maa kuivendustest annab ülevaate siia lisatud kartogramm.

Maaparandusekapitali jaotus maade järgi.

	Põllu-aiamaa				Heinamaa				Karjamaa				Metsamaa				Kokku maa- paranduste väärtus Kr
	Parandatud		Paranduse väärtus Kr		Parandatud		Paranduse väärtus Kr		Parandatud		Paranduse väärtus Kr		Parandatud		Paranduse väärtus Kr		
	ha	%	Kokku	ha	ha	%	Kokku	ha	ha	%	Kokku	ha	ha	%	Kokku	ha	
Viru	5.556	4,4	190.760	34,3	8.147	7,2	220.210	20,0	3.240	3,9	101.230	31,2	704	2,5	13.080	18,6	525.280
Järva	6.110	7,5	230.060	37,7	3.637	6,7	133.760	36,7	1.605	3,7	38.390	23,9	137	1,2	2.740	20,0	404.950
Harju	7.744	8,3	320.120	41,3	12.920	8,8	422.510	32,7	3.375	3,3	92.300	27,3	605	2,8	12.100	20,0	847.030
Lääne	26.076	35,9	939.140	36,0	10.327	7,2	293.110	28,4	5.344	5,1	112.340	21,0	128	2,1	2.560	20,0	1.347.150
Saare	1.885	4,7	61.060	32,4	2.060	2,2	54.400	26,4	683	0,7	15.070	22,1	22	0,6	440	20,0	130.970
Pärnu	52.103	52,2	2.008.950	38,6	6.609	7,7	158.400	24,0	3.554	4,7	88.120	24,8	506	4,6	10.120	20,0	2.265.590
Viljandi	14.861	15,6	852.010	57,3	6.068	8,0	269.540	44,4	2.533	3,9	114.100	45,0	585	5,1	11.700	20,0	1.247.350
Tartu	31.721	16,8	1.391.100	43,9	9.276	8,6	480.550	51,8	2.745	3,9	101.970	37,1	593	3,4	11.860	20,0	1.985.480
Valga	7.500	15,6	308.960	41,2	2.228	10,8	94.560	42,4	472	3,1	15.140	32,1	245	3,1	4.900	20,0	423.560
Võru	15.987	12,0	422.890	26,5	4.871	11,4	153.920	31,6	762	2,1	19.030	25,0	497	2,3	9.940	20,0	605.780
Petseri Kokku	2.386	4,4	59.490	24,9	580	2,8	12.180	21,0	256	1,2	4.360	17,0	173	0,9	3.460	20,0	79.490
Eestis	171.929	16,7	6.784.540	39,5	66.723	7,3	2.293.140	34,4	24.569	3,5	702.050	28,6	4.195	2,6	82.900	19,8	9.862.630

Kogu põllu-aiamaast kuivendatud %.

Nagu sellest selgub, on kõige rohkem põllumaal kuivendus- töid tehtud Pärnumaal, kus kuivendatud üle poole põllupinnast 52,2%. Ka Läänemaal on põllumaa kuivenduse eest suuresti hoolt kantud ja keskmiselt 35,9% põllu-aiamaast kuivendatud. Kõrge kuivendatud põl- lumaa protsent neis maades on osalt tingitud sellest, et seal väga palju madalaid maid, kus ilma kuivendamata raske põllukultuuride kasvatamine. Koguni vähe on põllu-aiamaast kuivendatud Viru-, Pet- seri- ja Saaremaal 4,4 - 4,7% ka Järva- ja Harjumaal on põllu- ja aiamaa kuivendusi koguni vähesel arvul teostatud. Neis maades tõuseb kuivendatud põllu-aiamaa hulk 7,5 - 8,3%.

Maaparanduse töid on kõige suuremal määral tehtud põllumaa parandamiseks, kuna teiste kultuurialade parandamise peale koguni vähest tähelepanu on pühendatud. Heinamaad on meil üldiselt vile- sad, kultuurheinamaa koguni haruldane nähtus. Seda kinnitavad ka andmed heinamaade kuivendamise kohta. Heinamaadest on kuivendatud 66.723 ha, kuna heinamaade üldine pindala oli 910.417 ha, seega

kuivendatud ainult 7,3%. Kuivendust vajavaid heinamaid oli 466.312 ha ehk 51,2% heinamaa kogupinnast. Need arvud annavad ülevaate, mis-suguses seisukorras meie heinamaad praegu on. On siis väga loomulik, et karjapidamine on pidurdatud halbadest heinamaadest.

Talundliikide järgi vaadatuna näeme, et kõige kõrgemale tõuseis kuivendatud heinamaade hulk muudes talundites 10,4% nende heinamaade kogupinnast. Nimetatud asjaolu uurides selgus, et see on tingitud sellest, et muude talundite hulgas on mõisad, kuna mõisates maaparandusetöid juba varem aegul heinamaadel läbi viidi.

Andmestik heinamaade paranduste kohta muude talundite
tuna oli muude talundite liigis liigis.

	Kuivendatud				Vajab veel kuivendamist	
	lahtiste kraavidega		sala kraavidega		ha	%
	ha	%	ha	%		
I 1 - 5 ha	187	3,6	18	0,3	1.512	29,3
II 5 - 10 "	391	4,2	39	0,4	3.297	35,7
III 10 - 20 "	378	3,5	70	0,7	4.430	41,3
IV 20 - 30 "	272	5,1	38	0,7	2.329	43,5
V 30 - 50 "	311	5,2	36	0,6	3.276	54,3
VI 50 - 100 "	257	8,9	13	0,5	1.202	41,7
VII üle 100 "	2.285	17,4	1.168	8,9	5.856	44,5
Kokku	4.081	7,8	1.382	2,6	21.902	41,7

Nagu siit näha, tõuseb kuivendatud heinamaa protsent eriti kõrgele üle 100 ha suuruseis talundeis, selles rühmas esinevadki mõisad, mis seda mõjutavad.

Ka ostutalundeis on heinamaa kuivendamine suurtalundeis palju laiaulatuslisem, kui väiketalundeis. Ostutalundeis oli kuivendatud heinamaad 8,0% nende heinamaa üldpinnast. Kuivendust vajavaid heinamaid oli neil 259.917 ha ehk 52%. Talund suurusrühmade järgi heinamaade kuivendustööde läbiviimist vaadeldes paistab lahtise kraavidega kuivendatud heinamaade juures, et väiketalundeil on kõige väiksem protsent heinamaadest kuivendatud, kuna talundite suurenemisega suureneb ka kuivendatud heinamaa protsent ja eriti kõrgele tõuseb see üle 100 ha suuruseis talundeis. Salakraavidega kuivendatud heinamaade juures ei ilmne see nähtus nõnda selgelt.

Maade järgi vaadatuna oli kuivendatud heinamaid kõige roh-

kem Võrumaal 11,4% ja Valgemaal 10,8%, kuna sealsamas kõrval Petserimaal kuivendatud heinamaa protsent oli 2,8. Riigikeskmiselt oli heinamaadest kuivendatud 7,3%.

Samasugune seisukord nagu heinamaade juures nägime maaparanduste alal, on karjamaade juures. Karjamaade juures on kuivendamise töid veel vähem läbi viidud, kui heinamaade juures. Karjamaade üldpindala oli 709.890 ha, sellest kuivendatud 24.569 ha ehk 3,5%, kuna kuivendust vajavaid karjamaid oli 271.653 ha ehk 38,3%. Karjamaade paranduse alal sammuvad esirinnas suurtalundid, samuti nagu see ilmnes heinamaade paranduse juureski ja talundliikide järgi vaadatuna oli muude talundite liigis kõige rohkem kuivendustöid tehtud, kus see jällegi oleneb sellest, et siin hulgas just mõisamajapidamised karjamaade paranduse alal esireas sammuvad. Ostutalundites oli kuivendatud 16.257 ha ehk 3,9% karjamaadest. Talundite suurusrühmade järgi karjamaade kuivendustöid jälgides selgub, et kõige enam on neid läbi viidud üle 100 ha suurusega talundis. Nendes oli 8,2% karjamaadest kuivendatud, kuna riigikeskmiselt oli kuivendatud 3,5% karjamaadest.

Maade järgi vaadatuna oli kõige rohkem karjamaa üldarvust maakuivenduse töid tehtud Läänemaal 5,1% karjamaa pindalast. Kõige madalam oli kuivendatud karjamaa kogus 256 ha ehk 1,2% karjamaa üldpinnast Petserimaal.

Metsamaa üldpindala oli 160.104 ha, sellest oli kuivendatud 4.195 ha ehk 2,6% ja kuivendust vajavaks pinnaks arvati 32.654 ha ehk 20,4%. Maakasutamine metsakasvatuseks on kõige ekstensiivsem maakasutuse viisidest, sellepärast näemegi, et tema parandamise peale kõige vähem on tähelepanu pööratud. Kõigi teiste kultuuralade juures oli kuivendatud pindala suhteliselt suurem.

Talundliikide järgi vaadatuna selgub, et ostutalundid metsamaa kuivendusi on kõige rohkem teinud. Ostutalundite metsadest oli kuivendatud 2.958 ha ehk 3,2%, renditalundel ostutalumaadel - 72 ha ehk 1,2%, riigi /end. mõisa/ renditalundel - 370 ha ehk 2,4%, asundustalundel - 437 ha ehk 2,6%, palgamaatalundel - 13 ha ehk 0,9% ja muil talundel 345 ha ehk 1,3%.

Talundsuurusrühmade järgi metsamaa kuivendusi vaadates selgub, et väiketalundid kõige vähem on sellele oma tähelepanu pühen-

danud. 1-5 ha suurusega talundite rühmas on metsamaast kuivendatud 77 ha ehk 0,8%, kuna järgmiseis suurusrühmes kuivendatud metsamaa suhteline hulk suureneb ja VIIr, s.o. üle 100 ha suurusega talundite rühmas tõusis see 4,7% peale, nende metsamaa üldpindalast.

Maade järgi vaadatuna oli metsamaade kuivendustöid kõige rohkem läbi viidud Viljandimaal 5,1% talundite metsamaa üldpinnast ja Pärnumaal - 4,6%. Kõige madalam oli kuivendatud metsamaa kogus Saare- ja Petserimaal, maakeskmiselt 0,6 ja 0,9%.

Maaparandusekapitali hindamist toimetati samasel teel nagu maakapitaligi. Maaparandustest tähtsama osa moodustab põllu-aiamaa kuivendus, mille väärtus üleriiklikus ulatuses tõusis 6.784.540 kr peale. Maaparanduste koguväärtus oli 9.862.630 krooni, seega põllu-aiamaa paranduse väärtus sellest 68,8%. Põllu-aiamaad oli kuivendatud 171.929 ha ehk 16,7% talundite põllu-aiamaa kogusest. Keskmiselt oli ühe hektaari paranduse väärtus 39,50 kr. Kõige kõrgem oli ühe ha põllu-aiamaa paranduse väärtus Viljandimaal 57,30 kr, Tartumaal - 43,90 kr ja Valgamaal 41,20 kr. Et neis maades ühe hektaari parandus nii palju kõrgemale tõuseb riigi keskmisest, on tingitud asjaolust, et neis maades suuremal arvul ette tuli salakraavitusi, mis väärtuselt kallimad, kui lahtiste kraavidega kuivendamised. Viljandimaal oli kogu põllu-aiamaast salakraavidega kuivendatud 5.140 ha ehk 5,4%, see on kõrgem arv mis üheski teises maas ei esine. Riigikeskmiselt oli salakraavidega kuivendatud 2,5% põllu-aiamaast. Kõige madalam oli 1 ha põllu-aiamaa kuivendamise väärtus Petserimaal 24,90 kr, ka Võrumaal oli võrdlemisi madal 26,50 kr.

Heinamaa paranduste väärtus oli üleriiklikult 2.293.140 kr ja parandatud heinamaid oli 66.723 ha, seega 1 ha heinamaa paranduse väärtus 34,40 kr. Heinamaa paranduse väärtus oli kõige suurem Tartumaal absoluutselt /480.550 kr/ ja suhteliselt 151,80 kr 1 hale. Kõige madalam oli heinamaade paranduse väärtus Petserimaal 12.180 kr kuid suhteliselt oli heinamaade paranduse väärtus veel madalam Virumaal. Virumaal maksis ühe heinamaa hektaari parandus maakeskmiselt 20,00 kr ja Petserimaal 21,00 kr. Heinamaade parandused on jällegi kallimad neis talundeis ja maades, kus suurem protsent parandusist langeb salakraavitusele.

Karjamaade parandusi on vähemal määral teostatud ja nende

paranduse väärtus riiklises ulatuses tõusis 702.050 kr peale. Karjamaade parandusi oli kõige rohkem Viljandimaal, kui karjakasvatuse alal esirinnas sammuval maal. Viljandimaal tõusis karjamaade paranduse väärtus 114.100 kr peale ehk 45,00 kr ha, kõige madalam oli karjamaade paranduse väärtus Petserimaa talundeis 17,00 kr ha ja seal oli ka parandatud karjamaa kogus väikene - 4.360 ha. Riigikeskmiselt maksis 1 ha karjamaa parandus 28,60 kr, s.o. madalam hind, kui eelmiste kultuuralade juures.

Kõige madalam oli metsamaa paranduse väärtus. Riigikeskmiselt maksis ühe ha metsamaa parandamine 19,80 kr. Metsamaad kui kõige ekstensiivsemat maakasutuse ala on parandatud ka meie talundeis väga tagasihoidlikult. Metsamaa paranduste üleriikline väärtus oli 82.900 kr ehk 8,4% kogu Eesti talundite maaparanduse kapitalist.

Maaparanduste väärtus ühe ha tulundusmaale oli 3,50 kr põllumajandusliku üleskirjutuse andmeil ja põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmeil 5,00 kr 1 ha tulundusmaale. Nagu siit näha, lähevad üleskirjutuse andmed ja raamatupidamiste andmed üksteisest lahku. Nimetatud andmete lahkuminek on tingitud sellest, et raamatupidajaiks on rohkem arukamad ja edasipüüdlikumad põllumehed. Nende juures on maaparandamise töid rohkem tehtud ja see tõstabki maaparanduse kapitali väärtust 1 tulundusmaa ha kohta. Suuremais talundeis oli maaparanduse väärtus ühe ha tulundusmaale suurem üleriikliselt ja ka raamatupidamise talundeis millest selgub, et suur-talundid maaparanduse alal esirinnas sammuvad, väiketalunditega võrreldes. Raamatupidamise andmeil oli maaparanduse kapitali väärtus 2,06% talundkapitali väärtusest. Talundeis suurusega kuni 20 ha oli maaparanduse kapitali väärtus 1,48% talundkapitali väärtusest ja üle 60 ha suurusega talundeis oli maaparandusekapitali väärtus 3,40% talundkapitali väärtusest.

Talundite aktiivkapitali väärtust raamatupidamise talundite andmeid jälgides näeme, et maaparandusekapital talundite keskmiselt teeb välja 1,35%; raamatupidamiste 4 a. keskmiseil andmeil 1,36%. Talundite suurusrühmituste järgi maaparandusekapitali protsendis ilmneb sarnane vahekord, nagu see oli eelpooltähendatud maaparandusekapitali suhtumise kohta talundkapitaliga. Talundeis suurusega

kuni 20 ha oli maaparandusekapitali aktivkapitalist 0,91%, 20-30 ha suurusega talundeis 1,25%, 30-60 ha suurusega talundeis 1,26% ja suuremais kuni 60 ha talundeis 2,39%.

Maaparandusekapitali talundi kohta tuli üleskirjutuse andmeil 74 krooni.

6. Ehituskapital.

Ehituskapitali moodustavad talundi hooned: elumajad, laudad, tallid, rehid, aidad, kuurid, küünid, saunad, keldrid, sõnikuhoidlad, kaevud ja aiad. Hooned jaotatakse madal ja kõrgeehitisteks. Kõrgeehitiste hulka kuuluvad kõik talundi hooned peale keldrite ja sõnikuhoidruumide, viimased kuuluvad madalehitiste hulka. Madalehitiste hulka kuuluvad peale nende veel kaevud, aiad ja sillad. Hooned on majapidamises tarvilikud inimesile ja loomile ja majapidamise saadusile varjupaigaks. Ehituskapitalil on sarnadust maakapitaliga, hooned on liikumatud, samuti kui maagi, juriidiliselt on võimalik neile teha hüpoteeke ja müükide, ostude ning rentimiste korral lähivad edasi koos maaga. Silmas pidades neid omadusi ehituskapitalil, arvatakse ehituskapital põhikapitali hulka. Hooned erinevad maakapitalist sellega, et maal on tootmise ürgjõud, ta kasvatab ka ilma harimata ja hoolitsuseta, hoonetel puudub tootmis ürgjõud. Hooneil kui talundite kapitalil on väheneva tendentsiga väärtus. Peale ehitust on nende väärtus kõige suurem ja vananedes järjekindlalt väheneb, selle omaduse tõttu on neil sarnadus masin-riistkapitaliga. Maa väärtus on jäädav kuna hooned võivad hävida loodusõnnetuste, tulekahjude jne. kaudu.

Põllumajanduse seisukohalt vaadates ehituskapitalile näib see talundeile koormavana. Mida vähema ehituskapitaliga suudetakse majapidamist organiseerida, seda tulukamaks võime majapidamise muuta. 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel arvestati kõik talundi kasutada olevad hooned ja ehitised, tähendades üles nende arvu, põrandapinda, elumajade ja lautade juures sein ja katusematerjali ja ehitusaastat, et ülevaadet saada ehitusmaterjalide kasutamisest ja talundite hoonestuse vanusest. Talundis esineb sageli eriotstarbega hooned ühise katuse all, nõnda on elumaja ja rehi koosehitisi, samuti ka lautade ja tallide koosehitisi; et üleskirjutusel sellega eksitusi ei tekiks, oli üleskirjutuse juhises vastavalt oma aluspinnaga.

sellekohta tähelpanu juhitud ja üleskirjutajaile sellekohaselt ära selgitatud.

Kui ühe katuse all oli mitmeks otstarbeks kasutatavad ruumid /nagu elumaja, rehi, tall, ait jne./, siis elumajana märgiti üles ikkagi ainult see osa hoonest, mille moodustavad eluruumid, kuna teine osa kirjutati üles vastava nimetuse all /rehi, tall, ait jne./ Peale selle ühe katuse all olevate ruumide kohta tehti veel märkus äratähendades pearuumi järgi sellega ühe katuse all olevad teised ruumid. Näiteks, eluruumid on alati pearuumid /esimesel kohal/, laut on pearuumiks kõigi ruumide juures peale eluruumide. Tall peale eluruumide ja lauda jne.

Elumajana märgiti kõik ruumid, mis inimeste alaliseks elamiseks sisse seatud. Ruume, kus suvel ajutiselt elatakse /näit. aidas/ ei arvatud eluruumiks.

Lautade all arvati karja alalise asukoha ruume. Kui karjalaudast osa ilma kindla vaheta kasutatakse muuks otstarbeks - hobustetalliks, põhu hoiukohaks jne., siis võeti neid ruume ikka laudana. Kui aga muud ruumid olid kindla vahega laudast eraldatud, siis märgiti neid juba oma otstarbe kohaselt.

Talliks arvati hobuste hoiuruum. Sama, mis märgitud laudamäärangus, oli maksev ka talli kohta.

Reheks arvati kuivatusruum /rehi/ ühes kõrvaloleva küüniga /rehealusega/. Kui aga rehealune puudus ja oli ainult kuivatusruum, mida kasutatakse vilja /ühes põhuga/ kui ka terade kuivatamiseks, siis märgiti samane ruum mitte rehe, vaid kuivatise all üles.

Aitade all võeti kõiki kindlamalt ehitatud terade ja muude ainete ja asjade hoiuruumide.

Kuivatisteks võeti need kuivatusruumid, kus olemas erisiseseadete terade kuivatamiseks.

Küünideks arvati kõiki heina- ja põhuruume, masinate ja riistade hoiuruumide. Siin märgiti üles ka kõik heinamaal olevad heinaküünid.

Keldriteks arvati kõik kindlate seintega maasse ehk maa peale ehitatud keldrid kartuli ja muie tagavarade hoiuks.

Saunana märgiti vihusaun, kuna neil juhuseil kui saunaga koos oli elutuba, arvati viimane elumajaks eraldi ja saun eraldi igaüks vastavalt oma aluspinnaga.

Kaevudest märgiti üles ainult puurkaevud, kuna harilikke kaevusid ei märgitud, olgugi et need teatava väärtuse omavad, nende osa tuli ehituskapitali hindamisel juure lisada ligikaudse arvestuse järgi raamatupidamise andmeist.

Besti talundite ehitiste üldarv tõusis 1929 a. lugemise järgi 776.802 peale, talundeid oli 133.357, seega tuleb talundi kohta riigikeskmiselt 5,8 ehitist ehk hoonet. Kõige hoonerikkamaks olid Viljandimaa talundid. Viljandimaa talundeis tuli maa keskmiselt talundi kohta 6,3 hoonet ja kõige hoonevaesemad olid Petserimaa talundid. Petserimaa talundeis tuli keskmiselt talundi kohta 5,1 hoonet. Talundite hoonestu jagunes 129.802 elumajaks, 130.728 laudaks, 44.027 talliks, 64.992 rehiks, 103.675 aidaks, 5.115 kuivatiseks, 197.130 küüniks ja kuuriks ja 40.279 keldriks. Jälgides talundeid nende omandusliikide järgi hoonestu rikkuse suhtes, selgus, et kõige hoonerikkamad on ostutalundid, mis peremeeste eneste käes pidada, neis oli 418.037 hoonet ehk 7,7 hoonet talundi kohta. Kõige hoonevaesemad on asundustalundid, sest need on osaliselt hoonetega puudulikult varustatud, sellepärast, et nende pidajad pole suutnud kõiki tarbehooneid veel ehitada, sest asundustalundid on kõige noorem liik talundeid. Asundustalundeis oli 116.646 hoonet ehk 3,6 hoonet talundi kohta. Talundsuurusrühmade järgi olid kõige hoonerikkamad suur-talundid /üle 100 ha/. Üle 100 ha suuruseis talundeis tuli keskmiselt talundi kohta 16,7 hoonet. Ülevaate talundsuurusrühmade järgi nende hoonestust annab alljärgnev tabel:

Talund suurusrühmad	Hoonete üldarv	Kesk- miselt talun- di koh- ta	Hoonete aluspinda	
			kokku m ²	keskmi- selt ta- lundi kohta m ²
I 1 - 5 ha	75.982	3,2	2.790.859	119
II 5 - 10 "	88.647	4,1	3.600.671	167
III 10 - 20 "	186.680	5,3	9.000.505	257
IV 20 - 30 "	159.451	6,6	8.950.335	369
V 30 - 50 "	191.378	8,6	11.653.955	525
VI 50 - 100 "	66.811	10,4	4.869.166	757
VII üle 100 "	7.853	16,7	1.419.779	3.014
Üldse	776.802	5,8	42.285.270	317

Eesti talundite ehitised.

	Hoonete üldarv	Keskmiselt talundi kohta	Elumaju	Laute	Talle	Rehti	Aite	Kuivatisi	Küüne ja kuure	Keldreid	Saune	Puur- kaeve
Viru	102.632	5,7	17.340	16.911	7.034	9.440	12.930	616	26.364	5.073	6.924	1.220
Järva	49.495	6,0	8.028	7.617	2.992	3.767	6.709	371	15.551	3.342	1.118	1.818
Harju	87.183	5,9	14.168	13.630	2.837	7.336	11.847	469	27.244	6.378	3.274	1.829
Lääne	79.652	6,0	13.001	13.667	1.963	6.940	12.336	318	23.595	2.748	5.084	1.852
Saare	54.547	5,4	9.941	11.834	660	4.376	7.873	290	11.528	2.173	5.872	879
Pärnu	65.263	5,8	11.336	10.746	3.131	6.753	8.790	399	15.439	3.901	4.768	1.405
Viljandi	65.860	6,3	10.380	10.249	4.704	5.664	8.628	612	16.380	3.730	4.513	1.284
Tartu	116.220	6,0	18.794	19.250	10.309	8.360	13.949	1.245	24.897	7.191	12.225	86
Valga	24.107	5,8	3.733	4.119	1.693	1.499	3.154	247	5.931	1.243	2.488	7
Võru	78.592	6,1	12.320	12.691	5.629	5.981	9.959	498	19.026	3.630	8.858	20
Petseri Kokku	53.251	5,1	10.761	10.014	3.075	4.876	7.500	50	11.175	870	4.930	115
Estis	776.802	5,8	129.802	130.728	44.027	64.992	103.675	5.115	197.130	40.279	61.054	10.515

Nagu siit näha, ei ole VII rühma talundid, mitte ainult hoonete arvult kõige hoonerikkamad, vaid ka hoonetealune pind /põrandapind/ talundi kohta on neis kõige suurem 3.014 m^2 . Riigikeskmiselt oli ühes talundis hoonete põrandapinda 317 m^2 , seega üle 100 ha suurusega talundeis on ligi kümme korda rohkem hoonete põrandapinda. Talundi hoonete kogu pindala oli $42.285.270$ ruutmeetrit, jagades seda arvu hoonete koguarvule, saame põrandapinna keskmiselt ühe hoone kohta, mis oli 54 ruutmeetrit. Hoonete aluspinda ühe hoone kohta oli kõige rohkem suurtalundeis ja kõige vähem väiketalundeis. Sellest võib järeldada, et, mida suuremad on talundid, seda suuremad ka hooned ja vastupidiselt, mida vähemad talundid, seda vähemad nende hooned. Neist oli $50,7\%$ laastu ja sindli katuseid ja $45,5\%$ õlekatused.

Elumajad, kui inimesele peavarju andjad, on kõige tähtsamad, nende põrandapinna kogus tõusis üleriikliselt $9.755.926$ ruutmeetri peale, ehk 73 m^2 talundi kohta ja 75 m^2 ühe elumaja kohta. Ühe talundi elaniku kohta oli põrandapinda elumajas 15 m^2 . Talund suurusrühmade järgi oli põrandapinna kõikumus ühe elaniku kohta väga kitsais piires. $5-20$ ha suurusega talundeis oli põrandapinda ühe elaniku kohta 14 m^2 , $50-100$ ha suuruseis talundeis 18 m^2 ja üle 100 ha suuruseis talundeis 41 m^2 , kuna kõigis teisis talundrühmes oli põrandapinda ühe elaniku kohta 15 m^2 . arv oli kõige suurem ostutalundeis. Elumajad on meil suures enamuses puu ehitused. 129.802 elumajast oli palkseintega elumaju 122.649 ehk $94,5\%$. Kiviseintega elumaju oli 5.363 , saviseintega 771 ja sega- ning muust materjalist 1.019 elumaja. Elumajad on suures enamuses kaetud laastu ja sindli katusega $55,1\%$ ehk 71.512 elumaja. Õlekatusega elumaju oli 51.126 ehk $39,4\%$, kivikatusega 4.541 elumaja. Elumajad vanuselt olid rohkem kui pooled $/56,2\%/$ ehitatud enne 1909 a. $1909-13$ a. oli ehitatud $8,1\%$, $1913-18$ - $4,5\%$, $1918-23$ - $9,1\%$ ja peale 1923 a. $22,1\%$ elumajadest. Nagu neist andmeist näha, jäi elumajade ehitus enne maailmasõja algust seisma ja oldi väga tagasihoidlik ehitustöodes kuni 1923 aastani; sellest ajast peale algas hoogas ehitustegevus just peamiselt asundustalundeis, kus ehitati sellel ajavahel $55,9\%$ asundustalundite elumajadest.

Teine tähtsam hoone talundis on laut, loomadele sedasama, mis elumaja inimesile. Lautade põrandapindala oli kõige suurem

ostutalundeis, mis peremeeste eneste käes pidada 79 m². Riigikeskmiselt oli talundi kohta lauda põrandapinda 63 m². Lauda põrandapinda ühe veise kohta tuli riigikeskmiselt 14 m² ja üldiselt ilmnene nähe, et väiketalundeis /1-5 ha suuruseis/ lauda põrandapinda kõige rohkem tuli ühe veise kohta. See oli tingitud sellest, et neis majapidamiseis veistega suhteliselt palju muid loomi laudas peeti, nagu, lambad, sead, hobused jne.

Laudad olid sarnaselt kui elumajadki suures enamuses puuehitused. Palkseintega laute oli 89.498 ehk 68,5%. Kiviseintega laute oli 24.854, seega palju rohkem kui kiviseintega elumaju. Saviseintega laute oli 4.696, sega ja muust materjalist seintega - 11.680 lauta. Lauda katuseist oli 50,7% laastu ja sindli katuseid ja 45,5% õlgkatuseid. Kivikatusega laute oli 1.247 ja muu katusega 3.639. Vanuselt oli suur osa laute ehitatud enne 1909 a. /70.731/ ja pärast 1923 a. 30.238 lauta.

Muist majapidamise hooneist annab ülevaate järgnev tabel, kus loetletud kõik muud talundite hooned talundite suurusrühmade ja talundliikide järgi.

Tallid arvult 44.027 olid keskmiselt 43 ruutmeetrilise põrandapindalaga. Väiketalundeis olid tallid vähemad loomulikult ja suuremais talundeis suuremad. Rehede arv oli kõige suurem ostutalundeis ja ka keskmine suurus oli neil seal kõige suurem. Rehede oma ülesandelt on lähedased kuivatised, kuid nende arv oli võrdlemisi väikene, sest viimaseid on alles uemal ajal hakatud ehitama, kuna ennemail aegul, kui rehepeksu veel käsitsi toimetati, oli rehe kui hädatarvilik hoone majapidamises.

Küünide ja kuuride arv oli 197.130 ja keskmiselt põrandapinda 49 ruutmeetrit talundi kohta. Kõige rohkem oli küünide ja kuuride põrandapinda suurtaalundeis.

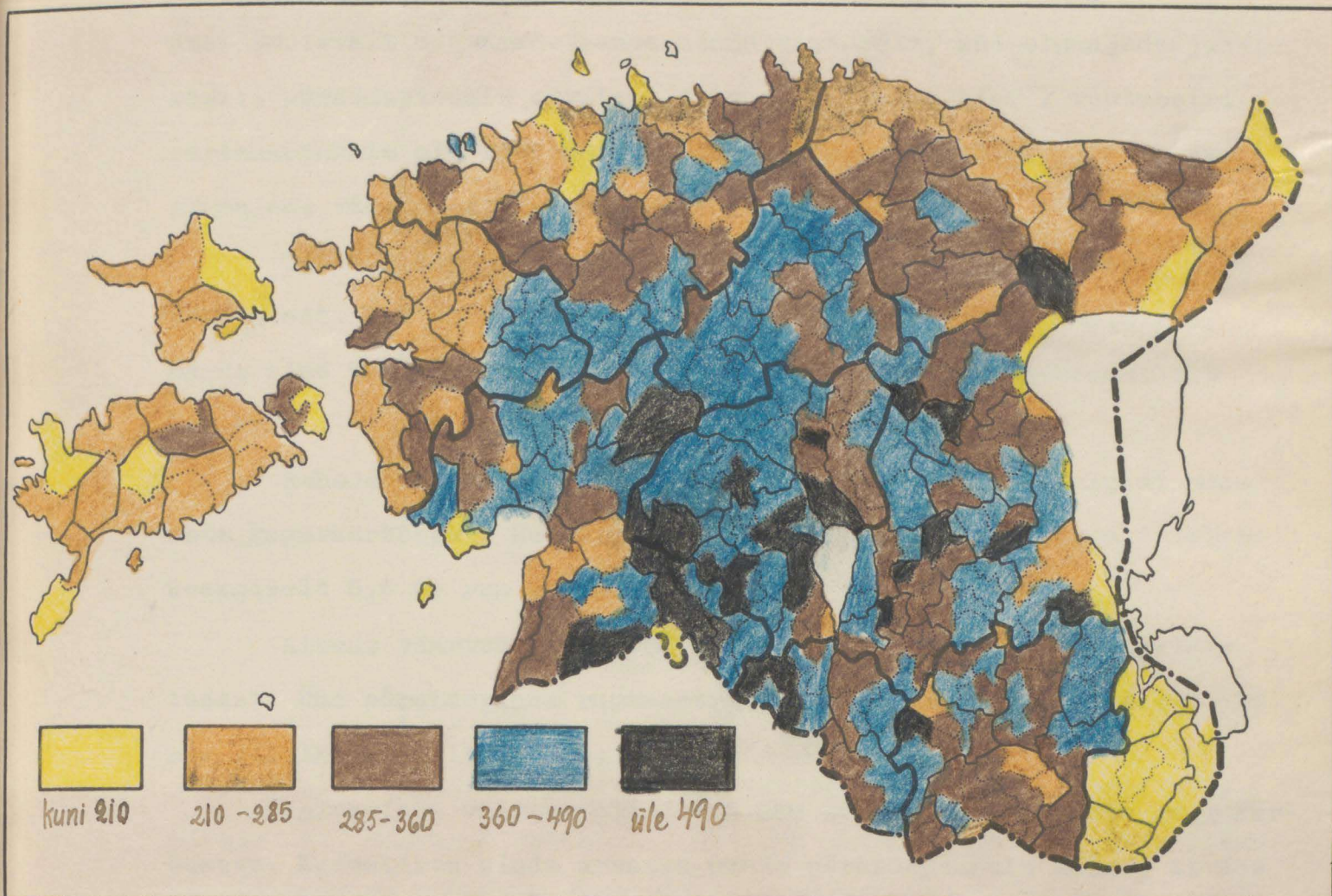
Talundite hoonestust maade järgi vaadates näeme, et hoonetega on kõige rikkalikumalt varustatud Viljandimaa ja kirdepoolne osa Pärnumaast, vastu Viljandi- ja Järvamaa piire. Ka Järvamaa kuulub veel hoonerikkamasse valdkonda. Piltliku ülevaate talundite hoonestust annab ligilisatud kartogramm, kus kujutatud keskmiselt ühe talundi kohta hoonete põrandapinda ruutmeetrites.

Muude majapidamise hoonete arv ja põrandapind talundliikide ja suurusrühmade järgi.

	Tallid		Rehed		Aidad		Kuivatised		Küünid ja kuurid		Keldrid		Saunad	
	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²	Arv	Keskmiselt põrandapinda m ²
Ostutalundid-peremeeste käes pidada .	24.818	45	37.359	116	60.098	35	3.484	37	120.493	46	24.099	18	31.707	22
Renditalundid-ostutalumaadel	2.191	38	3.310	106	4.974	33	171	41	7.980	44	1.803	17	3.393	18
Riigi /end.mõisa/ renditalundid	6.263	36	12.016	92	16.557	29	391	35	24.548	37	5.587	16	9.062	19
Asundustalundid.	5.551	46	5.158	97	10.685	35	771	59	25.547	70	5.034	18	9.301	19
Palgamaatalundid	1.048	33	1.037	104	2.035	31	52	63	2.976	50	1.179	19	1.294	22
Muud talundid.	4.156	44	6.112	92	9.326	35	246	104	15.586	52	2.577	36	6.297	16
I 1 - 5 ha	2.661	25	3.756	61	7.873	22	126	34	12.566	32	3.825	19	6.906	15
II 5 - 10 "	4.338	26	7.244	75	10.922	26	171	38	16.410	35	3.897	15	7.813	16
III 10 - 20 "	10.994	34	16.969	88	24.775	28	804	38	41.864	45	8.733	16	16.220	18
IV 20 - 30 "	10.043	40	14.524	110	22.289	33	1.065	37	42.389	50	7.892	16	11.874	21
V 30 - 50 "	11.603	51	16.910	128	27.899	39	1.746	40	58.988	49	10.917	20	13.312	24
VI 50 - 100 "	3.912	67	5.207	151	9.214	49	925	50	22.441	59	4.323	25	4.534	28
VII üle 100 "	476	193	382	378	703	122	278	101	2.472	169	692	70	395	41
Kokku Eestis	44.027	43	64.992	107	103.675	34	5.115	44	197.130	49	40.279	19	61.054	20

taolad oma Hoonete aluspinda keskmiselt talundi kohta, meetrit 2 .640

annab ehk 19,7%. Kõigekeskiselt oli elumaja hinnad elumajade hinda-

tooneb 16,7 kr peale ruutmeetri kohta, ületades 70 senti võrra vast-

tavalt elumajade hinda. Kulvatiseid, kui uusmad ehitused, on

Hoonete väärtuse arvestuseks hinnati kõigi hindamistalundite
Ühtlasi ka kapitaal ehitised, see ongi asjaolu, mis nende hinna
/8.042 talundi/ hooned 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel.

Hoonete väärtuse hindamisel mindi välja nende uusväärtusest.
järgi vaadatuna, tõuseb kulvatise hind ühe ruutmeetri põrandapinna-
See koosneb samuti kui maaparandusegi juures, rahalistest kulutus-
le kõige kõrgemale Tartumaal 19,6 kr, ületades seal seega ka elumaja-
de hindu ühe ruutmeetri põrandapinnale.
tarvitatud inim- ja hobusetöö hinnast.

Küünid ja kuurid on võrdlemisi odavad ehitised, kuid et neid

Kui need andmed polnud teada, selgitati kui palju niisuguse
arvult palju oli, tõusis nende koguväärtus 50.307.170 kr peale, ehk
uue hoone püstitamise läheneks praegusel ajal maksma. Seda võib teha
13,4% hoonete koguväärtusest. Küünide ja kuuride hinda põrandapin-
kahel teel: selgitada koguväärtus, ehk kindlaks tehes mis maksab
nale arvates, tõusis nende hind 1 ruutmeetrile 5,3 kr peale. Maade
hoone kantmeeter ja seda viimast korrutades hoone mahu peale kant-
järgi oli küünide ja kuuride hind 1 ruutmeetri põrandapinnale 6,1
meetrites. Sel teel saadud andmeist laiendati see kogu riigi talun-
kr kõige kõrgem Viljandimaal ja 3,5 kr kõige odavam Saaremaal.
dite hoonetele ja saadi hoonete koguväärtus. Hoonete koguväärtus oli
Keldrite koguväärtus oli 5.933.910 kr, ehk 1,9% talundi hoo-
376.691.670 kr. Sellest arvust langes elumajade väärtusele 156.630.810
nete koguväärtusest. Keldrite hinda arvates nende põrandapinnale,
kr ehk 41,6%. Elumajade väärtus 1 ruutmeetri põrandapinnale arvates
oli 1 ruutmeetri hinnaks 7,7 kr.

oli 16,0 krooni riigi keskmiselt. Maade järgi kõikus elumajade vää-
Saunade koguväärtus oli 7.311.160 kr ehk 1,9% talundi hoonet-
tus põrandapinna ruutmeetrile 12,1 kroonist kuni 18,0 kroonini. Kõi-
te koguväärtusest. Põrandapinnale arvates saunade väärtust selgus,
ge madalamad hinnad ühe põrandapinna ruutmeetrile olid Petseri, Saa-
et 1 ruutmeetrile 6,0 kr langes.

re- ja Läänemaal. Kõige kõrgemad Tartu-, Viru-, Valga- ja Võrumaal.

Laudad oma väärtuselt moodustasid hoonete koguväärtusest 74.270.640 krooni ehk 19,7%. Riigikeskmiselt olid lauda hinnad elumajade hindadest tuntavalt odavamad. Lauda hindu sarnaselt, kui elumajade juureski, põrandapinnale arvates, selgus, et lauda hind 1 ruutmeetri põrandapinnale oli riigikeskmiselt 8,9 kr, seega ligi poole odavam elumajade väärtusest 1 ruutmeetri põrandapinnale.

Tallide koguväärtus oli 17.679.380 kr ehk 4,7% hoonete koguväärtusest. Tallid olid suhteliselt lautadega kallimad ehitised, nende hind ühe põrandapinna ruutmeetri peale oli riigikeskmiselt 9,3 kr.

Rehede koguväärtus oli 38.876.210 kr ehk 10,3% talundi hoonete koguväärtusest. Rehede hind arvatud põrandapinnale, oli riigikeskmiselt 5,6 kr ruutmeeter.

Aitade väärtus oli 21.897.310 kr ehk 5,8% hoonete koguväärtusest. Ühe põrandapinna ruutmeetri peale aitade hinda arvates, oli see riigikeskmiselt 6,3 kr.

Kuivatiste väärtus oli 3.765.080 kr ehk 1,0% hoonete koguväärtusest. Kuivatiste hinda arvates nende põrandapinnale näeme, et see tõuseb 16,7 kr peale ruutmeetri kohta, ületades 70 sendi võrra vastavalt elumajade hinda. Kuivatised, kui uuemad ehitised, on ehitiste väärtus, mis üleskirjutusel hindamata jäi, on ligikaudu 5,45% ja teeb välja üleriigiliselt 21.715.000 krooni. Seega oleks siis hoonetekapitali koguväärtus talundis 399.405.000 krooni ehk 8,825 kr talundi kohta. Hoonete kapitalist madalaima väärtusega on ka viljapundekapital. Hoonete kapitalist madalaima väärtusega on ka viljapundekapital. Hoonete kapitalist madalaima väärtusega on ka viljapundekapital. Hoonete kapitalist madalaima väärtusega on ka viljapundekapital.

Küünid ja kuurid on võrdlemisi odavad ehitised, kuid et neid arvult palju oli, tõusis nende koguväärtus 50.307.170 kr peale, ehk 13,4% hoonete koguväärtusest. Küünide ja kuuride hinda põrandapinnale arvates, tõusis nende hind 1 ruutmeetrile 5,3 kr peale. Maade järgi oli küünide ja kuuride hind 1 ruutmeetri põrandapinnale 6,1 kr kõige kõrgem Viljandimaal ja 3,5 kr kõige odavam Saaremaal.

Keldrite koguväärtus oli 5.933.910 kr, ehk 1,6% talundi hoonete koguväärtusest. Keldrite hinda arvates nende põrandapinnale, oli 1 ruutmeetri hinnaks 7,7 kr.

Saunade koguväärtus oli 7.311.160 kr ehk 1,9% talundi hoonete koguväärtusest. Põrandapinnale arvates saunade väärtust selgus, et 1 ruutmeetrile 6,0 kr langes.

Talundi hoonete väärtus 1929 a. põllumajandusliku

üleskirjutuse järgi.

	Arv	Põranda- pinda- ruut- meetrites	Hind ühe ruut- meetri põranda- pinnale	Kogu väärtus Kr	% kogu- väärtusest
Elumajad	129.802	9.767.961	16,0	156.630.810	41,6
Laudad	130.728	8.354.689	8,9	74.270.640	19,7
Tallid	44.027	1.897.496	9,3	17.679.380	4,7
Rehid	64.992	6.981.192	5,6	38.876.210	10,3
Aidad	103.675	3.537.532	6,3	21.897.310	5,8
Kuivatised	5.115	225.449	16,7	3.765.080	1,0
Küünid ja kuurid	197.130	9.580.215	5,3	50.307.170	13,4
Keldrid	40.279	769.241	7,7	5.933.910	1,6
Saunad	61.054	1.229.185	6,0	7.331.160	1,9
Kokku	776.802	42.285.270	8,9	376.691.670	100

Ehituskapital moodustab ühe tähtsama osa kogu talundite kapitalidest. Raamatupidamise andmeil oli ehitiskapital 51,23% talundkapitali ja 33,60% kogu aktiivkapitalist 1928/29 a. andmeil; nelja aasta keskmiselt 33,24% aktiivkapitalist. Hoonete kapitalist madal-ehitiste väärtus, mis üleskirjutusel hindamata jäi, on ligikaudu 5,45% ja teeb välja üleriikliselt 21.713.000 krooni. Seega oleks siis hoonetekapitali kogus meie talundeis 398.405.000 krooni ehk 2.825 kr talundi kohta.

7. Viljapuudekapital.

Viljapuudekapital on eelpool kirjeldatutega vähema tähtsusega, sest ilmastiku ja maapinna olud on meil sarnased, mis ei soodusta puuviljade kasvatamist. Viljapuudest esinevad meil õunapuud, pիր-nipuud, ploomipuud, kirsipuud, kreedid ja mõned muud viljapuud. Suurema tähtsuse omavad siin eelpool üles loetud neli viljapuu liiki.

Peale puuviljade kasvatatakse meil veel mitmesuguseid marjapõõsaid, nagu: tikerberid, sõstrad ja vabarnad ning rohtvarrega marjataimedest maasikaid.

Viljapuukapitalist meie talundeis saame ülevaate 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmestikust. Üleskirjutuse andmeil tõusis meie talundeis viljapuude arv 2.269.410 peale, selles arvus on ka väikemajapidamiste viljapuude arv - 10.087 viljapuud. Talundeis

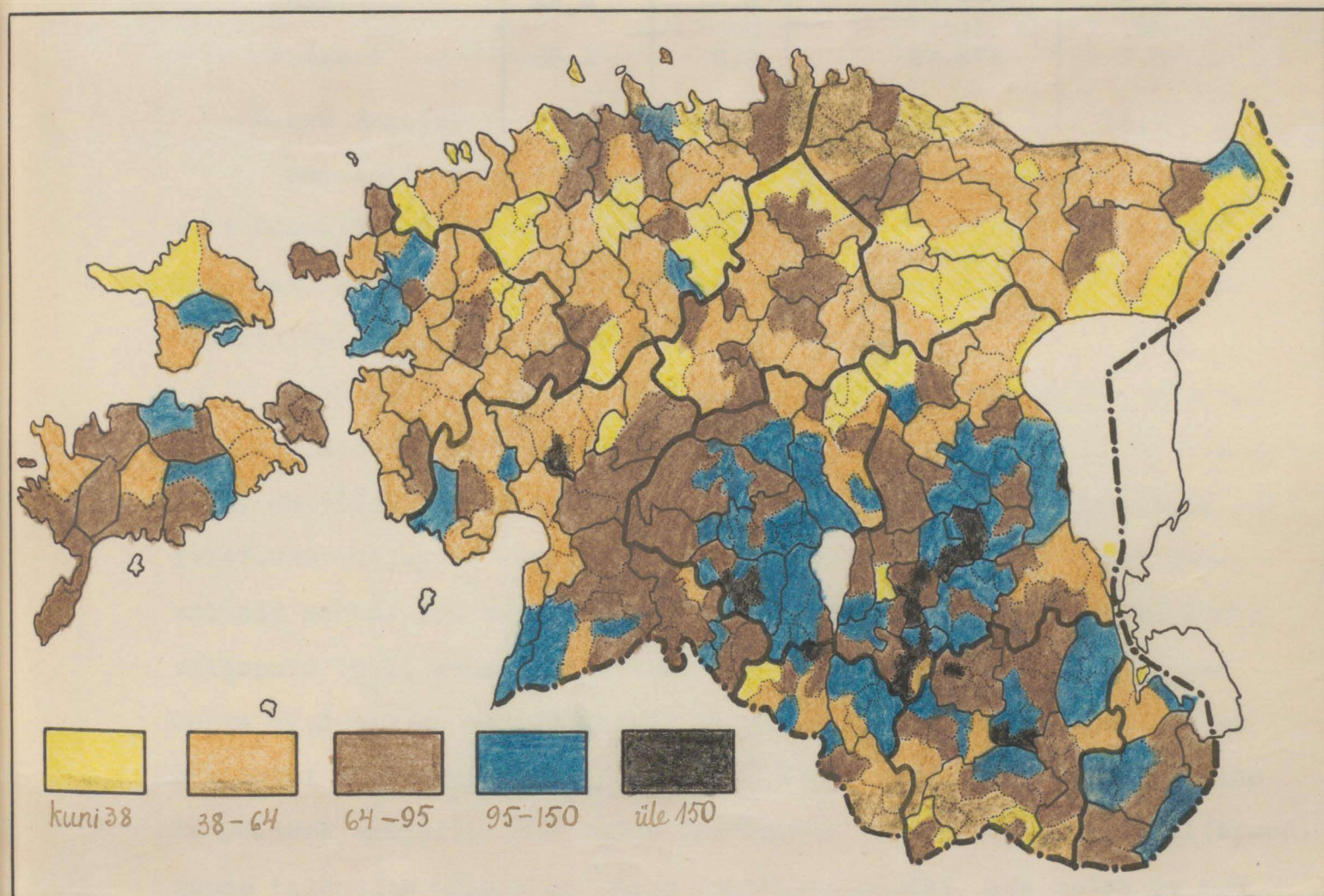
ilma väikemajapidamisteta oli 2.042.478 viljapuud. Liikide järgi jagunesid viljapuud 1.364.137 õunapuuks, millisest arvust oli 776.594 viljakandvat ja 587.543 noort õunapuud; 57.362 pirnipuuks, millisest arvust oli 32.265 viljakandvat ja 25.097 noort pirnipuud; 380.706 ploomipuuks, millisest arvust oli 240.696 viljakandvat ja 140.010 noort ploomipuud; 240.273 kirsipuuks, millisest arvust oli 162.628 viljakandvat ja 77.645 noort kirsipuud.

Tikerberi põõsaid oli talundeis 453.062 sõstrapõõsaid 931.322, viimaste arv jaguneks 300.267 musta- ja 631.055 punasesõstra põõsaks.

Vabarnate ja maasikate põõsaste arvuline kindlaksmääramine oleks riiklises ulatuses peaaegu võimata ja sellepärast kirjutatigi üleskirjutusel neid üles pindalaliselt, aga mitte põõsaste arvult. Vabarnate all oli 378.539 ruutmeetrit pinda ja maasikate all 596.516 ruutmeetrit.

Viljapuude koostist vaadates näeme, et tähtsama osa moodustavad õunapuud - 66,8%, ploomipuud - 18,6%, kirsipuud - 11,8% ja pirnipuud 2,8%. 100 ha põllumajandusliku maa kohta oli riigikeskmiselt viljapuid 77,0.

Viljapuid 100 ha põllumajandusliku maa kohta.

Viljapuude kasvatus pole üleriikliselt ühtlane. Kõige tihedamini esines viljapuid Tartu-, Viljandi- ja Võrumaal. Ülevaatliku pildi viljapuude levingust annab siia lisatud kartogramm. Nagu sellelt näha, on viljapuid põllumajanduslikule maale lõuna-Eestis palju rohkem, kui põhja Eestis.

Viljapuude ja marjapõõsaste arv maade järgi.

	Viljapuude arv		Marja- põõsaste arv	Marja- põõsaid talundi kohta
	100 ha põllu- majand. maa kohta	ühe ta- lundi koh- ta		
Viru	48,2	8,5	206.007	11,4
Järva	58,5	12,8	146.034	17,8
Harju	51,7	11,9	244.056	16,4
Lääne	61,3	14,8	103.461	7,8
Saare	79,9	18,2	50.523	5,0
Pärnu	76,9	17,7	203.046	17,9
Viljandi	106,4	23,9	245.246	23,4
Tartu	118,5	22,5	387.898	20,1
Valga	89,3	18,2	89.907	21,7
Võru	83,0	13,6	122.379	9,5
Petseri	89,1	8,2	27.575	2,6
Kokku Eestis	77,0	15,3	1.826.132	13,7

Samaselt, nagu viljapuude arvultki, on ka marjapõõsaste arvult Lõuna-Eesti talundid tunduvalt rikkamad. Põhja-Eesti maadest on Harjumaa marjapõõsaste poolest teistest rikkam, mida mõjutab arvatavasti Tallinna, kui suurema marjaturu lähedus.

Huvitav on võrrelda viljapuukapitali koormust Eesti talundeis talundliikide ja talundsuurusrühmade järgi. Nagu siin toodud tabelist näha, on viljapuudelt ostutalundid kõige rikkamad. Ostutalundeis oli 1.147.928 viljapuud kokku ehk 14,4 viljakandvat ja 6,7 noort puud talundi kohta. 100 ha põllumajandusliku maa kohta oli ostutalundeis viljapuid 79,1, kuna riigikeskmiselt 100 ha põllumajandusliku maa kohta 77,0 viljapuud oli, seega on ostutalundid viljapuukapitaliga kõrgemini koormatud riigikeskmisest. Kõige suurem arv viljapuid 100 ha põllumajandusliku maa kohta oli muudes talundites - 99,8 viljapuud. Muude talundite hulgas on palju suurmajapidamisi, kus metsa ja muu

Viljapuude arv talundliikide ja suurusrühmade järgi.

	Viljapuude arv								Viljapuude koostis %				100 ha põllumajanduskohta viljapuid	Ühe talundi kohta		
	Õunapuud		Pirnipuud		Ploomipuud		Kirsipuud		Kokku	Õuna- puud	Pirni- puud	Ploomi- puud		Kirsi- puud	Vilja- kand- vaid	Noori
	Vilja- kand- vad	Noo- red	Vilja- kand- vad	Noo- red	Vilja- kand- vad	Noo- red	Vilja- kand- vad	Noo- red								
Ostutalundid-peremeeste käes pidada	512.460	248.327	12.598	10.498	153.833	68.585	103.999	37.628	1.147.928	66,3	2,0	19,4	12,3	79,1	14,4	6,7
Renditalundid-ostutalumaadel	43.575	31.280	959	3.607	9.765	6.847	7.895	6.169	109.097	68,6	4,2	15,2	12,0	93,5	8,3	6,3
Riigi /end.mõisa/ renditalundid	81.005	104.686	2.437	2.109	34.211	19.632	18.459	8.878	271.417	68,4	1,6	19,8	10,2	71,0	6,8	6,7
Asundustalundid	53.144	147.596	2.670	4.132	22.223	35.593	13.046	18.316	296.720	67,7	2,3	19,5	10,5	62,0	2,8	6,4
Palgamaatalundid	17.230	5.499	743	246	5.531	2.079	3.779	1.401	36.508	62,3	2,7	20,8	14,2	88,4	7,1	2,4
Muud talundid	69.180	50.155	12.858	4.505	15.133	7.274	15.450	6.253	180.808	66,0	9,6	12,4	12,0	99,8	7,3	4,4
I 1 - 5 ha	66.721	86.247	4.728	5.342	16.255	13.822	12.363	8.753	214.231	71,4	4,7	14,0	9,9	318,5	4,3	4,9
II 5 - 10 "	68.961	72.275	6.268	5.925	17.731	11.955	13.611	7.571	204.297	69,1	6,0	14,5	10,4	191,6	4,9	4,5
III 10 - 20 "	132.946	106.804	6.507	4.499	41.646	30.636	30.329	18.116	371.483	64,5	3,1	19,4	13,0	71,9	6,0	4,6
IV 20 - 30 "	143.651	115.960	4.262	3.076	45.896	28.025	31.504	15.260	387.634	67,0	1,9	19,1	12,0	66,0	9,3	6,7
V 30 - 50 "	233.351	106.914	6.487	3.594	81.649	40.294	51.680	19.250	543.219	62,6	1,9	22,4	13,1	64,6	16,8	7,7
VI 50 - 100 "	109.987	43.364	2.901	1.459	33.793	13.457	20.437	7.631	233.029	65,8	1,9	20,3	12,0	59,0	26,0	10,2
VII üle 100 "	20.977	55.979	1.112	1.202	3.726	1.821	2.704	1.064	88.585	86,9	2,6	6,2	4,3	104,5	60,5	127,5
Kokku Eestis	776.594	587.543	32.265	25.097	240.696	140.010	162.628	77.645	2.042.478	66,8	2,8	18,6	11,8	77,0	9,1	6,2

maa protsent kõrge, mis vähendavalt mõjub põllumajandusliku maa protsendile, sellepärast tõusebki viljapuude arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta seal kõrgele. Kõige vähem oli viljapuid suhteliselt teiste talundliikidega asundustalundeis, mis seletatav sellega, et asundustalundid, kui alles hiljarajatud põllumajanduslikud üksused pole suutnud veel viljapuid küllaldaselt istutada. Ja nagu lähemal vaatlusel selgub, on asundustalundeis noorte viljapuude arv tunduvalt suurem, kui viljakandvate, mis omakord tõendab, et neis majapidamises viljapuude kasvatamist alles rajatakse. Noorte puude arv ületab viljakandvate arvu ligi kolmekordselt, kuna kõigis teistes talundliikides noori viljapuid vähem oli kui viljakandvaid.

Talundsuurusrühmade järgi viljapuude arvu talundeis võrreldes selgub, et väiketalundid viljapuid rohkem kasvatavad, kui suur- talundid. 1-5 ha suurusega talundeis oli viljapuid kokku 214.231 ehk 9,2 puud talundi kohta ja 318,5 puud 100 ha põllumajandusliku maa kohta. 5-10 ha suurusega talundeis oli 204.297 viljapuud, ehk 9,4 viljapuud ühe talundi kohta; 100 ha põllumajandusliku maa kohta tuli 191,6 viljapuud. Järgmine liik talundeid viljapuude rohkuse järgi on suurtalundid üle 100 ha maaalaga, neis oli absoluutselt küll viljapuid vähe - 88.585, kuid talundi kohta kõige suurem arv kõigi teiste talunditega võrreldes. 100 ha põllumajandusliku maa kohta tuli üle 100 ha suurusega talundeis 104,5 viljapuud. Talundeis, mille suurus 10-100 ha väheneb viljapuude arv rühmade järgi 100 ha põllumajandusliku maa kohta. 10-20 ha suuruseis talundeis oli 100 ha põllumajandusliku maa kohta 71,9 viljapuud ja 50-100 ha suuruseis talundeis 59,0 viljapuud.

Üleskirjutuse andmestikust kokkuvõtét tehes selgus, et ühe viljakandva viljapuu hinnaks on 8,5 krooni riigikeskmiselt ja 3,0 krooni noore viljapuu hind. Viljapuude hinnad olid üleskirjutuse hindamise järgi kõige kõrgemad Viljandi- ja Tartumaal. Viljandi- maal maksis keskmiselt üks viljakandev puu 10,6 kr ja Tartumaal 10,3 kr. Kõige madalamad olid viljapuude hinnad Petseri- ja Saare- maal. Petserimaal maksis üks viljakandev puu 5,9 kr ja noor puu 2,0 kr. Saaremaal - viljakandev puu 6,1 kr ja noor - 2,2 kr. Viljapuude koguväärtus oli meie talundeis 14.321.070 kr. Kõige suurem osa viljapuukapitali väärtusest langes Tartumaale - 3.446.590 kr, sest

Tartumaal oli viljapuude arv kõige suurem. Teise koha viljapuudekapitali suuruse järgi omab Viljandimaa, kus viljapuude arv oli Tartumaale järgmine, kuid peale seda olid Viljandimaa viljapuud kõrgema väärtuslised, nagu see näha hinnast.

marjapõõsade, mis Viljapuude väärtus maade järgi.

	Kandvad viljapuud			Noored viljapuud			Kokku viljapuude väärtus Kr
	Arv	puu hind Kr	Kogu väärtus Kr	Arv	puu hind Kr	Kogu väärtus Kr	
Viru	106.771	8,5	912.180	79.901	2,9	230.460	1.142.640
Järva	65.359	8,9	578.780	56.842	3,0	169.270	748.050
Harju	118.391	7,2	854.150	86.370	2,4	211.480	1.065.630
Lääne	128.721	7,3	935.810	80.744	2,6	208.360	1.144.170
Saare	123.045	6,1	748.540	77.429	2,2	167.410	915.950
Pärnu	153.397	8,1	1.236.230	78.104	2,7	211.910	1.448.140
Viljandi	174.066	10,6	1.842.040	108.235	3,6	386.870	2.228.910
Tartu	251.239	10,3	2.578.570	234.953	3,7	868.020	3.446.590
Valga	55.377	8,6	477.540	38.580	2,9	112.510	590.050
Võru	121.366	8,1	977.780	65.497	2,7	175.830	1.153.610
Petseri	65.736	5,9	386.800	25,806	2,0	50.530	437.330
Kokku Eestis	1.363.408	8,5	11.528.420	932.461	3,0	2.792.650	14.321.070

Marjapõõsaste ja viljapuude-kapital kokku

	Tikerberi- ja sõstrapõõsad			Vabarnad ja maasikad			Kokku viljapuude ja marjapõõsaste väärtus Kr
	Põõsaste arv	Põõsa hind Kr	Kogu väärtus Kr	Pinda nende all ruutmeet.	ruut-meetri hind Kr	Kogu väärtus Kr	
Viru	206.007	1,0	205.680	187.321	0,3	61.360	1.409.680
Järva	146.034	1,0	140.700	131.411	0,3	45.670	934.420
Harju	244.056	1,0	240.510	204.558	0,4	83.430	1.389.570
Lääne	101.016	1,0	99.090	33.106	0,3	10.770	1.254.030
Saare	50.523	0,9	46.240	19.396	0,3	6.320	968.510
Pärnu	203.046	1,0	193.890	94.391	0,5	43.740	1.685.770
Viljandi	245.246	1,1	260.780	130.668	0,4	47.420	2.537.110
Tartu	387.898	1,2	448.800	450.247	0,2	108.420	4.003.810
Valga	89.907	1,1	103.010	91.620	0,4	39.510	732.570
Võru	122.884	1,1	129.260	71.881	0,5	32.780	1.315.650
Petseri	27.575	1,1	29.260	29.084	0,4	10.510	477.100
Kokku Eestis	1.824.192	1,0	1.897.220	1.443.683	0,3	489.930	16.708.220

Viljapuukapitali alla tuleb võtta ka marjapõõsastekapital, sellega siis suureneb viljapuukapitali koguväärtus. Marjapõõsaste kapitali väärtus oli 1.897.220 krooni, kusjuures ühe marjapõõsa keskmiseks hinnaks oli 1,0 kroon. Kõige väarikamad olid Tartumaa marjapõõsad, missugused on hinnatud 1,20 kr peale tükk. Marjapõõsaste-kapitalile arvame veel ligi vabarnate ja maasikate väärtuse, missugused on hinnatud pindalaliselt. Vabarnate ja maasikate all oli 1.443.683 ruutmeetrit ning keskmiseks hinnaks tuli 0,3 kr. Üksikuis maades on vabarnate ja maasikate ruutmeetri hind tunduvalt kallim, kui riigikeskmise, nõnda hinnati Pärnu- ja Võrumaal ühe ruutmeetri vabarna ja maasikate väärtust 0,5 kr. Vabarnate ja maasikate koguväärtus oli 489.930 krooni. Marjapõõsaste, vabarnate ja maasikate väärtust viljapuukapitalile juure arvates, tõuseb selle koguväärtus 16.708.220 kroonile. Keskmiselt ühe talundi kohta tuleb viljapuudekapitali 125 kr. Viljapuukapitalilt olid Viljandimaa talundid kõige rikkamad. Viljandimaal tuli keskmiselt ühe talundi kohta viljapuukapitali 241,9 kr väärtuses, Tartumaal - 207,2 kr, Valgemaal 176,7 kr, Pärnumaal - 148,9 kr, Järvamaal - 114,0 kr, Võrumaal 102,1 kr, Saaremaal 95,3 kr, Läänemaal 94,2 kr, Harjumaal - 93,5 kr, Virumaal 77,8 kr ja Petserimaal 45,3 kr.

Raamatupidamiste andmeil tuli viljapuukapitali viimase arvestusaasta järgi raamatupidamise talundite keskmiselt 345,16 kr ühe talundi kohta ja nelja aasta keskmiselt 316,26 kr. Raamatupidamise talundid on viljapuukapitaliga talundite keskmiselt rohkem koormatud, kui üleriikliselt võetud, kõik talundid. Nimetatud lahku minek on tingitud sellest, et raamatupidamise talundid on enamalt jaolt paremad talundid, kui riigikeskmiselt võetud ja peremehed kes raamatuid peavad, on rohkem arenenumad, selletõttu ka aiapidamise edendamine nendele rohkem omane, kuna üldiselt võib panna tähele, et aiapidamine, kui intensiivsem maakasutuseviis, levib kultuuri tõusuga käsikäes. Ühtlasi on ka raamatupidamise talundid keskmiselt suuremad, kui riigikeskmise talund, sellepärast seletatav tundub suurem viljapuukapitali koormus neis.

Viljapuukapital, üldises kapitalide koormuses on aga koguni väikese osatähtsusega. Raamatupidamise talituse andmeil moodustab viljapuukapital nelja aasta keskmiselt 1,89% raamatupidamise talundis, nende aktiivkapitalist.

8. Metsakapital.

Talundi metsakapitali moodustavad talundi puiestud, mis kasvavad peamiselt metsamaal ja peale selle veel need metsaalad, mis kasvavad heina- ja karjamaadel. Meie talundite heina- ja karjamaad pole mitte metsavabad ja kui neil kasvavaid puiestuid mitte arvata metsa alla, siis jääb osa talundite metsast hindamata, sellepärast ongi käesolevas töös metsa juure, mis metsamaal kasvab, arvatud ka heina- ja karjamaa mets.

Talundite metsamaa suurus üleriikliselt oli 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmeil 160.104 ha, s.o. 5,2% talundite maa- pidamisest. Talundliikide järgi vaadatuna, oli metsamaad kõige enam muud liiki talundeis 11,2% nende kogu maaalast ja kõige vähem asundustalundeis 3,2% nende kogu maaalast. Talund suurusrühmade järgi nende metsamaa rohkust jälgides selgub, et kõige metsa-rikkamad olid 1-5 ha suurused ja üle 100 ha suurused talundid; eelmiseis oli metsamaa protsent nende kogu maaalast 11,2 ja viimaseis 10,4, kuna riigikeskmiselt oli metsamaad talundeis 5,2%. Metsamaal kasvava metsa väärtus oli maade järgi varieeruv, tõustes kõige kõrgemale Võrumaal 366 kr ha kohta ja langedes kõige madalamale Saaremaal - 89 kr ha. Riigikeskmiselt maksis ühe metsamaal kasvava metsa ha 259 krooni. Metsa koguväärtust maade järgi mõjutasid kaks tegurit, ühest küljest metsamaal kasvava metsa hulk pindalaliselt ja teisest küljest metsa puie mass ha kohta ja selle väärtus. Viimane oleneb muidugi puumassi hulgast, mida hektaarilt saadakse. Olenedes neist asjaoludest tõusis Võrumaal metsamaal kasvavate metsapuude väärtus kõige kõrgemale 7.805.560 kr; Võrumaal oli metsamaad 21.301 ha, talundite metsamaa pindala rohkuselt seisab Võrumaa kolmandamal kohal. Pindalalt esimesel kohal on Virumaa talundid oma metsadega, kuid et Virumaal keskmine metsamaa metsa ha hind oli 200 kr, tõusis nende metsade väärtus 5.721.200 kr peale. Kolmandale kohale metsa väärtuse järgi langesid Harjumaa talundid, kus oli 21.588 ha metsamaad, missugusel kasvavat metsa hinnati 5.717.100 kr peale. Metsamaal kasvava metsa väärtus meie talundeis üleriiklises ulatuses tõusis 41.509.880 kr peale.

Heina- ja karjamaal kasvav mets on oma väärtuselt palju halvem, puud lühikesed okslised, mets ise harv ja kujundab enesest suu-

remalt osalt võsa. Väljudes sellest, on tema hind ühe ha kohta ka mitmekordselt odavam. Heina- ja karjamaa metsa üleriikline hektari hind oli 10 kr, kuid maade järgi väga kõikuv. Metsamaa metsa hind oli võrreldes heina- ja karjamaa metsa hinnaga palju stabiilsem. Heina- ja karjamaa metsa hind kõikus 2 kr - 18 kr hektari kohta. Võrumaal oli metsamaal kasvava metsa hind kõige kõrgem, võrreldes teiste maadega, kuid heina- ja karjamaal kasvava metsa hind oli 2 kr, seega kõige madalam.

Metsapuude väärtus

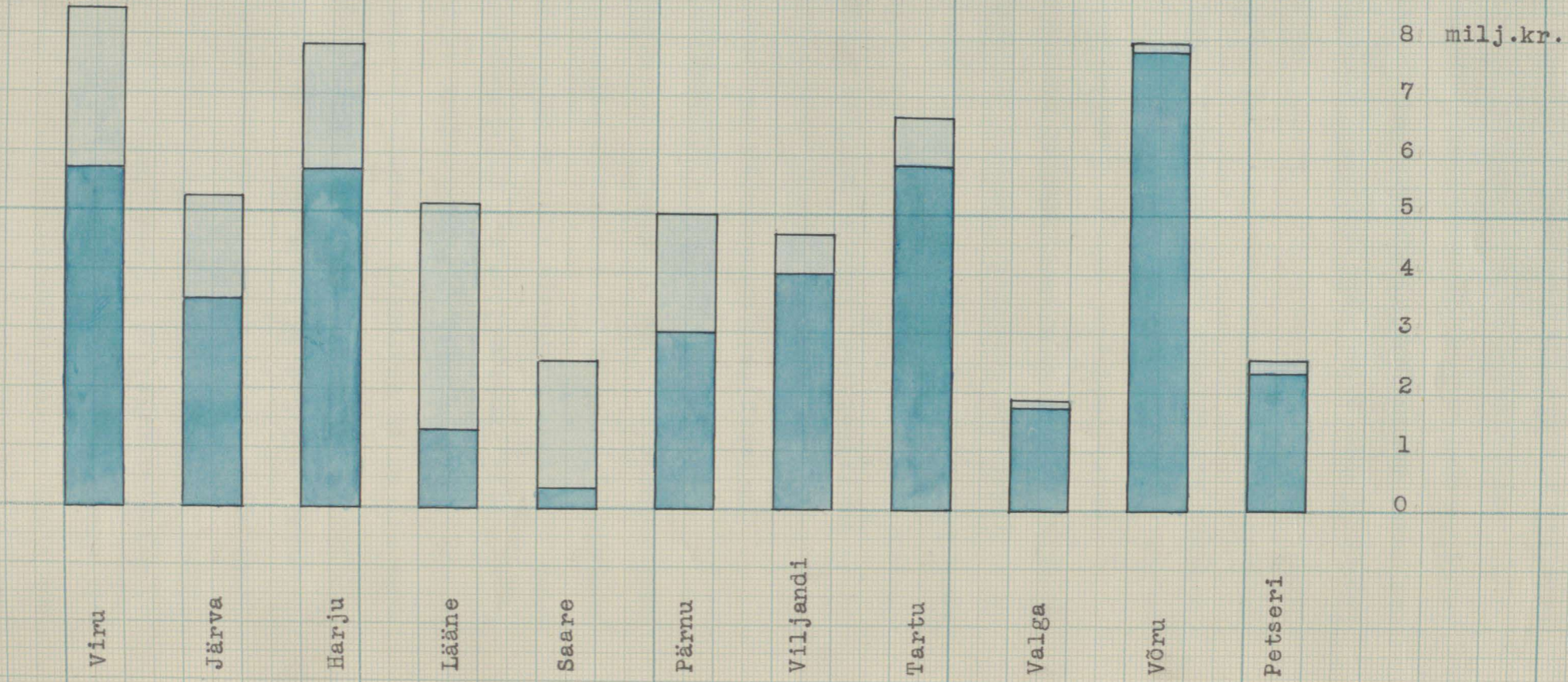
	Metsamaa mets			Heina-karjamaa mets			Metsapuude väärtus Kr
	Pindala ha	Väärtus Kr	ha hind	Pindala ha	Väärtus Kr	ha hind	
Viru	28.617	5.721.200	200	197.090	2.717.490	14	8.438.690
Järva	11.681	3.507.340	300	97.315	1.768.420	18	5.275.760
Harju	21.588	5.717.100	265	248.234	2.146.220	9	7.863.320
Lääne	6.243	1.307.650	209	249.207	3.821.830	15	5.129.480
Saare	3.623	323.260	89	191.256	2.220.830	12	2.544.090
Pärnu	11.010	3.066.540	279	161.901	1.936.760	12	5.003.300
Viljandi	11.398	4.024.410	353	139.869	667.150	5	4.691.560
Tartu	17.545	5.883.000	335	177.902	797.140	4	6.680.140
Valga	7.956	1.764.650	222	35.886	118.730	3	1.883.380
Võru	21.301	7.805.560	366	78.702	157.400	2	7.962.960
Petseri	19.142	2.389.170	125	42.745	171.800	4	2.560.970
Kokku Eestis	160.104	41.509.880	259	1.620.107	16.523.770	10	58.033.650

Kõige kõrgemale tõusis ühe ha heina- ja karjamaa metsa väärtus Läänemaal - 15 kr peale, heina- ja karjamaa metsa koguväärtus Läänemaal ületades isegi sealse metsamaal kasvava metsa väärtuse. Heina- ja karjamaa metsa koguväärtus oli Läänemaal 3.821.830 kr ja metsamaa mets ainult 1.307.650 kr. Läänemaa heina- ja karjamaad on puierikkad ja nende pindalaline ulatus kõige suurem, võrreldes teiste maadega, need asjaolud mõjutasidki kõrget heina- ja karjamaa metsa koguväärtust. Kõige vähemaks jäi maade järgi Valga- ja Võrumaa heina- ja karjamaa metsade väärtus. Üleriiklises ulatuses tõusis meie talundite heina- ja karjamaade metsa väärtus 16.523.770 kr peale.

Metsapuie koguväärtus meie talundeis tõusis 58.033.650 kr peale, olles maade järgi kõige suurem Virumaal 8.438.690 kr ja kõige

METSAKAPITALI VÄÄRTUS MAADE JÄRGI.

heina- ja karjamaa mets
 metsamaa mets

madalam Valgamaa talundeil 1.883.380 kr. Ühe talundi kohta tuleb riigikeskmiselt metspuudekapitali 435 kr. Raamatupidamise talundeis tuli metspuudekapitali 4 a. keskmiselt ühe talundi kohta 914,45 kr ehk 5,48% talundi kogukapitalidest. Raamatupidamise talundeid jagades suurusrühmadesse, selgus, et väiketalundid kuni 20 ha suurusega on metspuukapitaliga mitmekordselt nõrgemini koormatud, kui suurतालundid. Kuni 20 ha suurusega talundeis oli metspuukapitali ühe talundi kohta 183,67 kr, 20-30 ha suuruseis - 519,13 kr, 30-60 ha suuruseis - 1.048,52 kr ja üle 60 ha suuruseis talundeis 4.448,41 kr viimase arvestusaasta hinnangu järgi. Nagu siit näha, on suurतालundeis üle 60 ha suurusega metspuudekapitali koormus rohkem kui kuuekordselt suurem kuni 20 ha suurusega talundite metspuudekapitali koormusest. Protsentides oli metspuudekapitali koormus raamatupidamise talundeis suurusega kuni 20 ha - 2,43, 20-30 ha suuruseis talundeis 4,72, 30-60 ha suuruseis talundeis 6,21 ja üle 60 ha suuruseis talundeis 14,29% kapitalide koostisest.

9. Väljakapital.

Väljakapitali moodustavad väljakülvatud vilja- ja heinaseemnete ning eelmise aasta sügisel ja arvestuseaasta kevadel väljakülvatud kunstväetused. 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel registreeriti küll viljade kasvupinnad, kuid väljakülvatud seemet ei hinnatud, mispärast peab siin arvestama keskmiste külvinormidega ja selleaegsete seemnete hindadega kohapeal talundeis. Kunstväetuse tarvituse kohta on üleskirjutusel saadud andmestik olemas.

Rukki kasvupind tõusis üleriiklises ulatuses 133.323 ha peale ehk 13,2% põllupinnast. Talundliikide ja suurusrühmade järgi pole rukki kasvupinnas suuri vahesid, võiks siiski märkida, et muudes talundeis oli põllupinnast rukki all 14,9% ja palgamaa talundeis 10,4%, mis kaks äärmust rukki kasvupinna suhtes põllupinnast. Talundsuurusrühmade järgi olid varieeruvuse piirid kitsamad, kõige vähem oli rukki kasvupinda põllumaast üle 100 ha suurusega talundeis 11,5% ja kõige rohkem 5-10 ha suurusega talundeis 14,5%.

Nisukasvatus on meil, rukkiga võrreldes, hoopis vähem levinenud tema all oli üleriikliselt 33.338 ha ehk 3,3% põllupinnast.

Odra all oli 113.893 ha ehk 11,3%. Talundliikide järgi on odra kasvatus võrdlemisi ühtlaselt levinenud kõigis talundliikes.

Põlluviljade kasvupind 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse järgi.

	Rukis	Nisu	Oder	Kaer	Segavili	Tatar, er- nes, uba, lääts	Põlluhein	Kartul	Loomasööda juurikad	Lina	Muud viljad
Ostutalundid-peremeeste käes pidada.	69.207	16.783	55.852	78.496	33.286	1.984	113.446	29.409	4.335	14.275	718
Renditalundid-ostutalumaadel. . .	5.811	1.826	5.569	9.062	3.462	216	10.378	2.506	332	2.333	104
Riigi /end. mõisa/ renditalundid.	16.190	4.034	14.175	17.164	6.831	416	20.283	8.432	771	3.130	188
Asundustalundid.	27.903	7.817	26.735	32.783	16.163	635	42.695	13.194	1.615	4.671	306
Palgamaatalundid.	1.613	683	1.916	2.705	1.191	47	2.630	1.206	150	298	33
Muud talundid.	12.599	2.195	9.646	10.078	3.332	707	15.271	5.728	638	5.371	457
I 1 - 5 ha	4.195	1.243	4.479	4.435	1.590	181	3.341	4.081	194	1.253	193
II 5 - 10 "	10.004	2.363	9.119	9.895	3.360	397	9.163	6.137	369	3.205	294
III 10 - 20 "	29.877	7.467	25.217	33.871	12.122	910	39.519	14.500	1.399	7.567	402
IV 20 - 30 "	31.183	7.809	26.047	35.656	15.322	892	48.848	13.231	1.678	6.825	303
V 30 - 50 "	39.294	9.440	32.377	43.740	20.342	1.105	63.007	15.356	2.409	7.722	318
VI 50 - 100 "	14.625	3.916	12.824	17.884	8.888	445	30.478	5.339	1.203	3.174	151
VII 100 ja enam ha	4.145	1.100	3.830	4.807	2.641	75	10.347	1.831	589	332	145
Kokku Eestis	133.323	33.338	113.893	150.288	64.265	4.005	204.703	60.475	7.841	30.078	1.806

Riigi-renditalundeis oli odra all 10,6% ja asundustalundeis 12,4% põllupinnast. Samaselt kitsad on varieeruvuse piirid ka talundsuurusrühmade järgi; siiski võiks nimetada, et väiketalundeis 1-5 ha suuruseis odra all oleva põllupinna protsent oli kõige suurem - 14,3.

Kaera kasvatatakse teraviljadest kõige rohkem, kaera all oli 150.288 ha ehk 14,9% põllupinnast.

Segavilja oli 64.265 ha ehk 6,4% põllupinnast.

Tatar, ernes, uba ja lääts on arvestatud koos, sest nende all olev pindala üksikult oleks väga väikene ja paljudes kohtades ei tule üldse ette. Nende kultuuride all oli 4.005 ha kogu Eesti talundite põllupinnast, ehk 0,4%.

Kõige laiaulatuslikum kultuur on põlluhein, mille kasvatamine loomapidamise arenguga käsikäes on väga tuntavalt laienenud. Põlluheinte all oli 204.703 ha põllupinnast, ehk 20,3%. Põlluheinte kasvatamise juures võib panna tähele, et suuremad talundid põlluheinu rohkem kasvatavad suhteliselt väiketalunditega. 1-5 ha suuruseis talundeis oli põlluheinte all 10,8% põllupinnast ja sealt ülespoole suurusrühmade järgi pidevalt ristikheina all oleva põllupinna protsent tõuseb üle 100 ha suuruseis talundeis 28,6% põllupinnast.

Kartuli all oli 60.475 ha põllupinnast ehk 6,0% ja talundsuurusrühmade järgi vaadates kartulikasvatuse levingut ilmneb vastupidine nähe põlluheintega. Kartulaid kasvatatakse suhteliselt rohkem just väiketalundites ja talundite suurenedes väheneb kartuli all oleva põllupinna suurus. 1-5 ha suuruseis talundeis oli kartuli all 13,2% ja üle 100 ha suuruseis talundeis 5,1%, siinjuures peab tähendada, et 50-100 ha suuruseis talundeis oli kartuli all oleva põllupinna protsent 4,3, seega kõige vähem teiste suurusrühmade seas.

Loomasööda juurikate kasvatusega ollakse meil veel koguni algastmel ja neid oli üle riigi 7.841 ha ehk 0,8% põllupinnast.

Lina külvipinda oli 30.078 ha ehk 3,0% põllupinnast. Lina kasvatavad väiketalundid jällegi suhteliselt rohkem, kui suurtalundid. 1-5 ha suurusega talundeis oli 4,0% põllupinnast lina all, kuna üle 100 ha suurusega talundeis oli 0,9%.

Muude kultuuride all, mis eelpool nimetamata, oli 1.806 ha ehk 0,2% põllupinnast.

Rukki keskmiseks seemne määraks ha kohta on 1,70 kvintaali 133.323 ha'lise pindala juures oli välja külvatud 226.649 kvintaali. 1929 a. rukis külvati välja 1928 a. sügisel ja siis maksis rukis suurmüügil augusti ja septembri kuudel 19,46-20,80 kr kvintaal. Rukki hind talundeis oli 16,50-18,50 kr, seega tõusis väljakülvatud seemne väärtus 3.966.360 kr peale.

Sarnast arvutusviisi kasutades väljakülvatud nisu arvestamiseks, oli väljakülvatud nisu väärtus 1.133.500 kr.

Otra oli välja külvatud 182.229 kvintaali, mille väärtus oli 3.097.890 krooni.

Kaera oli välja külvatud 150.288 ha'le 210.400 kvintaali, mille väärtus oli 2.735.000 kr.

Segavilja oli külitud 64.265 ha, millele tarvitati 96.398 kvintaali seemet, mille keskmine hind talus 14,00 kr kvintaal, seega seemne koguväärtus 1.349.570 kr.

Tatar, ernes, uba ja lääts - nende all oli 4.005 ha põllupinda, suuremas enamuses oli sellest ernest, kuid raske on vahet teha üksikute liikide järgi. Nende koguväärtus tõusis 175.210 kr peale.

Põlluheinast tuleb külümise alla ligi pool põlluheina all olevast põllupinnast, sest enamuses tarvitatakse 2 aastaseid põlluheina välju, siia ligi ka veel heina- ja karjamaade külviks tarvitatud rohuseemned, tõusis väljakülvatud heinaseemnete väärtus 195.000 kr peale.

Kartulaid oli 60.475 ha, millele oli keskmiste normide alusel pandud 1.572.350 kvintaali seemnekartulaid, missuguste koguväärtus 3.459.170 kr.

Loomasööda juurikaist kasvatatakse seemnemüügi andmeil kõige rohkem peete ja naereid, kaalikaid vähem. Nende seemnete hinnad on sortide järele lahkuminevad, kuid keskmiste arvestuse juures on tarvitatud hinna saamiseks seemnete tarvitamise hulka ja nende hinna vahet. Sel teel on saadud keskmine hind. Külvatud oli loomasööda juurikaid 7.841 ha, millele kulus 118 kv seemet 46.020 krooni väärtuses.

Lina all oli 30.078 ha, millise peale külvatud seemne väärtus oli 721.880 krooni.

Muude viljadena on registreeritud mitmekesiseid vähemal määral ettetulevaid erilised kultuurid, mis eelpool pole nimetatud ja

nende väärtus on ligikaudselt arvestatud 20.400 krooni peale.

Seega tõuseb väljakülvatud põllu- ja heina taimede seemnete väärtus 16.900.000 kr. peale.

Seemnete tarvitatus ja väärtus.

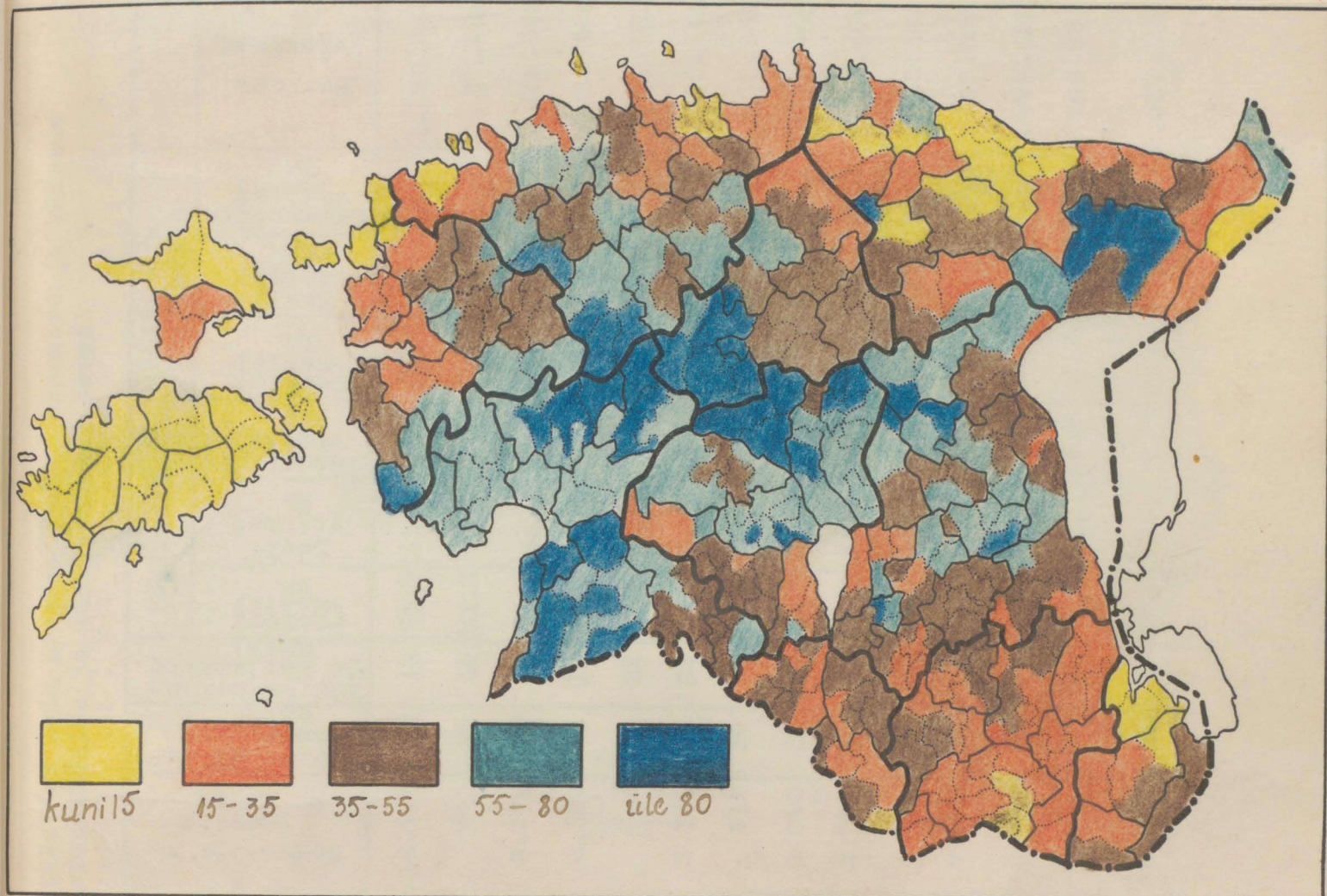
	Külvatud pind ha	Seemne määr ha'le kv	Kokku külvatud seemet kv	Kvint. hind Kr	Väljakülvatud seemne koguväärtus Kr
Rukis	133.323	1,70	226.649	17,5	3.966.360
Nisu	33.338	1,70	56.675	20,0	1.133.500
Oder	113.893	1,60	182.229	17,0	3.097.890
Kaer	150.288	1,40	210.400	13,0	2.735.000
Segavili	64.265	1,50	96.398	14,0	1.349.570
Tatar, ernes, uba, lääts	4.005	1,25	5.006	35,0	175.210
Põlluhein	100.000	0,15	1.500	130,0	195.000
Kartul	60.475	26,00	1.572.350	2,2	3.459.170
Loomasööda juur.	7.841	0,015	118	390,0	46.020
Lina	30.078	1,20	36.094	20,0	721.880
Muud viljad	1.806	-	-	-	20.400

Väljakapitali hulka kuulub peale seemneväärtuse veel väetisväärtus, mis kuni üleskirjutuse ajani välja külvatud sel ajal kasvavate viljade ja rohumaa väärtamiseks. Kunstväetusi tarvitati kõige rohkem põldude väärtamiseks, kui heina- ja karjamaade väärtamiseks. Põldude väärtamiseks tarvitati 100 ha põllumaa kohta 45 kotti kunstväetist ja 1.000 ha heina- ja karjamaa kohta kõigest 17 kotti kunstväetist. Kunstväetise tarvituse kohta maa järgi annab ülevaate ligilisatud kartogramm. Nagu sellest näha, oli kunstväetise tarvitatus 100 ha põllumaa kohta kõige suurem kesk-Eestis, kuna põhja- ja lõuna-Eestis vähem.

Kunstväetisi tarvitati üldse 478.651 kotti, kusjuures Tartumaal tarvitati sellest 100.425 kotti, seega ligemale üks neljandik tarvitatud kunstväetiste kogusest. Kõige vähem kunstväetisi tarvitati Saaremaal absoluutselt, kui ka suhteliselt teiste maadega. Saaremaal tarvitati 3.170 kotti kunstväetist kogusummas ja 100 ha põllumaa kohta 8 kotti ning 1000 ha heina- ja karjamaa kohta 1 kott. Riigikeskmiselt tarvitati meie talundis kunstväetisi 100 ha põllumaa kohta 45 kotti ja 17 kotti 1000 ha hei-

na- ja karjamaa kohta. Kunstväetiste tarvitatus põllumaale oli kõige suurem suhteliselt Pärnumaal - 70 kotti 100 ha põllumaa kohta ja heina ning karjamaade väetamine oli kõige intensiivsem Harjumaal, kus tarvitati 1000 ha kohta 33 kotti kunstväetist.

100 ha põllumaa kohta tarvitati kunstväetist kottides

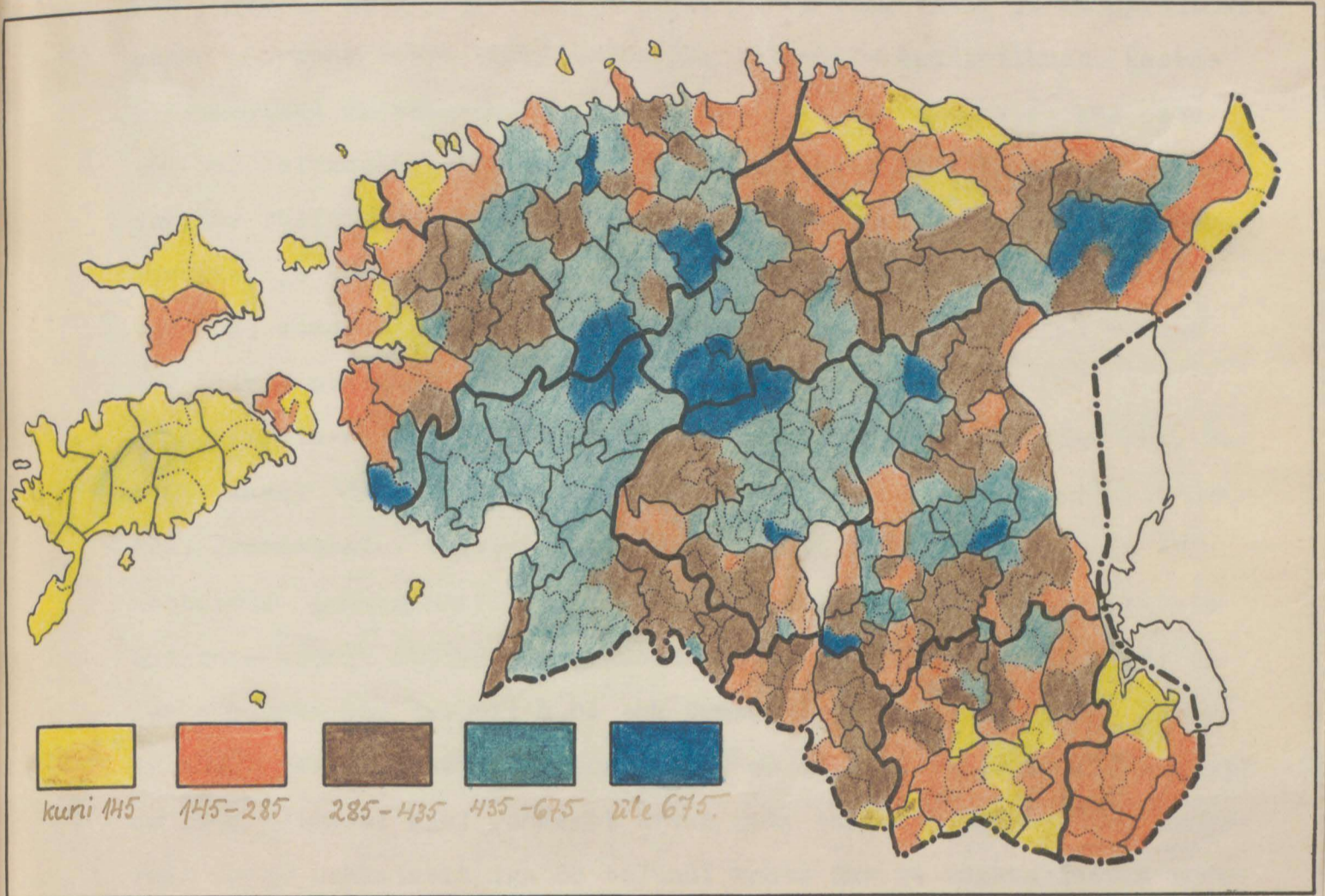

Kunstväetistest tarvitati kõige rohkem fosforväetisi 75,3%. Kaaliväetisi 17,0% ja lämmastikväetisi 7,7%. Tarvitatavate kunstväetiste liikide vahekorrd oli kõige kitsam Saaremaal, seal tarvitati 58,3% fosforiväetisi, 21,7% kaaliväetisi ja 20,0% lämmastikväetisi; viimase protsentuaalne tarvitamise hulk teiste kunstväetistega võrreldes oli seega ühtlasi Saaremaal kõige suurem. Kõige laiem oli kunstväetise liikide tarvitamise vahekorrd Pärnumaal, kus tarvitati fosforväetisi 81,8%, kaaliväetisi 14,7% ja lämmastikväetisi 3,5%. Kogusummas tõusis tarvitatud kunstväetiste väärtus 3.637.110 kr peale ehk 361 kr 100 ha põllumajandusliku maa kohta. Kunstväetiste väärtusest langes keskmiselt ühe talundi kohta 27,3 krooni.

Tarvitatud kunstväetise hulk, protsentuaalne vahakord ja väärtus talundliikide ja suurusrühmade järgi.

	Tarvitatud kunstväetist kottides	Põllumaale kotti	Heina- ja karjamaale kotti	100 ha põllumaa kohta	100 ha heina- ja karjamaale kotti	Põllumaale			Heina- ja karjamaale			Väärtus kroonides				Keskmiselt 100 ha põllumaa kohta
						Fosfori väetisi %	Kaali väetisi %	Lämmastikväetisi %	Fosfori väetisi %	Kaali väetisi %	Lämmastikväetisi %	Fosfori väetised	Kaali väetised	Lämmastikväetised	Kokku	
Ostutalundid-peremeeste käes pidada	262.907	246.131	16.776	47	18	75,9	17,0	7,1	66,1	31,5	2,4	1.120.344	440.370	401.741	1.962.455	374
Renditalundid-ostutalumaadel	16.570	15.959	611	30	10	81,4	12,9	5,7	66,1	28,2	5,7	77.928	21.620	20.976	120.524	230
Riigi /end.mõisa/ renditalundid	50.450	48.176	2.274	42	9	80,5	13,3	6,2	65,3	31,9	2,8	232.692	67.410	68.402	368.504	319
Asundustalundid	93.692	89.163	4.529	41	18	73,8	17,5	8,7	69,2	27,6	3,2	394.896	163.895	177.974	736.765	341
Palgamaatalundid	7.763	7.219	544	46	22	70,5	20,1	9,4	72,3	23,3	4,4	30.522	15.246	15.640	61.408	395
Muud talundid	47.269	43.950	3.319	52	35	68,5	20,3	11,2	64,3	30,9	4,8	180.744	93.482	113.229	387.455	459
I 1 - 5 ha	12.818	12.103	715	39	21	76,9	14,3	8,8	71,7	24,2	4,1	55.854	18.144	24.518	98.516	318
II 5 - 10 "	27.514	26.421	1.093	38	12	79,8	13,0	7,2	70,9	27,0	2,1	126.456	35.973	44.137	206.566	300
III 10 - 20 "	88.963	85.568	3.395	39	12	76,8	15,2	8,0	67,5	28,6	3,9	394.434	136.616	156.814	687.864	317
IV 20 - 30 "	101.504	96.608	4.896	41	14	77,1	15,8	7,1	68,7	28,9	2,4	446.682	160.188	158.815	765.685	325
V 30 - 50 "	139.808	132.485	7.323	45	14	76,4	16,7	6,9	66,0	31,5	2,5	607.626	231.651	210.496	1.049.773	355
VI 50 - 100 "	71.244	65.686	5.558	53	33	75,5	18,2	6,3	67,7	30,6	1,7	297.420	125.654	95.427	518.501	417
VII üle 100 "	36.800	31.727	5.073	88	106	57,1	28,1	14,8	61,3	33,7	5,0	108.654	93.797	107.755	310.206	859
Kokku Eestis	478.651	450.598	28.053	45	17	75,3	17,0	7,7	66,4	30,6	3,0	2.037.126	802.023	797.962	3.637.111	361

Tarvitatud kunstväetise väärtus 100 ha põllumaa kohta kr

Väljakapitali kogusumma ulatus 20.537.110 krooni peale ehk 154,0 kr talundi kohta. Raamatupidamise talundeis on väljakapitali 4 aasta keskmiselt 293,78 kr talundi kohta, see, et raamatupidamise talundeis väljakapitali rohkem talundi kohta tuleb, kui üleskirjutuse andmeil riigikeskmiselt ühe talundi kohta, on tingitud sellest, et keskmine talu suurus üleriikliselt on tunduvalt väiksem kui raamatupidamise talundite keskmine suurus, ühtlasi on ka raamatupidamise talundeis kunstväetise tarvitus tunduvalt suurem kui riigikeskmiselt. Üleskirjutusel on hindamisi tehtud hiljem kui raamatupidamise talundeis, sellepärast peaks raamatupidamise talundite väljakapital, kui üht ja sedasama talu hinnata, vähem olema. Raamatupidamise aasta algab 1 mail, millal ka inventuur tehtud, kuna üleskirjutus toimus 10 juunist 10 juulini, seega poolteist kuud hiljem, mis muidugi kapitalide vahekorrale mõju avaldab.

10. Masin-riistkapital.

Seda osa talundite kapitalist saame enamaltjaolt 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmestikust ja mõned vähemad osad,

nagu käsitööriistad ja käsiriistad põllutöö juures, nagu vikatid, hargid, hangud, rehad, köied ja hobuseriistad ning talli ja laudariistad, nende koormuse saame raamatupidamise talundite andmestikust. Masinriistkapital on hinnatud talundeis soetamisväärtuse, s.o. kas ostu ehk valmistuskulude alusel. Suuremate masinate ja riistade juures arvestati välja nende arvatava kestvuse järgi aastane vananemine või kustutus ja seda korrutades kestnud aastate arvuga, saadi kustunud väärtus, mida uus väärtusest maha arvati, saades nõndaviisi masina ehk riista praegust väärtust.

Masinriistkapitaliga on meie talundid võrreldes mõne kesk-euroopa maaga nõrgemini koormatud. Üldiselt on töö/nõrgalt mehaniseeritud. Jõumasinaist tarvitatakse aurumasinaid ja nafta ning muid õlimootoreid. Aurumasinaid oli 1.525, seal hulgas ka masinatarvitajate ühingute päralt olevad aurumasinad. Keskmiselt ühe talundi kohta tulev aurumasinate arv oli 0,01 ehk ümmargustes arvudes iga 100 talundi kohta üks aurumasin. Mootorite arv on tunduvalt suurem 2.353, neid on just viimasel ajal rohkemal arvul meie talundid muretsenud. Mootoreid tuleb keskmiselt iga 50 talundi kohta üks ja kokkuarvatult aurumasinatega mootorite arvu saame jõumasinate koguarvu, kusjuures keskmiselt iga 30 talundi kohta tuleb üks jõumasin.

Vankreid tuleb keskmiselt iga talundi kohta vähem kui kaks, töövankreid oli 202.484 ja sõiduvankreid 31.641 ehk 1,76 vankrit talundi kohta. Regede ja saanide arv oli üleriiklikult 226.884 ehk 1,70 ühe talundi kohta. 100 ha põllumajandusliku maa kohta tuli riigikeskmiselt talundeis 8,6 vankert, kusjuures väiketalundid oli vankritega rohkem varustatud 100 ha põllumajandusliku maa kohta, kui suur-talundid. Väiketalundeis 1-5 ha suuruseis tuli 100 ha põllumajandusliku maa kohta 18,9 vankert ja talundisuurusrühmade järgi, nende suurenedes vähenes vankrite arv 100 ha põllumajandusliku maa kohta; üle 100 ha suuruseis talundeis tuli ainult 5,9 vankert 100 ha põllumajandusliku maa kohta.

Atru oli ühesahalisi 134.872, kahe- ja mitmesahalisi 15.339 ja harkatru 119.430. Nagu siit näha, tuleb keskmiselt ühe talundi kohta 2 atra, ja 100 ha põllumaa kohta 26,7 atra. Väiketalundid on atradega mitmekordselt rohkem varustatud 100 ha põllumajandusliku maa kohta, kui suur-talundid. 1-5 ha suuruseis talundeis oli 100 ha

Masin-riistkapitali jaotus

	Õstutalundid peremeeste käes pidada	Renditalun- did-ostuta- lu-maadel	Riigi / end- mõisa / ren- ditalundid	Asundus- talundid	Palgamaa- talundid	Muud talundid
Aurumasinad	783	22	66	82	2	153
Mootorid, traktorid	1.499	38	194	231	11	204
Veo- ja sõiduautod	144	16	17	55	17	59
Töövankrid	101.215	9.426	27.095	41.541	3.368	14.119
Sõiduvankrid	19.740	1.021	3.341	3.140	871	2.490
Reed ja saanid	113.472	10.098	30.442	45.389	4.174	16.689
Harkadrad	55.729	6.738	17.773	27.649	2.255	9.286
Ühesahalised adrad	62.822	6.516	18.991	32.322	2.621	11.596
Kahe- ja mitmesahalised adrad	9.588	240	1.393	2.999	106	974
Puuraamiga ja raudäkked	94.566	9.792	26.541	45.084	3.394	13.754
Vedruäkked, kultivaat. randaalid	41.607	4.192	10.580	19.442	1.732	6.421
Külvimasinad	4.047	103	316	958	36	586
Viljaniitjad	7.103	236	766	1.186	54	454
Rohuniitjad	14.263	513	1.938	3.317	158	744
Hobuseredad	14.126	546	1.850	3.201	155	717
Kartulivõtjad	515	18	47	136	6	189
Viljapeksumasinad /mehaan.jõuga/ " hobuse jõuga töötav	2.050 4.871	55 91	235 999	292 344	14 40	229 139
Tuulamisemasinad	12.201	269	2.053	1.064	126	1.493
Sorteerijad	1.179	34	129	272	12	190
Vankreid 100 ha põllum. maa kohta Sellest sõiduvankreid %	8,3 16,3	9,0 9,8	8,0 11,0	9,3 7,0	10,3 20,5	9,2 15,0
Atru 100 ha põllumaa kohta Sellest 2 ja mitmesahalisi %	24,4 7,5	25,7 1,8	33,0 3,7	29,1 4,8	32,1 2,1	25,9 4,4
Äkkeid ja kultiv. 100 ha põllum. Sellest vedruäkkeid ja kult. %	26,0 30,6	26,6 29,9	32,1 27,3	29,8 30,2	33,0 33,8	23,9 32,0
Külvimasinaid 100 ha põllum.	0,77	0,20	0,27	0,44	0,23	0,69
Viljaniitjaid " "	1,36	0,45	0,66	0,55	0,35	0,54
Rohuniitjaid 100 ha põllu- ja heinamaa k.	1,39	0,58	0,74	0,88	0,47	0,54
Viljapeksumas. 100 ha põllum. k. Sellest mehaan. jõuga töötavaid %	1,32 29,7	0,28 37,7	1,07 19,1	0,29 45,9	0,35 25,8	0,44 62,3
Tuulamisemasinaid ja sorteerijaid 100 ha põllumaa kohta	2,55	0,58	1,89	0,62	0,89	2,00

talundliikide ja suurusrühmade järgi

Masina- võtjate ühinguis	I rühm 1 - 5 ha	II rühm 5 - 10 ha	III rühm 10 - 20 ha	IV rühm 20 - 30 ha	V rühm 30 - 50 ha	VI rühm 50 - 100 ha	VII rühm üle 100 ha	Kokku Eestis	Keskmiselt talundi kohta
417	42	32	77	143	357	282	175	1.525	0,01
176	63	63	298	443	730	366	214	2.353	0,02
4	55	25	26	50	65	55	32	312	0,00
5.720	11.669	19.990	46.098	43.533	51.516	19.990	3.968	202.484	1,52
1.038	1.022	1.769	5.573	6.599	10.031	4.570	1.039	31.641	0,24
6.620	12.543	22.033	52.352	48.914	57.269	22.107	5.046	226.884	1,70
-	11.022	15.619	31.490	24.489	26.151	9.309	1.350	119.430	0,90
4	9.020	17.142	36.919	29.221	29.635	10.641	2.290	134.872	1,01
39	60	201	1.957	3.889	5.765	2.372	1.056	15.339	0,12
16	12.486	20.163	47.470	43.726	48.066	17.747	3.473	193.147	1,45
54	3.785	8.467	21.903	19.463	20.661	7.978	1.717	84.028	0,63
49	29	41	541	1.261	2.137	1.320	717	6.095	0,05
11	59	66	900	2.023	4.203	2.075	473	9.810	0,07
18	101	264	2.737	5.563	8.253	3.344	671	20.951	0,16
34	108	209	2.504	5.219	8.471	3.426	658	20.629	0,15
2	4	9	38	110	264	258	228	913	0,01
585	46	74	339	560	1.007	594	255	3.460	0,03
2	37	153	1.016	1.675	2.823	742	38	6.486	0,05
118	170	702	2.894	4.002	6.632	2.445	361	17.324	0,13
183	19	22	142	295	672	430	236	1.999	0,02
-	18,9	13,5	10,0	8,5	7,3	6,2	5,9	8,8	-
-	8,0	8,1	10,8	13,2	16,3	18,6	20,7	13,5	-
-	64,9	47,9	32,4	24,4	20,8	17,9	13,0	26,7	-
-	0,3	0,6	2,8	6,7	9,4	10,6	22,5	5,7	-
-	52,5	41,6	31,9	26,8	23,3	20,7	14,4	27,5	-
-	23,3	29,6	31,6	30,8	30,1	31,0	33,1	30,3	-
-	0,09	0,06	0,25	0,54	0,72	1,06	1,98	0,60	-
-	0,19	0,10	0,41	0,86	1,42	1,67	1,31	0,97	-
-	0,19	0,21	0,70	1,29	1,39	1,27	1,05	1,09	-
-	0,27	0,33	0,62	0,95	1,30	1,07	0,81	0,99	-
-	55,4	32,6	25,0	25,0	26,3	44,5	87,0	34,8	-
-	0,61	1,05	1,40	1,82	2,47	2,31	1,65	1,92	-

põllumaa kohta 64,9 atra ja see suhtarv vähenes järgmiseis suurenevais talundrühmes ning oli üle 100 ha suuruste talundite rühmas 13,0.

Äkkeid oli 193.147, vedruäkkeid, kultivaatoreid ja randaale 84.028 ehk keskmiselt mulla peenendamise abinõusid 2 tükki talundi kohta. Äkkeid ja kultivaatoreid oli 100 ha põllumaa kohta 27,5, kusjuures ilmnes samane nähe, et väiketalundid olid 100 ha põllumaa kohta rikkalikumalt varustatud, kui suurtalundid. Väiketalundeis 1-5 ha suuruseis oli äkkeid ja kultivaatoreid 100 ha põllumaa kohta 52,5 ja üle 100 ha suuruseis talundeis 14,4. Vedruäketete ja kultivaatorite arv tegi äkete ja kultivaatorite üldarvust 100 ha põllumaa kohta 30,3%.

Külvimasinaid oli 6.095; külvimasinad on sarnased, mille tarvitamisel suurmajapidamistes on rohkem eeldusi, sest hinnalt võrdlemisi kallis, ning tegevust ainult lühikeseks külvihooajaks, ei suuda väikemajapidamised sarnaseid omale lubada ja võrreldes nende arvu põllumaa kohta mitmesuguse suurusega talundeis, näeme, et 100 ha põllumaa kohta tuli riigikeskmiselt 0,60 külvimasinat, kusjuures 1-5 ha suuruseis majapidamistes oli 0,09 ja talundite suurenedes suurenes see arv üle 100 ha suurustes talundeis 1,98 peale.

Samasugune seisukord nagu külvimasinatega, on ka viljaniitjatega; neid oli 9.810 ja ühe talundi kohta 0,07 masinat ehk täpselt 100 talundi kohta 7,3 masinat. Suurtalundid olid viljaniitjatega täielikult varustatud. Üle 100 ha suurusega talundeis tuli 100 talundi kohta 100,4 viljaniitjat, seega rohkem kui üks masin keskmiselt talundi kohta, kuna talundite suuruse vähenemisega väheneb neis ka viljaniitjate arv, ning 1-5 ha suuruseis talundeis oli 0,3 masinat 100 talundi kohta. Viljaniitjate arv põllumaa kohta oli ka suurtalundites tunduvalt suurem: nõnda oli ühe 100 ha suuruses talundis viljaniitjaid 1,31, kuna 1-5 ha suuruseis talundeis ainult 0,19.

Rohuniitjaid oli kokku 20.951 ehk 0,16 masinat talundi kohta riigikeskmiselt. Talundsuurusrühmade järgi oli 1-5 ha suuruseis talundeis iga 100 talundi kohta 0,4 rohuniitjat ja üle 100 ha suuruseis talundeis 142,5 rohuniitjat. Rohuniitjaid kasutatakse mitte ainult põllumaal vaid suuremal määral ehk muudel rohumaadel, sellepärast võtan võrdluse aluseks maapinnale, mitte ainult põllumaa, vaid

siia juure ka heinamaa. Põllu- ja heinamaa kohta arvatult tarvitati riigikeskmiselt 100 ha'le 1,09 rohuniitjat, kusjuures 1-5 ha suuruseis talundeis 0,19 ja üle 100 ha suuruseis talundeis 1,05 rohuniitjat.

Hobuserehade arv oli pea võrdne rohuniitjate arvuga, sest üldiselt tarvitatakse neid paraleelselt heinatöö juures. Hobuserehasid oli 20.629 ehk 15,4 100 talundi kohta. 1-5 ha suuruseis talundeis oli hobuserehasid 0,5 100 talundi kohta ja üle 100 ha suuruseis talundeis 139,7.

Kartulivõtmisemasinaid oli 913 ja jällegi enamalt jaolt esimesid suuremais talundeis.

Viljapeksumasinad on jällegi kallimad, kuid ühtlasi ka väga tarvilikud masinad talundis; neid võib jagada käimapaneva jõu tarvitamise järgi mehaanilise jõuga töötavaks ja hobusejõuga töötavaks. Mehaanilise jõuga töötavaid oli 3.460 ja hobusejõuga töötavaid 6.486 masinat; iga 100 talundi kohta tuli seega 7,0 masinat ja 100 ha põllumajandusliku maa kohta 0,99. Talundsuurusrühmade järgi olid viljapeksumasinatega kõige paremini varustatud 30-50 ha suurused talundid, neis tuli 100 ha põllumaa kohta 1.30 masinat.

Viljapuhastamiseks oli sorteerimise masinaid 1.999 ja tuulamise masinaid 17.324. Riigikeskmiselt tuli ühe talundi kohta 0,14 tuulamis ja sorteerimismasinat, ehk 1,92 masinat 100 ha põllumaa kohta. Tuulamise ja sorteerimismasinaid tuli samaselt, nagu viljapeksumasinaidki, kõige sagedamini ette 30-50 ha suuruseis talundeis 2,47 100 ha põllumaa kohta.

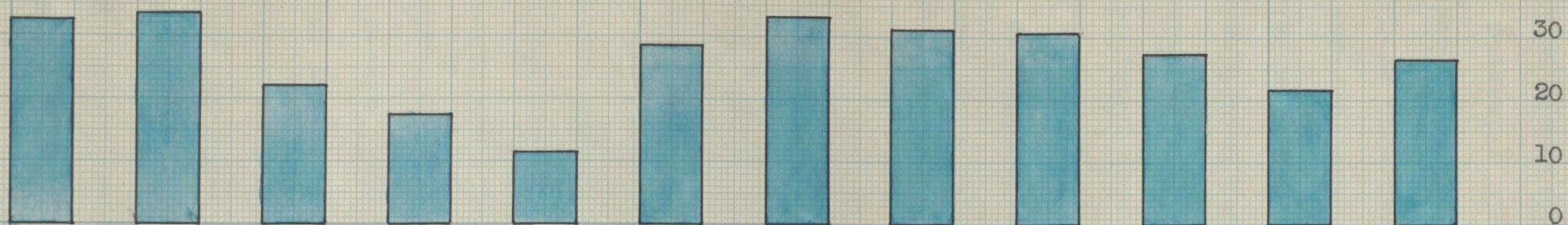
Masin-riistkapitali, tema vähemais osades üksikasjalikult üleslugedes ja sellega talundite koormust analüüeerides, viiks liiga laialiseks käesoleva peatüki, sellepärast olen hindamisel koostanud vähemtähtsad masinad ja muu osa masin-riistkapitalist, mida 1929 a. põllumajanduslikul üleskirjutusel üksikasjalikult üles ei loetud.

Masin-riistkapitali koguväärtus ulatus 69.418.330 krooni peale, kusjuures jõumasinate väärtus oli 6.844.760 krooni, ümmarguselt kümnendik osa masin-riistkapitalist. Liiklemisvahendid - vankrid, reed ja saanid hinnati 18.938.770 krooni peale ehk 27,3%, s.o. ligemale kolmandik masin-riistkapitali väärtusest. Atrade väärtus tõusis

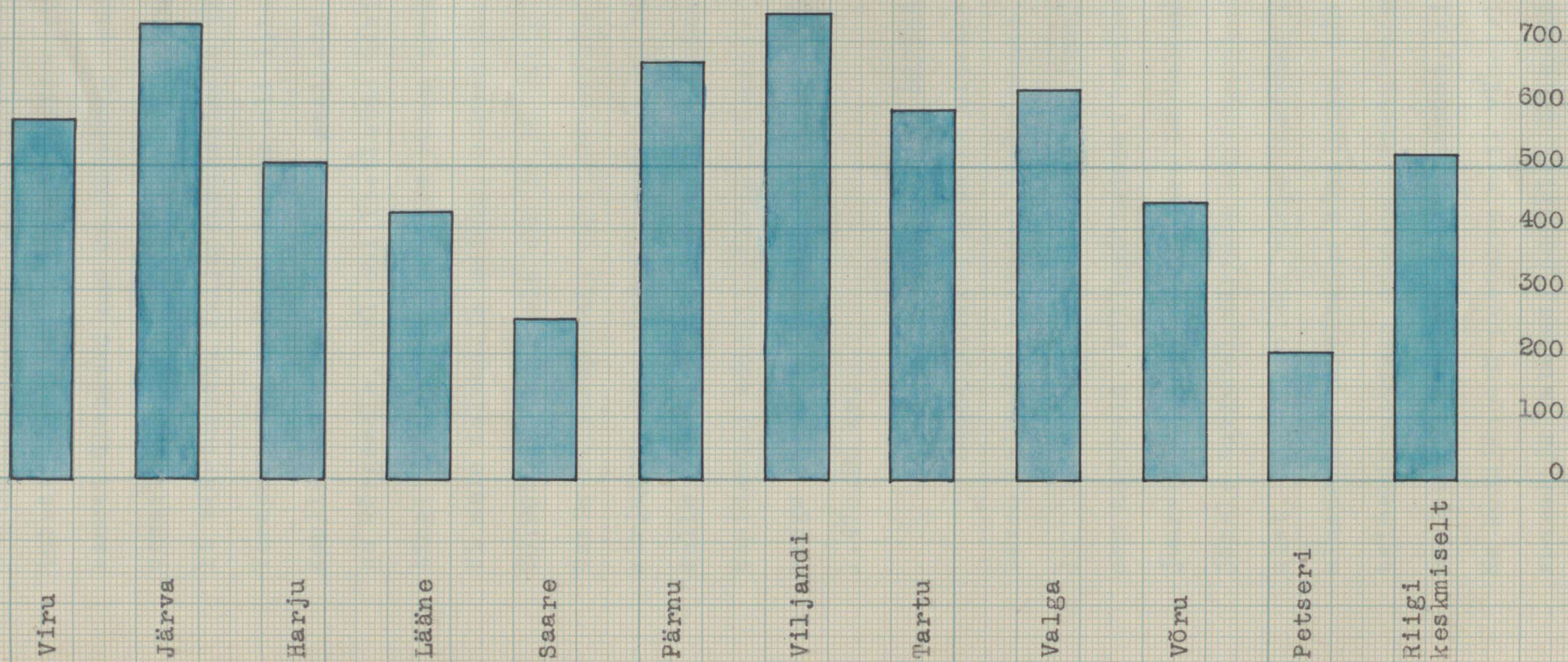
Masin-riistkapitali väärtus maade järgi, kroonides.

	Jõu- masinad	Liikumise vahendid: vankrid, reed ja saanid	Adrad	Äkked, kul- tivaato- rid, ran- daalid ja raudrullid	Külvi- masinad	Koristami- semasinad	Viljapek- sumasinad	Tera- puhastajad	Muud masinad ja riistad, siin hulgas ka käsiriis- tad	Kokku masin- riist- kapital
Viru	747.920	2.712.860	651.900	484.750	138.770	1.349.270	1.035.770	293.360	2.967.310	10.381.910
Järva	661.720	1.335.120	342.940	305.860	83.100	832.750	549.740	113.680	1.758.310	5.983.220
Harju	718.990	2.098.380	507.000	359.800	84.080	781.420	687.930	135.390	2.173.870	7.546.860
Lääne	517.620	1.639.150	502.910	285.670	31.110	400.210	546.390	112.000	1.642.450	5.677.510
Saare	162.900	1.009.310	249.750	142.720	7.290	34.400	186.870	73.530	737.550	2.604.320
Pärnu	880.930	2.032.810	382.350	371.950	66.690	767.110	659.530	96.470	2.312.780	7.570.570
Viljandi	878.830	2.070.850	363.760	391.640	74.290	1.013.660	540.110	42.510	2.410.380	7.786.030
Tartu	1.184.980	3.218.060	494.170	595.720	130.750	1.419.350	657.010	104.090	3.597.120	11.401.400
Valga	356.200	657.520	119.570	130.600	23.680	291.780	177.040	22.100	797.360	2.575.850
Võru	671.080	1.402.960	306.370	337.920	31.570	729.850	391.860	57.280	1.843.800	5.772.690
Petseri	103.590	761.750	168.970	150.530	2.000	70.850	106.230	92.600	661.450	2.117.970
Kokku Eestis	6.884.760	18.938.770	4.089.690	3.557.110	673.330	7.690.650	5.538.480	1.143.010	20.902.380	69.418.330

MASIN-RIISTKAPITALI 100 HA PÖLLUMAJANDUSLIKU MAA KOHTA, KROONIDES.

MASIN-RIISTKAPITALI TALUNDI KOHTA, KROONIDES.

4.089.690 krooni peale ehk 5,9% masin-riistkapitalist. Äkkete, kultivaatorite ja randaalide väärtus oli kaunis ligidane atrade väärtusele ja tõusis 3.557.110 kr ehk 5,1% peale masin-riistkapitalist. Külvimasinaid oli 673.330 kr eest ehk 1,0% masin-riistkapitali väärtusest. Koristamisemasinaid oli arvult rohkem, kui külvimasinaid, samuti ületavad nad ka väärtuse rohkem kui kümnekordselt. Koristamisemasinate väärtus oli 7.690.650 krooni ehk 11,1% masin-riistkapitali väärtusest. Viljapeksumasinate väärtus oli 5.538.480 kr ehk 8,0%. Terapuhastajate koguväärtus oli 1.143.010 kr ehk 1,6% masin-riistkapitali väärtusest. Muude masinate ja riistade väärtus tõuseb kõige kõrgemale, eelpool loetletud masin-riistkapitali osadest, see on tingitud sellest, et siia rühma arvatud inventari võrdlemisi rohkesti meie talundis esineb, kogusummas tõusis selle osa väärtus 20.902.380 kr peale ehk 30,1% masin-riistkapitali koguväärtusest. Masin-riistkapitali tuli keskmiselt talundi kohta 520,5 krooni. Üleskirjutuse andmetel hinnates Eesti talundite masin-riistkapitali, jäi selle keskmine koormus talundi kohta palju vähemaks, kui oli raamatupidamise andmeil. Raamatupidamise talundite 4 aastase keskmise hinnangu järgi tuli masin-riistkapitali talundi kohta keskmiselt 1.475,86 kr.

11. Loomkapital.

Loomkapitali, mida ka elusaks inventaariks kutsutakse, moodustavad talundis peetavad tarbeloomad. Tarbeloomade pidamine on üldjoontes meie talundis kogu põllumajanduslises teotsemises üks tähtsam tegureid. Põllupidamisest saadavad ained, nagu põhk, heinad, õled, juurviljad jne. muudetakse tarbeloomade kaudu loomasaadusiks, mille järele turgudel märgata suurenevat nõudmist. Osa talupidamise saadust, milleil oleks raske kasutust leida, muudetakse tarbeloomadele aluspõhuks tarvitades sõnnikuks, mis omakorda meie maapinna oludes taimekasvatuseks möödapääsematu vahend. Meil esinevad tarbeloomadena hobused, veised, sead, lambad, kitsed, sulgloomad ja mesilased. Ka kodujäneseid peetakse meil vähesel arvul, kuid viimaseid enam sporädi ja katseasjanduslise tähendusega, kui põllumajanduslise. Ja et neid talundis koguni vähe ette tuleb, sellepärast jätan nad, loomkapitalist rääkides, koguni kõrvale.

Hobuseid peetakse meie talundis peasjalikult veeloomadena,

Loomade arv Eesti talundeis talundliikide ja suurusrühmade järgi.

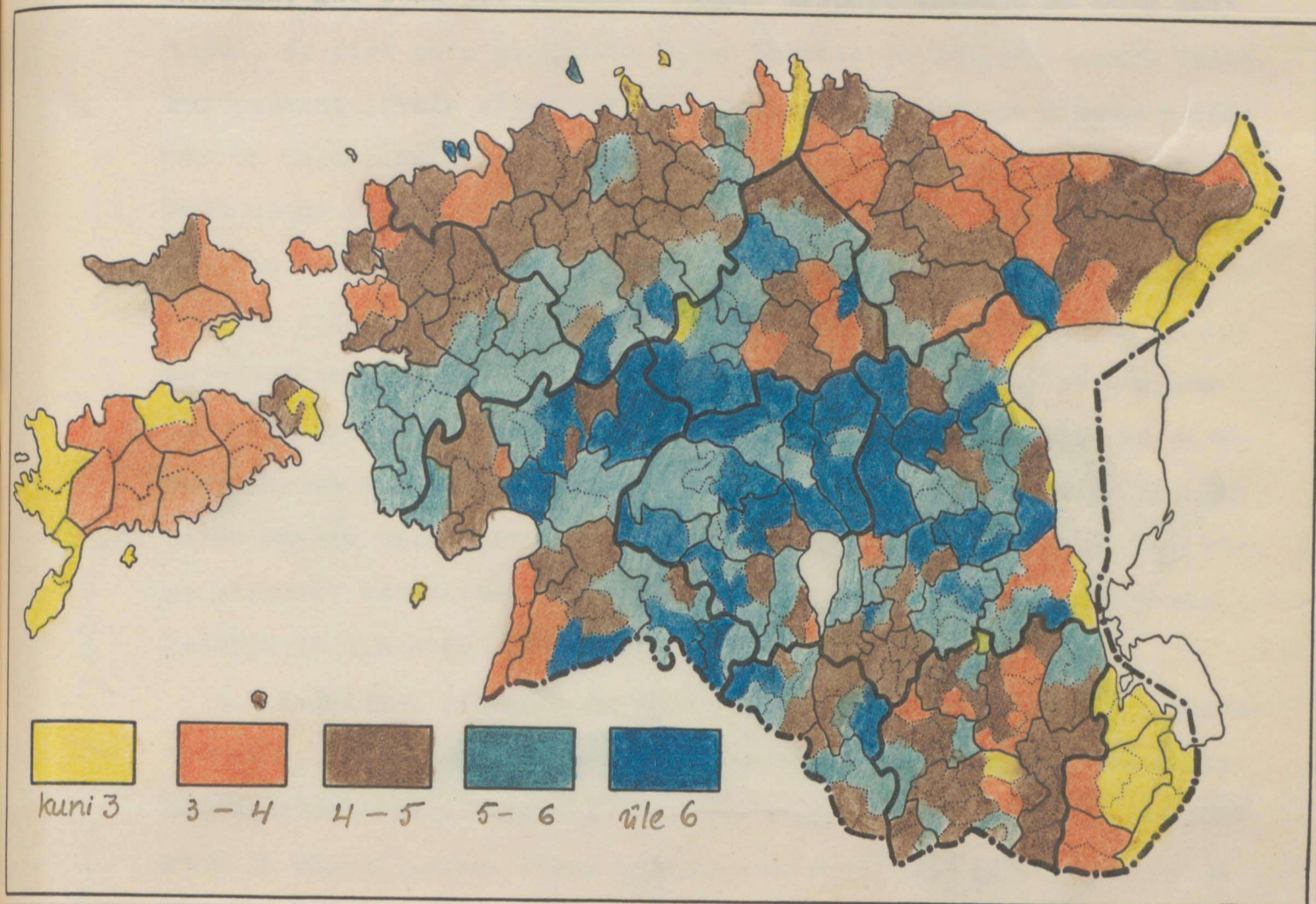
	Hobuseid	Veiseid	Lambaid	Kitsi	Sigu	Kodulinde	Mesi- peresid	Loomi 100 ha põlluma- jandusliku maa kohta			
								Hobuseid	Veiseid	Lambaid	Sigu
Ostutalundid-peremeeste käes pidada.	102.705	315.533	233.043	244	140.638	427.489	26.102	7,1	21,7	16,0	9,7
Renditalundid-ostutalumaadel.	8.921	25.183	21.040	97	12.085	43.148	1.720	7,6	21,6	18,0	10,4
Riigi /end. mõisa/ renditalundid.	27.951	81.207	67.238	141	34.428	117.288	5.843	7,3	21,3	17,6	9,0
Asundustalundid.	43.447	115.337	96.594	283	52.912	214.952	5.092	9,1	24,1	20,2	11,1
Palgamaatalundid.	3.487	11.894	10.232	69	5.592	26.949	2.572	8,4	28,8	24,8	13,5
Muud talundid	14.119	42.466	30.617	150	14.781	60.796	3.201	7,8	23,4	16,9	8,2
I 1 - 5 ha	8.797	25.251	23.295	299	15.979	75.487	3.075	13,1	37,5	34,6	23,8
II 5 - 10 "	17.735	42.303	38.083	122	21.235	95.462	4.020	11,0	26,3	23,7	13,2
III 10 - 20 "	45.169	125.832	112.606	262	57.552	217.703	9.159	8,7	24,3	21,8	11,1
IV 20 - 30 "	45.891	133.503	107.621	107	56.587	194.623	9.043	7,8	22,7	18,3	9,6
V 30 - 50 "	55.717	174.951	130.223	126	74.748	213.560	12.893	6,6	20,8	15,5	8,9
VI 50 - 100 "	22.081	72.430	43.561	48	29.966	79.928	5.438	5,6	18,4	11,0	7,6
VII üle 100 "	5.240	16.950	3.375	20	4.369	13.859	902	6,2	20,0	4,0	5,2
Kokku Eestis	200.630	591.220	458.764	984	260.436	890.622	44.530	7,6	22,3	17,3	9,8

kuid selle ülesande kõrval ka suguloomadena, on ka majapidamisi, kus hobuseid puht tõuloomadena ja suguloomadena müügiks kasvatatakse. Veoloomana on hobune meie talundeis esikohal, kuna muid loomi veoloomadeks äramärkimata vähe tarvitatakse. 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse järgi oli hobuseid Eestis üldse 205.448, kuna talundite hobuste arv oli 200.818, ülejäänud vahe annavad linnade, tööstuste ja väikemajapidamiste hobused. Ühe talundi kohta riigikeskmiselt tuli 1,5 hobust ja 100 põllumajandusliku maa kohta 7,6 hobust. Talundliikide järgi vaadatuna olid hobustega kõige rohkemal määral varustatud asundustalundid, kus tuli 100 ha põllumajandusliku maa kohta 9,1 hobust. Talundsuurusrühmade järgi olid kõige rikkalikumalt hobustega 1-5 ha suurused talundid varustatud, kus tuli 100 ha põllumajandusliku maa kohta 13,1 hobust ja talundite suurenedes, vähenes hobuste arv põllumajandusliku maa kohta pidevalt kuni talundite VI 50-100 ha'lise suurusrühmani, kus hobuseid oli 5,6 100 ha põllumajandusliku maa kohta. Üle 100 ha suuruseid talundeis suurenes hobuste arv pisut 100 ha põllumajandusliku maa kohta ja tõusis 6,2 peale.

Talundeis peetavate veiste arv oli 591.220 ja ühe talundi kohta tuli riigikeskmiselt 4,4 veist. Et veisepidamisel esimese järgu tähtsus teiste loomapidamise harude kõrval, siis on loomulik, et talundite suurusrühmade järgi vaadatuna veiseid suurtaalundeis ühe talundi kohta palju rohkem tuleb, kui väiketalundeis. 1-5 ha suuruste talundite rühmas tuli keskmiselt ühe talundi kohta 1,1 veist ja üle 100 ha suuruste talundite rühmas 36,0 veist. Veisepidamise tihedust talundite järgi kartogrammile kandes, kujunes huvitav pilt nagu seda lisatud kartogrammilt näeme. Kõige veiserikkamad on keski-Eesti talundid, kusjuures Viljandimaal veiste arv ühe talundi kohta tõusis 5,9 peale, olles kõige kõrgem teiste maadega võrreldes. Kõige madalam arv oli ühe talundi kohta veiseid Petserimaal 2,3 ja Saaremaal 3,3 veist. Põllumajandusliku maale arvatult oli veiseid kõige enam väiketalundeis 1-5 ha suuruseis 37,5 veist 100 ha põllumajandusliku maa kohta, kõigesuuremate, üle 100 ha suuruste talundite rühmas oli 20,0 veist. Suurusrühmade järgi vaadatuna oli veiste arv kõige madalam 50-100 ha suuruste talundite rühmas 18,4 veist 100 ha põllumajandusliku maa kohta.

100 ha põllumajandusliku maa kohta tuli 1-5 ha suuruste talundite rühmas 34,6 lammast ja üle 100 ha suurustes talundites 4,0 lammast.

Seapidamis Veiseid ühe talundi kohta.

Lambaid oli meie talundeis 458.764, kuna väljaspool talundeid peeti 17.171 lammast. Lambapidamine on meie talundeis villa ja lihasaamise otstarbega, kusjuures esimese peale harilikult pea tähelepanu on juhitud. Lambapidamine on oma osatähtsust viimaseil aegadel suuresti kaotanud, seda näeme sellest, kui võrrelda üleriiklisi andmeid lammaste arvust terve rea aastate vältel.

Talundite koormus	<u>Kokku lambaid</u>	<u>Maal ilma linnadeta</u>
1929	475.935	474.239
1928	658.600	657.460
1927	666.650	665.510
1926	665.970	664.860
1925	719.785	718.562

1929 a. üleskirjutuse järgi tuli ühe talundi kohta 3,4 lammast, kusjuures 1-5 ha suurusega talundite rühmas tuli 1,0 lammas ja üle 100 ha suuruste talundite rühmas 7,2 lammast talundi kohta. 100 ha põllumajandusliku maa kohta tuli 1-5 ha suuruste talundite rühmas 34,6 lammast ja üle 100 ha suurustes talundites 4,0 lammast.

Seapidamisele on viimasel ajal hakatud rohkem tähelepanu pühendada, kui seda oli varem aegul. Eksporttapamaju on mitu ehitatud, et sigu neis peekoniks ümber töötada ja Inglise turule saata, kus peekoni järele kõige püsivam nõudmine. Piimakarja pidamise kõrval on majapidamise organiseerimise seisukohast seapidamine tähtis. Kuid kõige nende mõjutuste peale vaatamata pole suuri edusamme seapidamise alal saavutatud. 1929 a. üleskirjutusel loeti talundeis 260.436 siga ehk riigikeskmiselt 2 siga talundi kohta 100 ha põllumajandusliku maa kohta oli 9,8 siga, kusjuures sigade arv põllumajanduslikule maale väikseis 1-5 ha suuruseis talundeis oli märgatavalt suurem 23,8 siga 100 ha põllumajandusliku maa kohta ja üle 100 ha suuruseis talundeis 5,2. Maade järgi vaadatuna olid sigadega kõige paremini varustatud Tartu ja Valgamaa talundid, kus tuli maade keskmiselt 2,8 siga talundi kohta.

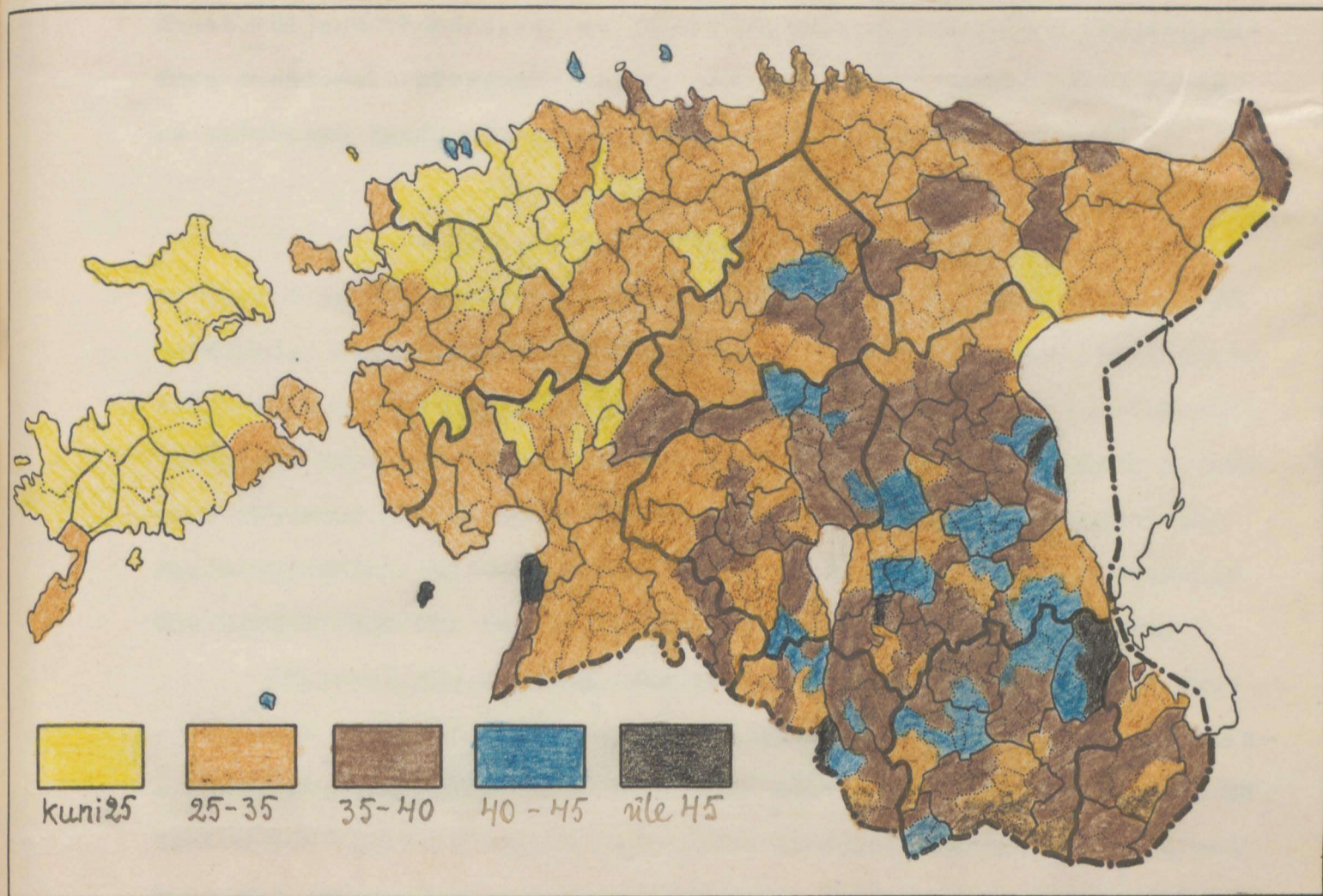
Kodulinnu pidamine on meil peajasjalikult muna toodangu saavutamiseks, sest kodulindude koosseisus kanad on esikohal. Kodulinde oli üleriiklises ulatuses 1.022.709, missugusest arvust oli 853.309 kana ja 92.910 kukke. Muude kodulindude arv, nagu haned, pardid ja kalkunid, oli mitmekordselt vähem. Hanesid oli 56.475, parte 14.895, kalkuneid 5.620, neid viimati nimetatud kodulinde peetakse liha ja sulgede toodangu ammutamiseks. Tarbeloomade hulka kuuluvad ka mesilased, kes võivad hoolika ja suuremaarvulise pidamise juures isegi majapidamise pea sissetuleku allikaks olla. Mesilaste pidamine on omane väikemajapidamise iseloomule, kus peremees ise ehk keegi perekonna liigetest oma hoolitsuse ja tähelepanu nendele pühendab. Mesiperede arv oli talundeis 44.530 ehk 0,3 mesiperet talundi kohta.

Talundite koormatusest loomkapitaliga üldiselt saame ülevaate, kui koondame kõik peetavad tarbeloomad kokku loomaüksuseiks. 1 loomaüksus on 2/3 hobust 3 aastat ja vanemat, 1 1/2 hobust 1-3 a. vanuseni, 4 hobust kuni 1 a. vanuseni, 1 pull, 1 lehm, 2 mullikat 1-2 a. vanuseid, 5 vasikat kuni 1 a. vanuseni, 10 lammast 1 a. ja vanemaid, 15 talle kuni 1 a. vanuseni, 3 siga 6 kuud ja vanemad, 10 siga kuni 6 kuu vanuseid. Koostades põllumajandusliku üleskirjutuse andmeid ja kandes neid kartogrammidele, selgus, et Saare- ja Läänemaal kõige vähem loomaühikuid langes 100 ha põllumajandusliku maa kohta. Kagu-Eesti talundid olid loomkapitaliga kõige tuntavamalt koormatud.

Loomade väärtus maade järgi, kroonides.

	Hobused	Veised	Sead	Lambad	Kitsed	Linnud	Mesipered	Kokku
Viru	5.211.060	7.337.940	1.883.930	572.470	2.340	283.030	158.230	15.449.000
Järva	2.926.360	4.640.080	932.710	248.650	1.360	153.090	79.250	8.981.500
Harju	4.116.730	6.773.470	1.260.120	445.450	1.720	232.780	117.910	12.948.180
Lääne	3.432.290	4.727.320	804.910	379.960	1.730	82.840	69.590	9.498.640
Saare	1.908.440	2.196.450	492.640	213.470	110	51.310	52.000	4.914.420
Pärnu	3.574.540	5.390.750	1.216.890	298.770	4.260	132.840	117.780	10.735.830
Viljandi	3.705.560	6.190.410	1.263.720	243.710	2.210	162.320	107.840	11.675.770
Tartu	5.926.590	8.706.190	2.262.050	611.640	5.380	240.510	235.580	17.987.940
Valga	1.387.050	2.048.040	517.880	146.110	1.230	60.590	47.420	4.208.320
Võru	3.118.280	4.451.800	1.339.220	442.750	1.890	102.410	118.210	9.574.560
Petseri	1.272.820	1.802.700	323.670	185.320	1.660	35.580	31.420	3.653.170
Kokku Eestis	36.579.720	54.265.150	12.297.740	3.788.300	23.890	1.537.300	1.135.230	109.627.330

aktiivkapitaal Loomaüksusi 100 ha põllumajandusliku maale. ... veisekapitali oli rohkem kui 50% loomkapitali ...

inistõlde ... Loomakapitali hindamisel tarvitati kohapealseid laadahindu, mis loomade eest lähemal laatadel ehk turgudel oli makstud. Loomade koguväärtus tõusis 109.627.330 kr peale. Kõige suurema summa andsid hindamisel loomkapitali väärtusest veised, mille väärtust hinnati 54.265.150 kr ehk 49,5% loomkapitali koguväärtusest. Hobuste väärtus oli 36.579.720 kr ehk 33,3%. Kolmanda kohale tulevad kapitali väärtuse suuruse järgi meie talundeis sead 12.297.740 kr ehk 11,2% loomkapitali väärtusest. Lammaste väärtus oli 3.788.300 kr ehk 3,4% loomkapitali väärtusest. Kodulinnukapitali väärtus oli 1.537.300 kr ehk 1,4%, mesipere väärtus 1.135.230 kr ehk 1,0% ja kitsed 23.890 kr ehk 0,2% loomkapitali väärtusest. Loomkapitali jagades talundite arvule saame riigikeskmise talundi koormatuse koduloomkapitaliga, mis oli 822 kr talundi kohta.

võrreld Raamatupidamise talundite koormus loomkapitaliga oli märgatavalt suurem. 4 aasta keskmiselt oli kõigi raamatupidamiste talundite keskmiselt 2.347,41 kr loomkapitali. Loomkapitali oli talundi

aktiivkapitalist 14,05% 4 a. keskmiste alusel, kusjuures veisekapitali oli rohkem kui 50% loomkapitalist. Viimati nimetatud asjaolu on ühest küljest tõenduseks, et raamatupidamise talundid on karjamajanduse arenduselt kõrgemal järjel riigikeskmisest tasapinnast, seega ka seletatav tunduvalt kõrgemini loomkapitaliga koormatud.

12. Tagavaradekapital.

Tagavaradekapitali all mõistame põllumajanduses harilikult sarnaseid varanduse osasid ehk abinõusid, missuguseid võib üks kord tarvitada, nagu toidu-, kütte-, ehitus- ja muud sedaliiki materjalid, siia hulka arvatud ka aidas olev viljaseeme, loomasööt, kunstväetuse varu jne. Seda osa talunditekapitalist põllumajanduslik üleskirjutus ei puudutanud ja sellepärast pean siin kasutama põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmeid ning arvestusi, millega on võimalik ühtlustada seda osa talundite kapitalist eelpool kirjeldatutega.

Põlluviljade seemned, mis raamatupidamise andmeil alles suurelt osalt esinevad tagavaradekapitali hulgas, arvestan maha, sest üleskirjutusel olid viljad kõik juba maha külitud, selle võrra väheneb ka tagavaradekapital. Samuti loomasööda tagavarad kahanevad, kuna mai kuul veel käest söötmine suures ulatuses toimub, ning suurem osa inimtoidu tagavaradest on sarnased, mis järjekindlalt vähenevad suve tulekul, nagu rukki, odra, kartuli, kapsaste jne. tagavarad.

Tagavaradekapitali oli raamatupidamise talundites nende 4 a. keskmiseil andmeil 9,22% aktiivkapitalist 1 mail /raamatupidamise aasta algul, mil alati inventuuri tehtud/. Viimase, avaldatud raamatupidamise andmete järgi oli tagavaradekapitali keskmiselt raamatupidamise talundi kohta 1.528,55 krooni väärtuses ja 4 a. keskmiselt 1.540,42 kr. Raamatupidamise talundid on keskmiselt suuremad, kui riigi keskmine talund, sellepärast pole soodne nende andmete varal riigi kogu talundite koormust tagavaradekapitaliga arvestada. Võrdluse aluseks võtan tulundusmaa kohta tagavaradekapitali hulga. Et raamatupidamise talundeis inventuur on tehtud 1 mail ja põllumajanduslikul üleskirjutusel tehti seda juuni kuu kestel, siis lähevad need kaks momenti üksteisest nii palju lahku, et otsekohe on võimata võrrelda talundite koormust tagavaradekapitaliga, sellepärast peab algul välja arvestama selle muutuse, mis kapitalide vahekorras selle aja jooksul ilmnis.

Põlluviljade ssemned, varuks ostetud kunstväetised põlluviljade ja muude kultuuride kevadiseks väetamiseks olid suuremalt jaolt 1 mail veel tagavarade hulgas, kuna juuni kuu keskpaigas, mille peale üleskirjutusel kapitalid fikseeriti, oli suurem osa nimetatud kapitalidest üle läinud väljakapitalide hulka ja teine osa ära tarvitatud, nagu loomade sööt ja inimeste toiduainete tagavarad.

Ligikaudse arvestuse järgi tõusis äratarvitatud tagavarade väärtus ja väljakapitali üleläänud osa suurus 48% ja 20 juuniks jäi talundeis tagavarakapitali 52% sellest, mis oli 1 mail väärtuselt. Väljudes talundite tulundusmaa suurusest, leiame, et raamatupidamise talundeis oli tulundusmaad raamatupidamise talundite 4 a. keskmiselt 40,86 ha, kuna riigikeskmiselt tuli ühe talundi kohta 21,1 ha tulundusmaad, seega on siis raamatupidamise talundid tulundusmaa poolest 48,4% võrra rikkamad ja nende koormus tagavara kapitaliga võiks olla samavõrdselt suurem, kui riigikeskmise talundi oma. Raamatupidamise talundite koormus 1 ha tulundusmaale oli 4 a. keskmiselt 37,70 kr ja arvutatult eelnimetatud protsentidega, oleks riigikeskmise talundi tulundusmaa ha koormatud 10 kroonilises summas tagavarakapitalidega ja seega tõuseks tagavarakapitali väärtus talundi kohta üleskirjutuse aja peale 20 juuniks arvestatult 211 kr peale ehk kokku Eesti talundeis oli tagavarakapitali 28.138.320 kr.

Märkus: Tagavarakapitali arvestuse formel $T = \frac{x \cdot 51,6}{100}$

T = tagavarakapitali riigikeskmises talundis 1 ha tulundusmaale krooni 20 juunil

x = tagavarakapitali raamatupidamise talundeis 20 juunil krooni 1 ha tulundusmaale

51,6 = riigikeskmise talundi tulundusmaa summa % raamatupidamise talundite tulundusmaast.

13. Rahakapital.

Talundi rahakapitali arvavad mõned põllumajanduseteadlased tagavarakapitaliks, kuid meil üldiselt on tarvitusel, et rahakapital eraldi hinnatakse, samuti ka Põllumajanduslik raamatupidamise talitis eraldab rahakapitali üldisest tagavaradekapitalist.

Rahakapitaliks loetakse raamatupidamise aasta algul, talundi kassaseis, nõudmised talukäitise saadusist, saamata vedude ja tööde rahad, lühikeseks ajaks välja laenatud ja jooksva arvel olevad hoiu-

summad, põllumajandusliikude ühisuste osamaksud, ettemakstud rendid, protsendid, kautsjonid, palgad jne. Põllumajanduslikul üleskirjutusel jäi rahakapital hindamata, sellepärast peab talundite koormuse arvestamisel rahakapitaliga kasutama põllumajandusliku raamatupidamise andmeid.

Põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmeil oli raamatupidamise talundeis 4 a. keskmiselt 2,85% aktiivkapitalist rahakapitali, missuguse väärtus tõusis 4 a. keskmiselt talundi kohta 475,20 kr. Talundsuurusrühmade järgi vaadatuna rahakapitali koormust ühe tulundusmaa ha'le, oli see kõige suurem kuni 20 ha suurusega talundite rühmas 22,18 kr, 20-30 ha suuruseis talundeis 14,66 kr, 30-60 ha suuruseis talundeis 16,12 kr ja üle 60 ha suuruseis talundeis 11,76 kr. Raamatupidamise talundite 4 a. keskmine koormus rahakapitaliga 1 ha tulundusmaa kohta oli 11,63 kr. Riigikeskmise talundile arvestades rahakapitali vormeli: $R = \frac{11,63 \cdot 51,6}{100}$ järgi oli $R = 6$ krooni.

$R = 6$ = rahakapitali riigikeskmise talundi tulundusmaa ha'le krooni
 11,63 = raamatupidamise talundite 1 ha tulundusmaa koormus rahakapitaliga
 51,6 = riigikeskmise talundi tulundusmaa % raamatupidamistalundite keskmisest tulundusmaast.

Riigikeskmise talundi kohta tuli rahakapitali 126 krooni ja rahakapitali väärtus oli 16.802.980 kr kõigis talundeis kokku.

Võlakapitali väärtuse kohta koguti andmeid põllumajanduslikul üleskirjutusel samuti, kui kõigi eelpool ülesloetud aktiivkapitaliosade kohtagi. Ning sel teel saadud andmed näitavad, et üle poole 54,6% talundeist on koormatud võlaga. Sellejuures üksikute maade järgi võlaga koormatud talundite % pole kaugeltki ühtlane. Kõige vähem on võlaga talundeid Saaremaal - 29,6% ja Läänemaal - 35,9%, kus suuremate turgude kauguse tõttu püsib enam naturaalmajapidamine ja raha ringkäik väiksem. Teistes maades on võlaga talundite % märksa suurem, eriti suur Petseri - 73,1% ja Valgamaal - 83,2%. Neis maades on võrdlemisi vähe talundeid, mis on võlavabad. Ülejäänud maades /peale Harju/ kõigub võlaga talundite % 50-70 vahel.

Kui suur on siis võlakoormatus? Hinnatud talundites tuleb

ühe võlaga talundi kohta võlga keskm. Kr.880, mis teeb kogu hinnatud talundite kinnisvara väärtusest 6,8% ja võlaga talundite väärtusest umbes 12,5%. Seda keskmist võlga ei saa veel kuigi koormavaks pidada, ta võrdub ligikaudu talundi kahe aasta rendihinnale. Kuid sarnase keskmise koormatuse juures kahtlemata osa talundeid on võlaga üle koormatud ja teiste juures võla summa pole nimetamisväärne.

Üksikute maade järgi võla % kinnisvara väärtusest pole nii erinev, nagu seda võis panna tähele võlaga talundite % juures. Kui arvata välja Harju- ja Petserimaa, kõigub võla % kinnisvarast 10,5-13,9% piires, seega kõikumus ainult vähe üle 3%, mis näitab, et võla tegemine on sündinud suurel määral kooskõlas varanduse seisuga. Siin erinevad ainult Harju- ja Petserimaa. Esimeses on võla % erakordselt suur - 17,3%, võib olla selle tõttu, et laenu tsentrumid on väga lähedal ja teises jälle laenu % on kõige väiksem - 4,7%, olgugi et talundeist 3/4 on laenuga koormatud. Ühe võlaga talundi kohta suurim võlg tuleb Viljandi- ja Valgamaal, kus see ulatub 1.300 kroonini, neile järgnevad Pärnu- ja Tartumaa, keskmise võlasummaga üle 1.100 kr talundi kohta. Teistes maades on võla summa alla 1.000 kr, väikseim aga Saare- ja Petserimaal, esimeses 440 kr ja teises ainult 290 kr. Kuigi Petserimaa laenu summa ja koormatus on võrdlemise väike, võla iseloomult peab arvama seda siiski halvemate hulka. Nimelt koosneb sealne laen peamiselt eralaenust, mis harilikult on lühiajaline ja kõrgeprotsendiline. Selle juures üle poole eralaenust on nähtavasti isiklik vekslilaen. Mitmesugustest laenu liikidest soodsamateks peab arvama riiklikud laenud. Võla koostise andmed näitavad, et riiklikkude laenude suhtes üldse põhja-Eesti maad on saanud enam, kui lõuna-Eesti maad ja seega laenu-tingimuste järele on soodsamas seisukorras. Põhja-Eesti maades riiklikkude laenude osatähtsus moodustab ligemale 70% laenu summast, lõuna-Eestis on see umbes 15% vähem, ületades siiski vähe üle poole kogu laenust. Teiseks suuremaks laenu liikiks on erapanga laen, mis moodustab 20,6% talundite võlakoormatusest, kuna riikliku laenu osa oli 57,3%. Peale Petserimaa on erapangalaenu osa teiste maade omast erinevalt suurem veel Viljandimaal - 27,4%, kuid ka teistes lõuna-Eesti maades ületab see pisut põhja-Eesti maid. Võlgade arvestamisel eriliiki võlakaks arvati pärandusvõlg, mis oma loomu poolest tihti osutub õige

raskepäraseks võlaks selle tõttu, et määratakse väljamaksu osad suured, mida pole kerge talundi tuludega lunastada. Pärandusevõla suhtes erineb põhja-Eesti lõuna-Eestist. Viimases on pärandusemaksu osa tunduvalt suurem, moodustades näiteks Võrumaal keskmiselt ligemalt 20% kogu talundite võlast. Sellevastu näiteks Lääne- ja Saaremaal pärandusemaksu osa on võlast kõigest 3,5%, teistes põhja-Eesti maades kõigub see 8-12% ja lõuna-Eesti maades - 15-16%. Muu eravõla osa, mille all tuleb arvata peamiselt isiklikku vekslivõlga, moodustab talundite võlast 9,6%, olles erakordselt suur Petserimaal, kuna teistes maades kõigub see 5-11% vahel.

Talundliikide järgi on võlakoormatus õige tunduvalt erinev. Siin paistavad silma kõige pealt asundustalundid, kellest 4/5 on koormatud võlaga ja nende võlg moodustab umbes 17,5% võlaga olevate talundite kinnisvarast. Asundustalundite suurem võlakoormatus on ka arusaadav, sest neil tuli talundite rajamisel püstitada hooned, soetada inventar jne. ning seks loomulikult ei jatkunud oma kapitali, vaid tuli abiks laenu teha. Asundustalundele laenu saamist kergendas neile antud mitmesugused eesõigused ja soodustused riigi poolt ning selle tõttu nende laen koosnebki peamiselt riiklikust võlast - 84,6%, kuna eravõlga on võrdlemisi vähe.

Võlakoormatus talundliikide järgi 1929 a.

	Hinnatud talundite arv	Hinnatuist oli võlaga talundite %	Hinnatud talundite kesk. kinnisvara väärtus kr	Võla suurus kesk. ühe võlaga talundi kohta		Võla koostis %			
				kr	% kinnisvarast	Riiklik võlg	Eravõlg pankadelt	Pärandusvõlg	Muu eravõlg
Ostutalundid	4.666	46,0	8.180	860	10,5	31,8	30,4	23,5	14,3
Riigi renditalundid	1.254	45,1	4.900	590	12,0	63,6	19,7	7,5	9,2
Asundustalundid	1.964	80,2	6.050	1.060	17,5	84,6	9,7	1,5	4,2
Hingemaa-talundid	158	66,5	3.600	140	3,9	20,3	34,7	-	45,0
Kokku	8.042	54,6	7.060	880	12,5	57,3	20,6	12,5	9,6

Asundustalundele võlakoormatuse suuruse järgi järgnevad riigi /end. mõisa/ renditalundid, kelle võlakoormatus moodustab võlaga talundite kinnisvarast umbes 12,0%. Selle juures võlaga talundeid on üldarvust 45,1%, s.o. veidi vähem, kui pool, kuna asundustalundite juures oli see arv ligemalt kaks korda suurem. Väiksema võlakoormatuse juures on riigirenditalunditel võla koostis ka teisem,

kui asundustalundel. Riikliku võla osa on tunduvalt vähem, selle vastu eravõla osa suurem. /Riikliku võlga on 63,6%, 84,6% vastu asundustalundel/. Eravõla liigis on niihästi pankade, kui ka päranduse ja muu eravõla osad riigirenditalundel tunduvalt suuremad, kui asundustalundel. Veel suuremad on need osad ostutalundel, kellel eravõlg moodustab 68,2% nende üldvõla summast. Sarnane suur eravõla osa asetab ostutalundid võrreldes eelnimetatud talundliikidega märksa halvemasse olukorda. Riiklik võlg moodustab ostutalundel ainult kolmandik osa /31,8%/. Sellejuures on aga ostutalundite võlakoormatus vähem, kui asundus- ja riigirenditalundite oma. Ostutalundite võlakoormatus teeb võlga ostutalundite kinnisvarast umbes 10,5%.

Peale loetletud kolme tähtsama talundliigi, on võlakoormatuse andmetes esitatud veel hingemaatalundid, mida leidub Petserimaal ja ka Narvatagustes valdades. Nende võlakoormatus on võrdlemisi väike, kuid see võlg on peaaegu kõik eravõlg ja selle juures nähtavasti isiklik vekslivõlg.

Meie praegustes oludes eravõla tingimused riiklikkudega võrreldes on märksa raskemad. Eravõlg harilikult on lühiajaline ja kõrgeprotsendiline. Nüüdne eravõla % on sedavõrt kõrge, et ületab näiteks mitmekordselt talundite keskmise tasuvuse %-di. Ostutalundite võlg koosnebki aga peamiselt eravõlast. Kuigi enamiku ostutalundite võlakoormatust nende kinnisvara väärtusega võrreldes iseendast ei saa pidada mitte suureks, ebasoodsate eravõlatingimuste tõttu sünnitab selle õiendamine madala talundite tasuvuse juures siiski raskusi ja surub omakord viimase, s.o. talundite tasuvuse veelgi madalamale.

Kokkuvõttes võiks talundite võlakoormatuse kohta tähendada järgmist:

Kuigi üle pooled - 54,6% talundeist on koormatud võlga, ei saa enamiku talundite nüüdset võlakoormatust nende kinnisvara väärtusega võrreldes iseendast pidada veel mitte suureks.

Asunduse- ja riigirenditalundel on võlakoormatus ostutalundite omast suurem, sellevastu kasutavad nad aga tunduvalt enam riiklikku laenu, mille tingimused on märksa soodsamad eralaenudest ja mis on antud välja peamiselt põllumajanduse edendamise otstarbel.

Ostutalundid on koormatud peamiselt eravõlga, mille tingimuste kohta on teada, et need pole kooskõlas kaugeltki talundite

nüüdse tulukusega ja seepärast kasu asemel võivad takistada põllumajanduse normaalset arengut. Olukorda tooks parandust põllumajandusliku krediidi korraldamine selliselt, et ka ostutalundeil oleks võimalik kasutada soodsamaid krediidi tingimusi.

Eesti talundite võlakapitali koguväärtus tõusis üleskirjutuse hinnangu järgi 54.452.890 kr peale ehk 408 kr talundi kohta. Raamatupidamise talundeis oli võlakapitali 4 a. keskmiselt 2.654,26 kr, seega mitmekordselt rohkem, kui riigikeskmiselt kõigis talundeis.

15. Kokkuvõte.

Uurides Eesti talundite koormust mitmesuguste kapitalidega, kasutasin Riigi statistika keskbüroo poolt toimepandud põllumajandusliku üleskirjutuse andmestiku, võrreldes igat kapitali ka põllumajandusliku raamatupidamise talituse andmetega. Kuna raamatupidamise talundid ainult 0,4% on Eesti talundite üldarvust, oli otstarbekohasem põllumajandusliku üleskirjutuse andmestikku aluseks võtta ja täiendada puuduvaid osi raamatupidamiste andmetega.

Talundite kapitalide hindamisel saime teada nende üksiväärtused ja üksikväärtuste koostamisel kapitalide koguväärtuse. Eesti talundite aktiivkapitali väärtus tõusis 1.045.295.850 kr peale ehk 7.838 kr talundi kohta. Üksikute kapitalide koguväärtused üleriiklises ulatuses olid järgmised:

Kapitali nimetus	Koguväärtus Kr	Talundi kohta Kr	% aktiiv- kapitalist
Maakapital	339.841.610	2.545	32,5
Maaparandusekapital	9.862.630	74	0,9
Ehitiskapital	376.691.670	2.825	36,0
Viljapuudekapital	16.708.220	125	1,6
Metsakapital	58.033.650	435	5,6
Väljakapital	20.537.110	154	2,0
Masin-riistkapital	69.418.330	521	6,6
Loomkapital	109.627.330	822	10,5
Tagavaradekapital	28.138.320	211	2,7
Rahakapital	16.802.980	126	1,6
Kokku aktiivkapital	1.045.295.850	7.838	100
Võlakapital	54.452.890	408	
Talundite puhtvarandus	990.842.960	7.430	

Talunditekapitale vaadates nende koostise järgi üleriiklises ulatuses näeme, et talundkapital kokku oli 76,6% ja rentnikukapital 23,4%, seega tunduvalt lahkuminev võrdluseks tarvitatud raamatupidamise talundite andmeist, mille kohta juba üksikkapitalide hindamisel tähelpanu juhitud. Kokkuvõttes olgu tähendatud, et raamatupidamise talundid, kui kõrgemalseisvad üleriiklikust tasapinnast, on paremini organiseeritud ja rentnikukapitaliga, kui enamtasuvaga paremini varustatud, sellepärast ka rentnikukapitali koormus üle 10% suurem, kui riigi keskmiselt. Raamatupidamise talundeis oli talundikapitali 65,24% ja rentnikukapitali 34,41% viimaste kokkuvõtete järgi aktiivkapitali koosseisust. Talundikapitali koostises on kõige suurem ehitiskapitali %. Nagu siinsest hinnangust näha, on meie talundeis ehitiskapitali koormus kõige suurem 36,0% ja sellele lähedane maakapital 32,5% aktiivkapitali koostisest. Maaparanduskapitali koormus oli kogu aktiivkapitali koormusest 0,9%, raamatupidamise talundeis 1,3%, nagu näha on raamatupidajad talundid maaparandusi rohkem teostanud ja kõrgemahinnalisi sellega seletatav vahe kapitalide koormuses. Viljapuudekapitali koormus aktiivkapitali koormusest oli 1,6% /raamatupidamis talundeis 1,89%/, seega on riigikeskmiselt viljapuudekapitali vähem talundi kohta, kui raamatupidamise talundeis. Metsakapitali oli Eesti talundeis aktiivkapitali koostisest 5,6% ja väljakapitali 2,0%, viimast oli raamatupidamise talundeis ligi 0,2% vähem, mis tingitud hindamise ajast /termin/. Rentnikukapitali üksikkomponente on protsentuaalselt kõiki vähem riigikeskmiselt ühe talundi kohta, kui raamatupidamise talundeis.

Käesoleva hinnangu alusel oli riigikeskmiselt ühe talundi koormus mitmesuguste kapitalidega 7.838 kr, kusjuures võlakapitali koormus talundi kohta oli 408 kr, nõnda et riigi keskmise talundi puhtvarandus oli 7.430 krooni.

Tarvitatud kirjandus.

1. Riigi statistika keskbüroo - 1929 a. põllumajandusliku üleskirjutuse andmed vihk I
Tallinn 1930.
2. Riigi statistika keskbüroo - VIII Eesti põllumajandus, statistiline aastaraamat 1929
Tallinn 1930.
3. Dr. E. Laur - Grundlagen und Methoden der Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft.
Berlin 1922.
4. Frhr. von der Goltz - Leitfaden der landwirtschaftlichen Betriebslehre.
Berlin 1920.
5. Dr. Fr. Aereboe - Allgemeine landwirtschaftliche Betriebslehre.
Berlin 1920.
6. Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs
Jahrgänge 1920 - 1930 - Berlin
Herausgegeben vom Statistischen Reichsamt.
7. Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich
1920 - 1929 - Berlin
Herausgegeben vom Statistischen Reichsamt.
8. Suomen tilastollinen vuosikirja 1929.
Helsinki 1929.

Auhinnatöö
392551

1